

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม
อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

สุริยะ หาญพิชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ประจำปีงบประมาณ 2560

หัวข้อวิจัย	แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม
ชื่อผู้วิจัย	อำเภอย้ายบาดาล จังหวัดลพบุรี
หน่วยงาน	สุริยะ หาญพิชัย
ปีการศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
	2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาดาล จังหวัดลพบุรี 2) เพื่อจัดทำข้อมูลมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาดาล จังหวัดลพบุรี 3) เพื่อนำเสนอข้อมูลให้รำโทนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสืบสานให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูล 23 คน และการประชุมสนทนากลุ่มจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 25 คน

ผลการศึกษาพบว่า การรำโทนของชาวบ้านตำบลบัวชุมได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต เนื่องจากบัวชุมแต่เดิมเป็นหัวเมืองเก่าที่มีคนอาศัยอยู่มาก่อนหน้านั้นแล้ว จึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา เพลงรำโทนของคณะบัวชุมในอดีตมีหลายร้อยเพลง แต่ที่ยังคงมีเนื้อเพลงที่สมบูรณ์เหลืออยู่ใช้ในการแสดงประมาณ 100 เพลง ซึ่งปัจจุบันมี ตายวย จันทร์เต็มดวง เป็นหัวหน้าคณะ และมีสมาชิกจำนวน 80 คน แนวทางการสืบสานและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาดาล จังหวัดลพบุรี ต้องใช้กลไกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น แบบ 3 ประสาน คือ ชุมชน วัด และโรงเรียน โดยมีหน่วยสนับสนุนคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านวิชาการ

Thesis Title	The Guideline for Carrying on Rum Tone Cultural Heritage of Bua Chum Sub-district, Chaibadan District, Lop Buri Province
Name	Suriya Hanphichai
Institute	Thapstri Rajabhat University
Academic Year	2017

Abstract

This research aims to 1) study the history and changes of “Rum Tone” cultural heritage of Bua Chum Sub-district, Chaibadan district, Lop Buri province, 2) establish the “Rum Tone” cultural heritage information of Bua Chum Sub-district, Chaibadan district, Lop Buri province, and 3) present the established information so as to make

“Rum Tone” become local wisdom cultural heritage that can be carried on and on. The research design is that of qualitative. The instruments used are observation, in-depth interview with 23 informants, and focus group discussion of 25 experts.

The findings revealed that “Rum Tone” culture of Bua Chum Sub-district local people have been passing down from generations to generations since Bua Chum was formerly an old boarder town inhabited with people. In the past there were hundreds of “Rum Tone” dance songs of Bua Chum band but now there are only about a hundred songs which are lyrically completed. Now Mr. Yuai Chantemduang is the head of the band with 80 members. As a guideline to carry on and conserve “Rum Tone” of Bua Chum Sub-district, Chaibadan district, Lop Buri province a participation mechanism must be employed. To conserve local culture a tri-party co-ordination of community, temple and school with academic and budget supports from government, private and public sectors must take place.

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การศึกษาค้นคว้านี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากนายอำเภอชัยบาดาล ปลัดอำเภอชัยบาดาล สภาวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ผู้ใหญ่บ้านบ้านบัวชุม ประชาชนของตำบลบัวชุม ตลอดจนเจ้าหน้าที่และผู้มีเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้คำปรึกษาและแนะนำเป็นอย่างดีเรื่อยมา ขอขอบคุณคณะรำโทนตำบลบัวชุมและผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน รวมทั้งผู้เป็นเจ้าของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้นำมาค้นคว้าอ้างอิงในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่ง จึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

คุณค่าและประโยชน์จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาแก่บิดามารดาที่เคารพยิ่ง พระคุณครูอาจารย์ผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยทุกท่าน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกท่าน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการและการพัฒนาต่อชุมชนท้องถิ่นและสังคม

สุริยะ หาญพิชัย

กันยายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
ประกาศขอบคุณการ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
นิยามคำศัพท์เฉพาะ.....	3
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
แผนการถ่ายทอดผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
ประวัติศาสตร์และข้อมูลของตำบลบัวชุม	6
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	21
แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม	32
ประวัติความเป็นมาของการรำไท่น	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	52
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	52
ประชากรกลุ่มเป้าหมาย.....	53
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์ข้อมูล	55
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	56
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	57

บทที่ 4 (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
สภาพทั่วไปของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี.....	58
องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	61
แนวทางอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี.....	80
ผลการสังเคราะห์ข้อมูล.....	87
องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	87
แนวทางอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี.....	89
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
สรุปผลการวิจัย.....	96
อภิปรายผลการวิจัย	100
ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม.....	108
ภาคผนวก.....	112
ภาคผนวก ก เครื่องมือใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	113
ภาคผนวก ข หนังสือขอเก็บข้อมูล	119
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม	121
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรม	125
ประวัติผู้ทำวิจัย	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 จำนวนประชากรในตำบลบัวชุม	13
ตาราง 2 จังหวัดการดีโทน	64

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพ 2 พื้นที่อำเภอชัยบาดาล	9
ภาพ 3 การสัมภาษณ์ตัวแทนคณะร่ำโทนบัวชุม	61
ภาพ 4 สมาชิกคณะร่ำโทนตำบลบัวชุม	63
ภาพ 5 การร่ำโทนในปัจจุบันของชาวบัวชุม	64
ภาพ 6 ท่าทางการร่ำแบบต่างๆ	66
ภาพ 7 นายยวย จันทร์เต็มดวง หัวหน้าคณะร่ำโทนตำบลบัวชุม	68
ภาพ 8 การแสดงร่ำโทนของคณะร่ำโทนบัวชุม	77
ภาพ 9 เครื่องดนตรีประกอบการร่ำโทน	78
ภาพ 10 โทนเก่าชำรุด	78
ภาพ 11 การสัมภาษณ์ข้อมูลพ่อเพลงคณะร่ำโทนบัวชุม	80
ภาพ 12 การสัมภาษณ์ข้อมูลนางรำคณะร่ำโทนบัวชุม	81
ภาพ 13 การสัมภาษณ์ข้อมูลร่ำโทนบัวชุมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	83
ภาพ 14 การสัมภาษณ์ข้อมูล นายอาทิตย์ ใจตรงดี	85
ภาพ 15 การสัมภาษณ์ข้อมูลเจ้าอาวาส ณ วัดบ้านบัวชุม	86
ภาพ 16 ประชุมสนทนากลุ่ม ณ ศาลาบ้านบัวชุม	89
ภาพ 17 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมร่ำโทนของตำบลบัวชุม	92

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านภาษา วรรณกรรม งานศิลปะ ประเพณี การละเล่นต่างๆ ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มรดกทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นได้ในอนาคต วัฒนธรรมสามารถถ่ายทอดกันได้ ลอกเลียนแบบกันได้ และสามารถนำไปดัดแปลงใช้ได้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคมและวัฒนธรรมของผู้นำไปใช้ การถ่ายทอดลอกเลียนแบบหรือการดัดแปลงนั้นจะไม่ทำให้วัฒนธรรมของตนเสียหายไป หากแต่จะทำให้วัฒนธรรมของตนเจริญก้าวหน้าและดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง มนุษย์ชาติที่มีความแตกต่างกันด้านชาติพันธุ์ อันเป็นไปตามกำเนิดของมนุษย์ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมซึ่งมีพื้นฐานมาจากสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ พิษพันธุ์ธรรมชาติที่แตกต่างกัน เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน และการแต่งกาย มีอิทธิพลต่อพื้นฐานทางความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมต่างๆ ของมนุษย์ (วีรจักร วงศ์เงิน, 2551, หน้า 1-2) จนก่อให้เกิดเอกลักษณ์ประจำถิ่นของตน มนุษย์แต่ละแห่งแต่ละเผ่าพันธุ์ จะมีวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าในอดีตโดยสามารถพิจารณาได้จากสิ่งที่เห็นในปัจจุบัน ความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์มีผลทั้งความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมมีผลมาจากประสาทสัมผัสซึ่งมนุษย์ในส่วนต่างๆ ของโลกแม้จะฟังในสิ่งเดียวกันก็ได้ยินไม่เหมือนกัน และแปลความคนละอย่างตามสภาพพื้นฐานของตน วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายเกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นความงามตามธรรมชาติ การเป็นมนุษย์จึงต้องทำความเข้าใจและภูมิใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมคือผลิตผลทางปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณของมนุษย์ ซึ่งมีหลากหลายกลุ่ม หลากหลายภาษา และหลายเผ่าพันธุ์ การทำความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม และการชื่นชมวัฒนธรรมของกันและกัน ทำให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ จนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของชนชาติ (จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ, 2552)

วัฒนธรรมรำโทน นับเป็นวัฒนธรรมการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่ร่วมกันเล่นอย่างสนุกสนาน เพื่อความสามัคคี ใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ตีเป็นจังหวะหลัก โดยตีจังหวะง่าย ๆ คือ ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน โทน สลับกันไปเรื่อย ๆ ต่อมาได้เพิ่มเครื่องประกอบจังหวะ คือ ฉิ่ง และ กรับ เพื่อเพิ่มความสนุกสนาน ผู้รำรำไปตามจังหวะโทน โดยไม่มีการกำหนดท่าร่ายตายตัว จะยกแขน วาดมือ อย่างไรก็ได้เพียงแต่อย่าทำให้เข้ากับจังหวะโทนเท่านั้น ต่อมารำโทนได้พัฒนามาเป็น “รำวง” ซึ่งมีลักษณะการแสดงที่สำคัญ คือ มีโต๊ะตั้งอยู่ตรงกลาง ชาย - หญิง รำเป็นคู่ ๆ ไปตามวงอย่างมีระเบียบแต่ยังคงยึดจังหวะโทนเป็นหลัก นิยมเล่นในทุกเทศกาล หรือจะเล่นกันเองด้วยความสนุกสนานก็ได้ (วีรจักร วงศ์เงิน, 2551, หน้า 2 ; จุไร นกปี, 2553, หน้า 1-2) เนื้อหาของบทเพลงรำโทนนอกจากให้ความบันเทิงแล้ว ยังสอดแทรกอารมณ์ ความรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นลงไปด้วย โดยสืบทอดต่อกันมาด้วยความจำ เพราะมีการร้อง รำ เล่นกันอยู่เสมอ รำโทนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้ให้ความสำคัญต่อการรำโทน โดยมุ่งส่งเสริมให้เป็นศิลปะประจำชาติ จึงมอบหมายให้

กรมศิลปากร พิจารณาปรับปรุงการเล่นร่ำวงให้มีระเบียบ เป็นแบบฉบับอันดีของนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากรจึงประพันธ์บทร้องและทำนองขึ้นใหม่ พร้อมทั้งปรับปรุงเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นเพิ่มจากเดิม คือ ใช้วงปี่พาทย์ หรือวงดนตรีสากลบรรเลงด้วย แล้วกำหนดทำรำให้งดงามตามหลักนาฏศิลป์ไทย มีการเผยแพร่ศิลปะการรำโทนแบบใหม่นี้ไปทั่วทั้งในและต่างประเทศ โดยเรียกชื่อว่า รำวงมาตรฐาน และ เรียกรำโทนแบบเดิมของชาวบ้านว่า รำวงพื้นบ้าน (ณัฐนรี รัตนสวัสดิ์, 2552, หน้า 111-112) ซึ่งมีการละเล่นกันกระจายอยู่ทั่วประเทศไทย

จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีต โดยประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเคียงคู่กับประเทศไทย ลพบุรีมีชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่สำคัญหลายแห่งและมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นกระจายกันอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ซึ่งตำบลบัวชุมนั้น เดิมเป็นเมืองชัยบาดาลมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโท มีที่ตั้งอยู่ที่บัวชุม ขึ้นกับเมืองโคราช ต่อมาได้โอนไปขึ้นกับเมืองวิเชียร มณฑลเพชรบูรณ์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2447 ได้ยกฐานะเป็นอำเภอมีที่ทำการอยู่ที่บัวชุม ปัจจุบันเป็นที่ตั้งสถานีอนามัยบัวชุม สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง บางส่วนเป็นที่ราบตอนภูเขา มีแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำลำสนธิไหลผ่าน (Wikipedia, 2559) เมืองบัวชุมจึงเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างเมืองต่าง ๆ เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่สำคัญของอำเภอชัยบาดาลโดยเฉพาะรำโทนของตำบลบัวชุมที่มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงาม วัฒนธรรมรำโทนที่เป็นการละเล่นของชาวบ้านในตำบลบัวชุมที่มีการอนุรักษ์และสืบสานกันมาจนปัจจุบัน มีความเสี่ยงในการที่จะสูญหายจากการแทรกแซงทางวัฒนธรรมของต่างชาติที่เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้ที่เคยเล่นและมีความรู้ความสามารถในการเล่นรำโทนของตำบลบัวชุมก็เป็นบุคคลรุ่นก่อนซึ่งในปัจจุบันเป็นผู้สูงอายุ ตลอดจนการสืบทอดบทร้อง ทำรำ สืบบุคคลรุ่นใหม่ที่มีการสืบทอดกันแบบมุขปาฐะและแบบครูพักลักจำ ไม่มีระเบียบแบบแผน เสี่ยงต่อการสูญหายของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจเป็นการทำลายมรดกวัฒนธรรมรำโทนได้ ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะศึกษารวบรวมข้อมูลของมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ให้เป็นระบบในหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อเป็นการดำรงรักษาวัฒนธรรมของการละเล่นรำโทนให้เป็นแหล่งศึกษาวัฒนธรรม ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษา และเป็นประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีให้คงอยู่สืบไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อจัดทำข้อมูลมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อนำเสนอข้อมูลให้รำโทนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสืบสานให้ดำรงอยู่สืบไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยมีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไท่น ได้แก่ 1) ตัวแทนคณะรำไท่นบัวชุม 2) ตัวแทนประชาชนและผู้รู้ในท้องถิ่น 3) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ฯลฯ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล มุ่งศึกษาเฉพาะเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของมรดกวัฒนธรรมรำไท่นในพื้นที่ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษากระบวนการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำไท่น ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรำไท่น ศึกษาความเป็นมาและสภาพท้องถิ่นในภาพรวม 2) สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำไท่น ขนบธรรมเนียมในการรำ เพลงและคำร้อง และกระบวนการการแต่งกายและผู้แสดง เครื่องดนตรี โอกาสที่แสดง และ 3) หาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำไท่นในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษารวบรวมและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไท่นในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยใช้ระยะเวลา 1 ปี (12 เดือน) ระหว่าง ตุลาคม 2559 – กันยายน 2560

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมรำไท่นในตำบลบัวชุม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมวัฒนธรรม และองค์กรหรือหน่วยงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม สถานศึกษา องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน
2. สามารถนำข้อมูลองค์ความรู้มรดกวัฒนธรรมรำไท่นในตำบลบัวชุมไปใช้ประโยชน์เพื่อการวางแผนในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต่อไป
3. ชาวบ้านและชุมชนผู้เป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาให้วัฒนธรรมรำไท่นคงอยู่กับชุมชนต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาแนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

รำไท่น หมายถึง การละเล่นอย่างหนึ่งของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเพื่อความสามัคคี โดยใช้ไท่นเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ผู้รำมักรำไปตามจังหวะไท่น โดยไม่มีการกำหนดท่ารำตายตัว จะยกแขน วาดมือ อย่างไรก็ได้ เพียงแต่อย่าทำให้เข้ากับจังหวะไท่นเท่านั้น

มรดกวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรักในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกัน

วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันไป ในแต่ละชุมชนท้องถิ่นโดยในความต่างนั้นเรียกว่า ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้ยึดถือปฏิบัติ ถ่ายทอด สืบต่อกันมา อาจคงไว้ซึ่งระเบียบแบบแผนเดิมหรืออาจมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การสืบสาน หมายถึง การสื่อสารสืบทอดวัฒนธรรม และการถ่ายทอดวัฒนธรรมรำไท่นที่มีอยู่มิให้สูญหาย การรับรู้และเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์แนะนำ ให้บุคคลอื่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมรำไท่น

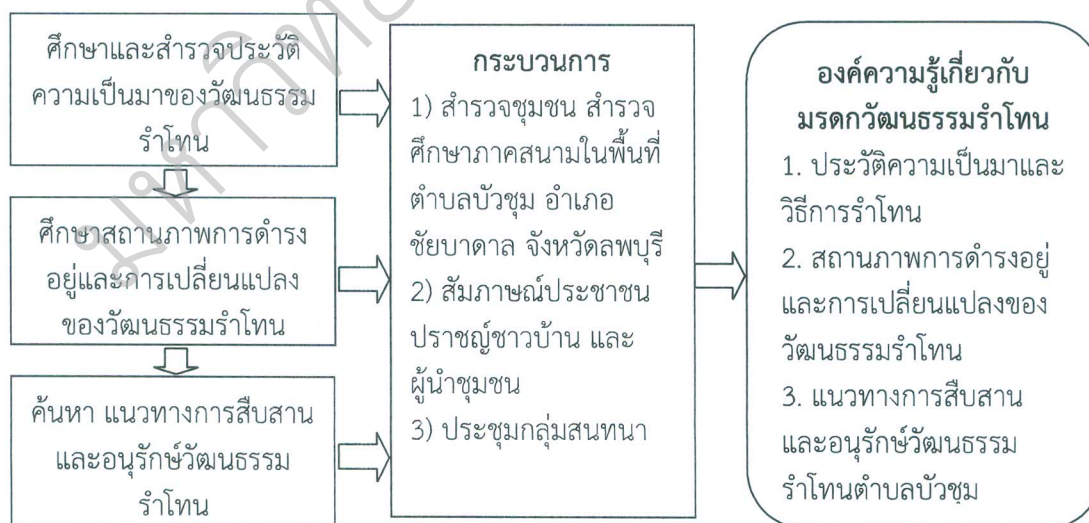
การสืบทอด หมายถึง การเรียนรู้ ศึกษา และนำมาถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นมรดกวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นและของชาติสืบไป

การอนุรักษ์ หมายถึง การปกป้องรักษา ดูแลเอาใจใส่วัฒนธรรมรำไท่นที่มีอยู่มิให้สูญหาย มีการทำนุบำรุงให้อยู่ได้ยาวนานเท่านาน ตลอดจนจนถึงการประชาสัมพันธ์แนะนำ ให้บุคคลอื่นได้รับรู้รับทราบถึงวัฒนธรรมรำไท่น

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีฐานะ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ ซึ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกเป็นคนชุมชนเดียวกัน มีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษา แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรม และทฤษฎีสังคมวิทยา มาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนการถ่ายทอดผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษา แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นแนวทางในการศึกษาโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูลเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. จัดทำข้อมูลคู่มือมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพื่อให้หน่วยงานหรือชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ต่อไป
3. นำส่งคืนข้อมูลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ นำเสนอผลการศึกษาและคู่มือมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์
4. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่งานวิจัย
5. ผลผลิตของการวิจัย คือ คู่มือมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี รายงานฉบับสมบูรณ์ และการเผยแพร่งานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการทบทวนเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์และข้อมูลของตำบลบัวชุม
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม
4. ประวัติความเป็นมาของการรำโทน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติศาสตร์และข้อมูลของตำบลบัวชุม

1. ประวัติอำเภอชัยบาดาล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

อำเภอชัยบาดาล เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดลพบุรี พื้นที่อำเภอชัยบาดาลได้มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ตำบลบัวชุม หนองยายโตะ นาโสม และ ชับตะเคียน อาทิ ขวานหินขัด ยุคสมัยหินตอนปลายอายุราว 3000 ปี ใบหอกสำริดและภาชนะดินเผา ยุคโลหะอายุราว 2500 ปี จึงสันนิษฐานได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวน่าจะเป็นชุมชนเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเมืองไชยบาดาลมีชื่อปรากฏอยู่ในพงศาวดารสมัยอยุธยา ในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาเป็นเมืองคู่กับเมืองศรีเทพ โดยในปี พ.ศ. 2100 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้พระยาชัยบุรี เจ้าเมืองไชยบาดาล ซึ่งเป็นทหารเอกคู่พระทัย ไดยกทัพไปตีกองทัพพระยาละแวก เจ้ากรุงเขมรที่เขามารุกรานที่เมืองโคราช และได้รับชัยชนะกลับมา โดยเมืองไชยบาดาลมีฐานะเป็นเมืองชั้นโท ขึ้นอยู่ในความปกครองของเมืองโคราช มีที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านบัวชุม ตำบลบัวชุม สำหรับตำแหน่งเจ้าเมืองไชยบาดาล ปรากฏชื่อพระไชยบาดาล เป็นตำแหน่งขุนนางชั้นสูง ถือศักดินา 3000 ไร่ (เกียรติประวัติ อนุสรณ์ศิลป, 2555, หน้า 193-208)

พ.ศ. 2442 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการรวบรวมหัวเมืองสำคัญตั้งขึ้นเป็นเขตปกครองใหม่ ได้ปรับฐานะเมืองไชยบาดาล เป็นอำเภอไชยบาดาล และได้โอนการปกครองไปขึ้นอยู่กับเมืองเพชรบูรณ์ โดยมี หลวงเทียมพิทักษ์ราษฎร์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอไชยบาดาลเป็นคนแรก จนถึงปี พ.ศ. 2461 ทางราชการได้โอนอำเภอไชยบาดาลไปขึ้นอยู่กับจังหวัดสระบุรี และย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านบัวชุมไปอยู่บ้านไชยบาดาล ตำบลไชยบาดาล ต่อมาเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 ทางราชการจึงได้โอนอำเภอไชยบาดาล ไปขึ้นอยู่กับการปกครองของจังหวัดลพบุรี มาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2486 กระทรวงมหาดไทยได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไชยบาดาล จากตำบลไชยบาดาล ไปตั้งที่บ้านลำนารายณ์ ตำบลบัวชุม เปิดบริการประชาชนตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2486 และต่อมาเพียง 1 ปีกระทรวงมหาดไทยได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไชยบาดาลกลับไปตั้งอยู่ที่บ้านไชยบาดาลตามเดิม ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 เป็นต้นไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 กระทรวงมหาดไทยได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไชยบาลมาตั้งที่บ้านลำนารายณ์อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากบ้านเมืองบริเวณดังกล่าวมีความเจริญและนับวันจะขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยในระหว่างการก่อสร้างพายุได้พัดอาครที่ว่าการอำเภอ พง ร.ต.ต. สุข ศรีเพ็ญ นายอำเภอไชยบาล และพ่อค้าในตลาดลำนารายณ์ได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างที่ว่าการอำเภอหลังใหม่จนแล้วเสร็จ เปิดทำการได้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2503

วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2504 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งตำบลลำนารายณ์ขึ้นเป็นสุขาภิบาลลำนารายณ์ โดยมี นาย สุวรรณ ตรีสุนทรรัตน์ นายอำเภอไชยบาล ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสุขาภิบาลลำนารายณ์เป็นคนแรกต่อมาได้เลือกตั้งประธานกรรมการสุขาภิบาลลำนารายณ์จากประชาชนโดยมี นาย พงษ์ศักดิ์ วรรณปัญญา ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสุขาภิบาลลำนารายณ์และ นาย วิรัช จินดาภิวัตน์ ดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการสุขาภิบาลลำนารายณ์

วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรการสาธิตการใช้อาวุธทางอากาศ ณ.สนามฝึกการใช้อาวุธกองทัพอากาศ อำเภอไชยบาล

ในปี พ.ศ. 2514 กระทรวงมหาดไทยได้เปลี่ยนชื่ออำเภอไชยบาลเป็น อำเภอชัยบาล และจัดชั้นให้เป็นอำเภอชั้นหนึ่ง

วันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทอดพระเนตรพื้นที่ขาดแคลนน้ำในอำเภอชัยบาลและมีพระราชดำรัสเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญโดยทรงกำชับว่าการที่จะมีต้นน้ำลำธารไปชั่วกาลนานนั้น สำคัญอยู่ที่การรักษาป่าและปลูกป่าบริเวณต้นน้ำ

นอกจากนั้น ในปีเดียวกัน นาย สุเทพ ธารีสาร นายอำเภอชัยบาล ได้พิจารณาเห็นว่าอำเภอชัยบาลมีพื้นที่กว้างขวางกว่า 2200 ตารางกิโลเมตร ใหญ่กว่ากรุงเทพมหานคร การปกครองเป็นไปด้วยความยากลำบากจึงได้แยกตำบลท่าหลวง หนองผักแว่น ชับจำปา และแก่งผักกูด เนื้อที่ 375 ตารางกิโลเมตร ออกไปตั้งเป็นกิ่งอำเภอท่าหลวง

พ.ศ. 2521 กรมทางหลวงแผ่นดินได้ร้องขอให้รื้อที่ว่าการอำเภอชัยบาล หลังเดิมเพื่อตัดถนนผ่านตัวอาครที่ว่าการอำเภอชัยบาล และได้รับอนุมัติให้รื้อถอนได้เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2521 จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอชัยบาล มาอยู่ ณ. ที่ตั้งในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ได้มีการแยกตำบลลำสนธิ กุดตาเพชร และหนองรี เนื้อที่ 447 ตารางกิโลเมตรออกไปตั้งเป็นกิ่งอำเภอลำสนธิอีกแห่งหนึ่ง คงเหลือพื้นที่อำเภอชัยบาลในปัจจุบัน 1253 ตารางกิโลเมตร

วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทอดพระเนตรการสาธิตการใช้อาวุธทางอากาศเป็นครั้งที่ 2 และเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2532 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จทอดพระเนตรการสาธิตการใช้อาวุธทางอากาศเป็นครั้งที่ 3

ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำและปัญหาน้ำหลาก ส่งผลให้บริเวณบ้านชัยบาลซึ่งเคยเป็นที่ว่าการอำเภอเดิมรวมทั้งตำบลชัยบาล และมะกอกหวานบางส่วนต้องเป็นพื้นที่รับน้ำของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ดังกล่าว จึงได้ทำการอพยพประชาชนขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณที่สูงกว่า

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ได้มีการยกฐานะสุขาภิบาลลำานารายณ์ ขึ้นเป็นเทศบาล ตำบลลำานารายณ์เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการกระจายอำนาจ พร้อมทั้งให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงมี นาย พงษ์ศักดิ์ วรรณปัญญา ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลลำานารายณ์เป็นคนแรก นาย วิรัช จินดาภิวัตน์ ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลลำานารายณ์เป็นคนที่สองและ นาง พรลภัส ศรีผ่านดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลลำานารายณ์เป็นคนที่สาม

และเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2550 กระทรวงมหาดไทยได้ปรับระดับผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายอำเภอชัยบาดาล เป็น เจ้าพนักงานปกครองระดับ 9 และได้เปลี่ยนเป็นผู้อำนวยการระดับสูง โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอชัยบาดาลมาแล้วจำนวน 45 คน

อำเภอชัยบาดาล เดิมมีฐานะเป็นเมืองชั้นโทชื่อเมือง “ไชยบาดาล” ขึ้นอยู่ในความปกครองของเมืองโคราช/จังหวัดนครราชสีมา สืบประวัติความเป็นมาก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2442 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านบัวชุม ตำบลบัวชุม ปี พ.ศ.2457 ทางราชการได้ยกฐานะเป็นอำเภอไชยบาดาล และโอนการปกครองไปขึ้นอยู่กับเมืองเพชรบูรณ์ จนถึงปี พ.ศ.2461 ได้โอนอำนาจชัยบาดาลไปขึ้นอยู่กับจังหวัดสระบุรี และย้ายที่ว่าการอำเภอไปอยู่บ้านไชยบาดาล ตำบลไชยบาดาล (Wikipedia, 2559)

ต่อมาราชการสมัยนั้นได้สั่งโอนอำเภอไชยบาดาลไปขึ้นอยู่กับการปกครองของจังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2484 จนถึง พ.ศ. 2521 กรมทางหลวงแผ่นดิน ขอให้รู้ที่ว่าการอำเภอหลังที่ 2 เพื่อตัดถนนผ่านกลางตัวอาคารที่ว่าการอำเภอ และได้รับการอนุมัติให้รื้อถอนได้ เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2521 จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ ณ ที่อยู่ในบริเวณปัจจุบันนี้ ส่วนชื่อเดิมนั้นได้เปลี่ยนจากคำว่า “ไชย – บาดาล” เป็น “ชัยบาดาล” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 โดยไม่ทราบสาเหตุ

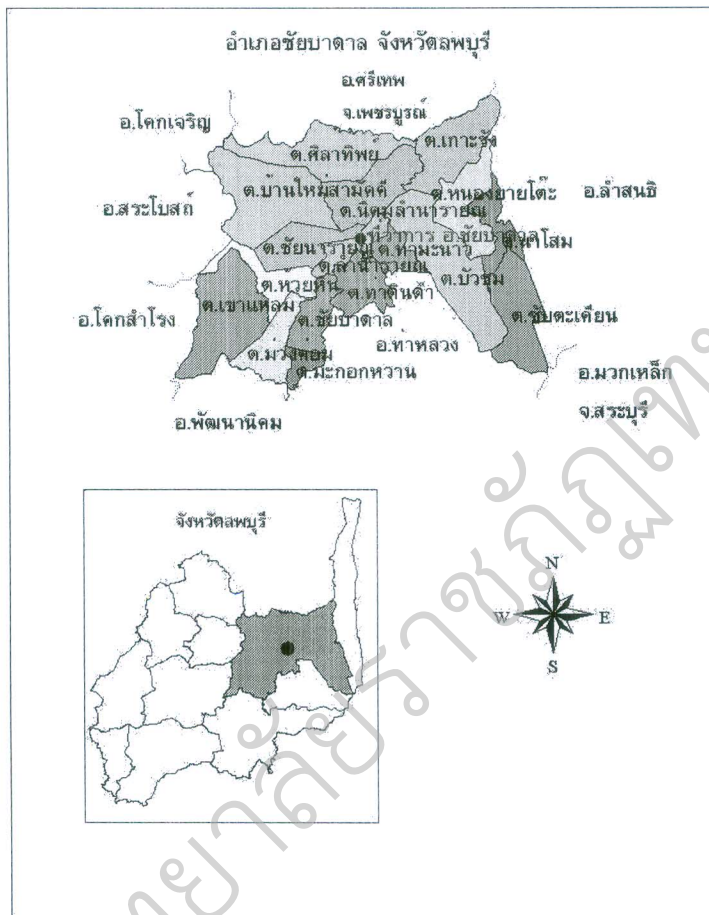
ปัจจุบันอำเภอชัยบาดาลตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดลพบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 1,207 ตารางกิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ในเขตเทศบาลตำบลลำานารายณ์ อำเภอชัยบาดาล อยู่ห่างจากจังหวัดลพบุรีประมาณ 90 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 198 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอศรีเทพ และอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศใต้ ติดต่ออำเภอพัฒนานิคม อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี ทิศตะวันออก ติดต่ออำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี ทิศตะวันตก ติดต่ออำเภอโคกสำโรง อำเภอสระบุรี และอำเภอโคกกระเทียม จังหวัดลพบุรี

ก้าวสู่ยุคปัจจุบันอำเภอชัยบาดาลมีอายุก้าวสู่ 112 ปี ส.ส. ประชาชน และทางภาครัฐมีความเห็นร่วมกันว่าอำเภอชัยบาดาลมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน อีกทั้งมีการขุดค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เก่าแก่อีกมากมาย เช่น เมืองโบราณชัยจำปา เมืองบัวชุม มีการขุดค้นพบวัตถุโบราณ กระดูกมนุษย์โบราณ พร้อมเครื่องประดับที่รายงานในลักษณะหินอะเกต (สร้อยหินประดับ) จำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตตำบลบัวชุม (ซึ่งเป็นที่ตั้งอำเภอไชยบาดาลเดิม) จึงได้ร่วมกันจัดการเฉลิมฉลองไปแล้วเมื่อวันที่ 24 กันยายน ที่ผ่านมา

ปัจจุบันมีคำขวัญของอำเภอคือ “ศูนย์การค้าเศรษฐกิจการเกษตร เขตป่าสัก อนุรักษ์เขาสมโภชน์ รุ่งโรจน์หลากหลายวัฒนธรรม สวยลำนน้ำตกวังก้านเหลือง” (ไทยรัฐออนไลน์, 2558)

แต่เดิมอำเภอชัยบาดาลมีฐานะเป็นเมืองชั้นโท ชื่อเมืองไชยบาดาล ขึ้นอยู่ในความปกครองของเมือง นครราชสีมา ที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านบัวชุมในปี พ.ศ. 2457 ทางราชการได้ยกฐานะเป็นอำเภอไชยบาดาลโอนการปกครองไปขึ้นอยู่กับเมืองเพชรบูรณ์จนถึงปี พ.ศ. 2461 ได้โอนอำเภอไชยบาดาล

ไปขึ้นอยู่กับจังหวัดสระบุรีและย้ายที่ว่าการอำเภอไปอยู่บ้านไชยบาดาล ตำบลไชยบาดาล ต่อมาทางราชการได้ส่งโอนอำเภอไชยบาดาลไปขึ้นอยู่กับการปกครองของจังหวัดลพบุรีเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2484 ส่วนตัวสะกดชื่อนั้นได้เปลี่ยนจากคำว่า "ไชยบาดาล" เป็น "ชัยบาดาล" เมื่อปี พ.ศ.2514

ภาพ 2 พื้นที่อำเภอชัยบาดาล (ที่มา : www.geocities.com/chaibadan_lopburi/)

อำเภอชัยบาดาล เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดลพบุรี ในอดีตมีพื้นที่กว้างขวางมาก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอท่าหลวงและอำเภอลำสนธิในปัจจุบัน และเคยได้ถูกเสนอจัดตั้งเป็นศูนย์กลางของจังหวัดพระนารายณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2546 และปี พ.ศ. 2553

ครั้นปี พ.ศ. 2521 ได้รับเรื่องราวจากกรมทางหลวงแผ่นดินขอให้รื้อที่ว่าการอำเภอหลังนี้เพื่อตัดถนนผ่านตัวอาคารที่ว่าการอำเภอและได้รับอนุมัติให้รื้อถอนได้ เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2521 จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมายู่ที่อยู่ที่ปัจจุบันและได้สร้างที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ทำพิธีเปิดในวันจันทร์ที่ 24 กันยายน 2555

เดิมเป็นเมืองชัยบาดาลมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโท มีที่ตั้งอยู่ที่บัวชุม ขึ้นกับเมืองโคราช ต่อมาได้โอนไปขึ้นกับเมืองวิเชียร มณฑลเพชรบูรณ์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2447 ได้ยกฐานะเป็นอำเภอมีที่ทำการ

อยู่ที่บัวชุม ปัจจุบันเป็นที่ตั้งสถานีอนามัยบัวชุม เมืองบัวชุมจึงเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างเมืองต่าง ๆ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง บางส่วนเป็นที่ราบตอนภูเขา มีแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำลำสนธิ ไหลผ่าน อบต.บัวชุม อยู่ห่างจากตัวอำเภอชัยบาดาลประมาณ 12 กิโลเมตร มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน

อำเภอชัยบาดาลตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดลพบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 1,207 ตารางกิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ หมู่ 5 ตำบลลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ห่างจากอำเภอเมือง 90 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 198 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอศรีเทพ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่ออำเภอพัฒนานิคม อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่ออำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่ออำเภอโคกสำโรง อำเภอสระโบสถ์ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอชัยบาดาลเป็นที่ราบสูง และที่ราบสลับเนินเขา มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน ซึ่งมีความยาวประมาณ 48 กิโลเมตร มีสภาพอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดู

การคมนาคม ติดต่อกันระหว่างอำเภอ สามารถใช้ได้ทั้งทางรถยนต์ และทางรถไฟ

สภาพเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

การแบ่งเขตการปกครอง มีจำนวนประชากร 91,049 คน (ข้อมูลเมื่อ พ.ศ. 2556) อำเภอชัยบาดาลแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 17 ตำบล 136 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลลำนารายณ์ (Lam Narai) มี 12 หมู่บ้าน
2. ตำบลชัยนารายณ์ (Chai Narai) มี 6 หมู่บ้าน
3. ตำบลศิลาทิพย์ (Sila Thip) มี 12 หมู่บ้าน
4. ตำบลห้วยหิน (Huai Hin) มี 8 หมู่บ้าน
5. ตำบลม่วงค่อม (Muang Khom) มี 11 หมู่บ้าน
6. ตำบลบัวชุม (Bua Chum) มี 9 หมู่บ้าน
7. ตำบลท่าดินดำ (Tha Din Dam) มี 6 หมู่บ้าน
8. ตำบลมะกอกหวาน (Makok Wan) มี 3 หมู่บ้าน
9. ตำบลซับตะเคียน (Sap Takhian) มี 6 หมู่บ้าน
10. ตำบลนาโสม (Na Som) มี 6 หมู่บ้าน
11. ตำบลหนองยายโตะ (Nong Yai To) มี 8 หมู่บ้าน
12. ตำบลเกาะรัง (Ko Rang) มี 10 หมู่บ้าน
13. ตำบลท่ามะนาว (Tha Manao) มี 8 หมู่บ้าน
14. ตำบลนิคมลำนารายณ์ (Nikhom Lam Narai) มี 9 หมู่บ้าน
15. ตำบลชัยบาดาล (Chai Badan) มี 8 หมู่บ้าน
16. ตำบลบ้านใหม่สามัคคี (Ban Mai Samakkhi) มี 6 หมู่บ้าน
17. ตำบลเขาแหลม (Khao Laem) มี 8 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นในอำเภอชัยบาดาลประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 17 แห่ง ได้แก่

เทศบาลตำบลลำานารายณ์ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลลำานารายณ์และบางส่วนของตำบลชัยนารายณ์

องค์การบริหารส่วนตำบลลำานารายณ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลำานารายณ์ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลลำานารายณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลชัยนารายณ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลชัยนารายณ์ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลลำานารายณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศิลาทิพย์ทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยหินทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงค่อม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลม่วงค่อมทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบัวชุมทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินดำ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าดินดำทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลซับตะเคียน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลซับตะเคียนทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาโสมทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยายโตะ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองยายโตะทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะรัง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเกาะรังทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่ามะนาวทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมลำานารายณ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนิคมลำานารายณ์ทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลชัยบาดาล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลชัยบาดาลและตำบลมะกอกหวานทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สามัคคี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านใหม่สามัคคีทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแหลม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเขาแหลมทั้งตำบล

คำขวัญอำเภอชัยบาดาล ศูนย์การค้าเศรษฐกิจการเกษตร เขตป่าสัก อนุรักษ์เขาสมโขชน์ รุ่งโรจน์หลากหลายวัฒนธรรม สวยลำนํ้าตกวังก้านเหลือง การข้ามระหว่างท่ามะนาวกับลำานารายณ์ โดยใช้รอกข้าม

วิสัยทัศน์อำเภอชัยบาดาล

แหล่งสินค้าการเกษตร ผลิตภัณฑ์งานทดแทน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มุ่งสู่ “Smart District” ชัยบาดาลยุคใหม่ ใส่ใจบริการ ประสานบำรุงสุข บำบัดทุกข์ปวงประชา

โครงสร้างพื้นฐาน มีถนนทั้งหมด จำนวน 443 สาย แบ่งเป็น ทางหลวงแผ่นดิน จำนวน 12 สาย ทางหลวงชนบท จำนวน 15 สาย และ ทางหลวงท้องถิ่น จำนวน 416 สาย มีโทรศัพท์ 3,540 เลขหมาย การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง และ สนามบินทหาร จำนวน 1 แห่ง มีอ่างเก็บน้ำชลประทาน (โครงการพระราชดำริ) จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำซับตะเคียน อ่างเก็บน้ำห้วยหิน และ สระเก็บน้ำวัดเนกขัมมวิสุทธิ และมี โรงงานผลิต กระแสไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ของเอกชน จำนวน 2 แห่ง

ข้อมูลด้านการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 อยู่ที่โรงเรียนอนุบาลลำนารายณ์ มีโรงเรียนอยู่ในความดูแล ทั้งหมด 187 โรงเรียน มีโรงเรียนเอกชน จำนวน 13 โรงเรียน

ภาษาและวัฒนธรรม

ภาษาถิ่น ประชาชนในอำเภอชัยบาดาลส่วนใหญ่จะย้ายจากจังหวัดอื่น ๆ เข้าประกอบอาชีพในอำเภอชัยบาดาล เช่น มาจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับผลกระทบจากการยกเลิกรถสามล้อถีบ และทางรัฐบาลจัดสรรที่ทำกินให้ในเขตนิคมสหกรณ์ ตำบลท่าดินดำ มาจากจังหวัดนครสวรรค์ตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลซับตะเคียน มาจากจังหวัดนครนายกตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลลำนารายณ์ มาจากจังหวัดนครราชสีมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลบัวชุม ตำบลหนองยายโตะ และตำบลท่าดินดำ ทั้งสามตำบลจะมีประชากรร่วมกันเกินกึ่งหนึ่งของอำเภอชัยบาดาล จึงทำให้อำเภอชัยบาดาลมีภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาไทยโคราช (ไทยเบ็ง) และภาษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาษาไทยเบ็ง จะมีลักษณะคล้ายภาษาไทยกลาง มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 21 เสียง หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง สันนิษฐานว่าภาษาไทยเบ็ง คือภาษาไทยโคราช คำว่า เบ็ง เป็นคำที่ชาวอีสานกลุ่มอื่น เช่น ลาว เขมร ใช้เรียกชาวไทยโคราช เมื่อชาวไทยโคราชอพยพมาอยู่ถิ่นอื่นยังคงใช้ภาษาไทยโคราชและเรียกกลุ่มของตนว่าไทยเบ็ง ภาษาที่ใช้จึงเรียกว่าภาษาไทยเบ็ง ที่สำคัญคือมีเสียงลงท้ายประโยคโดยเฉพาะได้แก่ ต๊อก (ตอก) แหล่ว (แล้ว) เบ็ง (บ้าง) เหว่ย (หว่า)

วัฒนธรรมรำโทน ในพื้นที่ตำบลบัวชุมและตำบลหนองยายโตะ รำโทนเป็นการแสดงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันทั่วประเทศไทย ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รำโทนได้รับการเชิดชูให้เป็นศิลปะประจำชาติอย่างหนึ่งในสมัยนั้น ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่ารำโทนเกิดขึ้นเมื่อใด ใครเป็นผู้ริเริ่ม แต่ผู้ที่นิยมเล่นรำโทนคือหนุ่มสาวชาวบ้าน กล่าวกันว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้คนคอยแต่จะอพยพหนีภัยกัน ในยามค่ำคืนจะมีดไปทั่วทุกหนแห่งเนื่องจากรัฐบาลห้ามจุดไฟ ห้ามชุมนุม ประชาชนเกิดความเหงาจึงได้คิดเล่นรำโทนขึ้น วิธีเล่นคือจุดตะเกียงไว้ตรงกลางลาน ผู้แสดงยืนล้อมวงร้องเพลงเกี่ยวพาราสักันด้วยจังหวะท่วงทำนองที่สั้นๆ ง่าย ๆ ร้องซ้ำ ๆ กันหลายเที่ยว

2. ข้อมูลสภาพทั่วไปของตำบลบัวชุม

ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลบัวชุมเดิมเป็นที่ตั้งของอำเภอ (เดิม) และต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นตั้งที่อยู่ที่ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เดิมมีการปกครองท้องถิ่น เป็นสภาตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล พ.ศ. 2537 ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา ต่อมาจึงยกฐานะเป็นมีสำนักงานตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะห่างทำการอำเภอชัยบาดาลประมาณ 12 กิโลเมตร

ภูมิประเทศ ตำบลบัวชุมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม สลับเนินเขา ใช้ที่ทำไร่ไถนา ใช้ทำนาข้าวแบบอาศัยน้ำฝน มีการเลี้ยงสัตว์เป็นบางส่วน มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลนิคมลำนารายณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลหัวลำ อำเภอท่าหลวง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองยายโตะและตำบลซับตะเคียน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลท่ามะนาวและตำบลหนองผักแว่น อำเภอท่าหลวง

ตำบลบัวชุม แบ่งการปกครองออกเป็น จำนวน 9 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านบัวชุม
- หมู่ที่ 2 บ้านบัวชุม
- หมู่ที่ 3 บ้านบัวชุม
- หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว
- หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน
- หมู่ที่ 6 บ้านวังอ่าง
- หมู่ที่ 7 บ้านซำสะแก
- หมู่ที่ 8 บ้านธงชัยสามัคคี
- หมู่ที่ 9 บ้านลำพญาไม้

หน่วยงานราชการ/ท้องถิ่นอื่นๆในตำบล

- เรือนำเภอชัยบาดาล 1 แห่ง
- ศูนย์บำรุงทางหลวงชนบท ชัยบาดาล 1 แห่ง

ประชากร มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 8,114 คน แยกชาย 4,008 คน หญิง 4,106 คน

ตาราง 1 จำนวนประชากรในตำบลบัวชุม

ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนหลังคาเรือน (หลังคา)
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านบัวชุม	658	676	1,334	533
2	บ้านบัวชุม	1,023	1,031	2,054	643
3	บ้านบัวชุม	702	722	1,424	378
4	บ้านซำเค้าแมว	573	588	1,161	476
5	บ้านเตาขนมจีน	286	284	570	176
6	บ้านวังอ่าง	145	146	291	127
7	บ้านซำสะแก	190	232	422	167
8	บ้านธงชัยสามัคคี	229	221	456	130
9	บ้านลำพญาไม้	202	206	408	157

สภาพแวดล้อม

- 1. ด้านเศรษฐกิจการลงทุน มีการลงทุนต่ำ
- 2. ด้านแรงงาน คนว่างงานน้อย
- 3. ด้านสาธารณสุข ไม่มีโรคติดต่อระบาด การสาธารณสุขดีพอสมควร
- 4. ด้านสังคม ความเป็นอยู่แบบชนบท ปัจจุบัน
- 5. ด้านสาธาณูปโภค สาธาณูปโภคเพียงพอ

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรในตำบลบัวชุมมีอาชีพที่สำคัญ ดังนี้

1. รับจ้าง แรงงานหายาก เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของตำบลบัวชุม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม เช่น การปลูก พืชไร่ อ้อย ทำสวนผัก การปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงเนื้อวัว และการรับจ้าง
2. การกสิกรรม พบว่าประชากรส่วนใหญ่เพาะปลูกพืชไร่อ้อย ถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของตำบลรองลงมาได้แก่ การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น
3. ด้านปศุสัตว์ สัตว์เลี้ยง โคเนื้อ ไก่ ในปัจจุบันก็มีการเลี้ยงโคเนื้อน้อยลงมาก แต่ในอนาคตน่าจะเพิ่มจำนวนผู้เลี้ยงกันมากขึ้นเพราะเนื้อโคมีราคาดีในปัจจุบันได้ผลดี ระกอบกับงานด้านอุตสาหกรรมได้ขยายตัวมากขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ตลาดแรงงานเปิดกว้าง ส่วนใหญ่หางานรับจ้างด้านการใช้แรงงานก่อสร้าง งานฝีมือ งานฝีมือในโรงงาน และงานรับจ้างตาม ร้านค้าทั่วไป

หน่วยงานธุรกิจในพื้นที่ อบต.

ธนาคาร	-	แห่ง
โรงแรม	-	แห่ง
ปั้มน้ำมันและก๊าซ	22	แห่ง
โรงงานฆ่าสัตว์ขนาดเล็ก	2	แห่ง
โรงสี	5	แห่ง
ลานตลาด	3	แห่ง
ร้านค้าทั่วไป	16	แห่ง
ตลาดนัดเช้า	1	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา	3	แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	แห่ง
โรงเรียนเอกชน	-	แห่ง
โรงเรียนอาชีวศึกษา	1	แห่ง
โรงเรียน/สถาบันชั้นสูง	-	แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน	9	แห่ง

สถาบันและองค์การทางศาสนา

วัด/สำนักสงฆ์ 11 แห่ง

1. วัดโบสถ์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. วัดชัยกระทิง ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. วัดถ้ำเพชรนาคา ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
4. วัดเขาสมโภชน์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
5. วัดวังอ่าง ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลบัวชุมอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
6. วัดศรีมหาโพธิ์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 7 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
7. วัดลำพญาไม้ ตั้งอยู่ที่หมู่ 9 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

8. วัดสิงหาราม ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลบัวชุมอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
9. วัดชัยเค้ามว ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

สำนักสงฆ์ 2 แห่ง คือ

1. สำนักสงฆ์วัดปรังค์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. สำนักสงฆ์รังนก ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

มัสยิด - แห่ง

ศาลเจ้า 1 แห่ง

สาธารณสุข มีโรงพยาบาลของรัฐบาล 2 แห่ง ได้แก่ รพ.สต.บ้านบัวชุม 1 แห่ง รพ. สต. บ้านเขาสมโภชน์ 1 แห่ง สถานีพยาบาลเอกชน 5 แห่ง อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ป้อมยามตำรวจ 2 แห่ง

สถานีดับเพลิง - แห่ง

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม มีเส้นทางเชื่อมระหว่างตำบลกับหมู่บ้านส่วนมากเป็นถนนลาดยาง และทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้านในถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลูกรัง

การโทรคมนาคม

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง

สถานีโทรคมนาคมอื่นๆ - แห่ง

ระบุโทรศัพท์สาธารณะ 15 แห่ง

การไฟฟ้า จำนวนหมู่บ้านที่ไฟฟ้าเข้าถึงและจำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหมู่บ้าน

แหล่งน้ำธรรมชาติ มีลำน้ำ, ลำห้วยที่สำคัญ จำนวน 6 สาย ดังนี้

1. แม่น้ำป่าสัก 1 แห่ง
2. คลองลำสนธิ 1 แห่ง
3. คลองไทร 1 แห่ง
4. คลองแก่นจันทร์ 1 แห่ง
5. คลองตะโก 1 แห่ง
6. คลองมะเดื่อ 1 แห่ง

ที่ตั้ง มีเนื้อที่จำนวน 120.90 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนิคมลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหัวลำ อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองยายโตะและตำบลชัยตะเคียน อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลท่ามะนาวและตำบลหนองผักแว่น อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี

การคมนาคม ใช้ถนนน้ำสุด-หนองยายโตะ และ ถนนสุระนารายณ์เป็นสายหลัก

ลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศ ตำบลบัวชุมมีลักษณะภูมิอากาศเป็นภูมิอากาศแบบร้อนชื้น และมีลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบ และที่ราบเชิงเขา จึงทำให้อากาศมีลักษณะแตกต่างกันบ้าง แต่เดิมมีป่าไม้มาก ภายหลังได้ถูกผู้คนตัดไม้ทำลายป่า สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง บางส่วนเป็นที่ราบตอนภูเขา มีแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำลำสนธิไหลผ่าน

1. บ้านบัวชุม หมู่ที่ 1 ตำบลบัวชุม

บ้านบัวชุม หมู่ที่ 1 ในอดีตบ้านบัวชุมเกิดขึ้นพ.ศ.เท่าไรไม่ทราบแน่ชัดแต่ทราบว่าบ้านบัวชุมมีฐานะเป็นเมืองเรียกต่อกันว่า “เมืองบัวชุม” สันนิฐานตามประวัติว่ามีผู้ที่มาเป็นพ่อเมืองจะมีตำแหน่งเป็นหลวงหรือขุน ตามปรากฏจารึกของหมู่บ้าน บ้านบัวชุมแต่ก่อนเคยเป็นที่พักของพ่อค้ามาจากลาวโดยมาทำการค้าขายวัวควายและเป็นจุดพักสัตว์ ด้านสัตว์ ชาวบัวชุมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ บ้านบัวชุมเมื่อสมัยก่อนเป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรมโดยได้มีการจัดงานบวชแต่ละครั้งจะต้องมาร่วมกัน ดังมีรายชื่อโดยสังเขป คือ บ้านเกาะรัง บ้านหนองบง บ้านเตาขนมจีน บ้านเขาสมโภชน์ โดยก่อนที่จะบวชขนาดจะมีการประชุมงานหรือชุมชนญาติมีการเลี้ยงดู ในเรื่องของอาหารการกินต่อจากนั้นมีดนตรีสมัยโบราณ คือรำโทนซึ่งในปัจจุบันเตาขนมจีนและเขาสมโภชน์ตั้งอยู่หมู่ 5 ตำบลบัวชุม และยังมีหลักฐานพอเชื่อได้ตามคำบอกเล่าต่อๆ กันมา เพราะบ้านบัวชุม น่าเชื่อถือเป็นเมืองเก่ามาก่อน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 ได้มีนักประวัติศาสตร์ได้มาขุดพบกำไล ของเครื่องใช้ในสมัยก่อนติดกับประปาหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ต่อมาหลายปีจนได้เปลี่ยนชื่อเป็นทางการว่า “บ้านบัวชุม” จนถึงปัจจุบัน

อาณาเขต/ที่ตั้ง บ้านบัวชุม หมู่ที่ 1 ตั้งอยู่ที่ตำบลบัวชุมอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาล 12 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 107 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 ตำบลนิคมลำนารายณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 8 ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 ตำบลท่ามะนาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม

บ้านบัวชุม หมู่ที่ 1 มีผู้นำชุมชนคือ นายสมรรถ มงคลศิลป์ กำนันตำบลบัวชุม ข้อมูลประชากร มีประชากรทั้งหมด 213 ครัวเรือน จำนวน 879 คน แบ่งเป็นชาย 429 คน หญิง 450 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

2. บ้านบัวชุม หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม

บ้านบัวชุม หมู่ที่ 2 ในอดีตบ้านบัวชุมเกิดขึ้น พ.ศ. เท่าไร ไม่ทราบแน่ชัดแต่ทราบว่าบ้านบัวชุมมีฐานะเป็นเมืองเรียกต่อกันว่า “เมืองบัวชุม” สันนิฐานตามประวัติว่ามีผู้ที่มาเป็นพ่อเมืองจะมีตำแหน่งเป็นหลวงหรือขุน ตามปรากฏจารึกของหมู่บ้าน บ้านบัวชุมแต่ก่อนเคยเป็นที่พักของพ่อค้ามาจากลาวโดยมาทำการค้าขายวัวควายและเป็นจุดพักสัตว์ ด้านสัตว์ ชาวบัวชุมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ บ้านบัวชุมเมื่อสมัยก่อนเป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรมโดยได้มีการจัดงานบวชแต่ละครั้งจะต้องมาร่วมกัน ดังมีรายชื่อโดยสังเขป คือ บ้านเกาะรัง บ้านหนองบง บ้านเตาขนมจีน บ้านเขาสมโภชน์ โดยก่อนที่จะบวชขนาดจะมีการประชุมงานหรือชุมชนญาติมีการเลี้ยงดู ในเรื่องของอาหารการกินต่อจากนั้นมีดนตรีสมัยโบราณ คือรำโทนซึ่งในปัจจุบันเตา

ชนมจีนและเขาสมโกลนตั้งอยู่หมู่ 5 ตำบลบัวชุม และยังมีหลักฐานพอเชื่อได้ตามคำบอกเล่าต่อๆ กันมา เพราะบ้านบัวชุม น่าเชื่อถือว่าเป็นเมืองเก่ามาก่อนจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 ได้มีนักประวัติศาสตร์ได้มาขุดพบกำไล ของเครื่องใช้ในสมัยก่อนติดกับประปาหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ต่อมาหลายปีจนได้เปลี่ยนชื่อเป็นทางการว่า “บ้านบัวชุม” จนถึงปัจจุบันโดยปัจจุบันแยกออกจากหมู่ที่ 1

อาณาเขต/ที่ตั้ง บ้านบัวชุม หมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ที่ตำบลบัวชุมอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาล 12 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 107 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 ตำบลนิคมลำนารายณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 8 ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 ตำบลท่ามะนาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 1 ตำบลบัวชุม

บ้านบัวชุม หมู่ที่ 2 มีประชากรทั้งหมด 235 ครัวเรือน จำนวน 846 คนแบ่งเป็นชาย 405 คน หญิง 441 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

3. บ้านบัวชุม หมู่ที่ 3 ตำบลบัวชุม

บ้านบัวชุม หมู่ที่ 3 ในอดีตบ้านบัวชุมเกิดขึ้น พ.ศ. 2400 แต่ทราบที่บ้านบัวชุมมีฐานะเป็นเมืองเรียกต่อกันว่า “เมืองบัวชุม” สันนิษฐานตามประวัติว่ามีผู้ที่มาเป็นพ่อเมืองจะมีตำแหน่งเป็นหลวงหรือขุน ตามปรากฏจารึกของหมู่บ้าน บ้านบัวชุมแต่ก่อนเคยเป็นที่พักของพ่อค้ามาจากลาว โดยมาทำการค้าขายวัวควายและเป็นจุดพักสัตว์ ด้านสัตว์ ชาวบัวชุมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ บ้านบัวชุมเมื่อสมัยก่อนเป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรมโดยได้มีการจัดงานบวชแต่ละครั้งจะต้องมาร่วมกัน ดังมีรายชื่อโดยสังเขป คือ บ้านเกาะรัง บ้านหนองบง บ้านเตาชนมจีน บ้านเขาสมโกลน โดยก่อนที่จะบวชนั้นจะมีการประชุมงานหรือชุมชนญาติมีการเลี้ยงดูในเรื่องของอาหารการกินต่อจากนั้นมีดนตรีสมัยโบราณ คือรำโชนซึ่งในปัจจุบันเตาชนมจีนและเขาสมโกลนตั้งอยู่หมู่ 5 ตำบลบัวชุม และยังมีหลักฐานพอเชื่อได้ตามคำบอกเล่าต่อๆ กันมา เพราะบ้านบัวชุม น่าเชื่อถือว่าเป็นเมืองเก่ามาก่อนจนกระทั่งปี พ.ศ. 2550 ได้มีนักประวัติศาสตร์ได้มาขุดพบกำไล ของเครื่องใช้ในสมัยก่อนติดกับประปาหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ต่อมาหลายปีจนได้เปลี่ยนชื่อเป็นทางการว่า “บ้านบัวชุม” จนถึงปัจจุบัน โดยปัจจุบันแยกออกจากหมู่ที่ 2 เป็นหมู่ที่ 3 จนถึงปัจจุบัน

อาณาเขต/ที่ตั้ง บ้านบัวชุม หมู่ที่ 3 ตั้งอยู่ที่ตำบลบัวชุมอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาล 12 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 108 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 ตำบลนิคมลำนารายณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 8 ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 ตำบลท่ามะนาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม

บ้านบัวชุม หมู่ที่ 3 มีประชากรทั้งหมด 292 ครัวเรือน จำนวน 984 คนแบ่งเป็นชาย 482 คน หญิง 502 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

4. บ้านซำเค้าแมว หมู่ที่ 4 ตำบลบัวชุม

บ้านซำเค้าแมว โดยเมื่อก่อนมีราษฎรจากหลายพื้นที่หลายจังหวัดเข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำมาหากินตามจุดต่างๆ โดยอยู่กันกระจายในแต่ละพื้นที่ สมัยนั้นนายอำเภอ จำเนียร ประดิษฐ์วรรณกิจ ได้เข้ามาชักชวนชาวบ้านให้เข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อจัดตั้งหมู่บ้านเพื่อสะดวกในการพัฒนา เริ่มแรกนั้นชื่อหมู่บ้านซำคางแมว แต่ท่านนายอำเภอได้พิจารณาประกอบสภาพแวดล้อมแล้วพบว่า มีนกชนิดหนึ่งรวมกันอยู่มากมาย คือ นกเค้าแมว เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ท่านจึงให้ชื่อว่า ซำเค้าแมว โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายแต้ม ประจิมร ต่อมาราษฎรได้เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงร่วมกันจัดตั้งวัดและโรงเรียนร่วมกันพัฒนามาจนถึงทุกวันนี้

อาณาเขตที่ตั้ง บ้านซำเค้าแมว หมู่ที่ 4 ตั้งอยู่ที่ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาล 30 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 122 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ หมู่ 7 ตำบลบัวชุม
ทิศใต้	ติดต่อกับ หมู่ 9 ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขื่อกเขาสมโภชน์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอท่าหลวง

บ้านซำเค้าแมว มีประชากรทั้งหมด 272 ครัวเรือน จำนวน 947 คน แบ่งเป็นชาย 479 คน หญิง 468 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

5. บ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 5 ตำบลบัวชุม

ในอดีตบ้านเตาขนมจีนเป็นป่าดงดิบ ขึ้นอยู่กับเขาการปกครองของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลบัวชุม ต่อมาก็เริ่มมีชาวบ้านจับจองพื้นที่ เพื่อทำการเกษตรประมาณปี พ.ศ. 2485 หรือประมาณ 70 ปีมาแล้ว และต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2520 มีประชากรย้ายครอบครัวเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น จึงแบ่งแยกเขตการปกครองออกจากหมู่ที่ 4 เป็นหมู่ที่ 5 ตำบลบัวชุม โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายสนิท แก้วระวัง และต่อมาก็ได้ลาออก มีการเลือกตั้งใหม่ คนที่ 2 คือ นายวุฒิชัย โคมกลาง พอครบวาระก็มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านได้ นายอะดุน นิยมสุข เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 พอครบวาระมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 ผู้ที่ได้รับเลือกคือ นางดวง เจนพนัส มาเป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

อาณาเขตที่ตั้ง บ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 5 มีเนื้อที่ 5,000 ไร่ ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง ไร่ถั่วและเลี้ยง มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ หมู่ 4 บ้านหนองยายโตะ ตำบลหนองยายโตะ
ทิศใต้	ติดต่อกับ หมู่ 7 บ้านซำสะแก ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ หมู่ 2 บ้านคลองไซ ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตอนุรักษ์ป่าไม้เขาสมโภชน์

บ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 5 มีประชากรทั้งหมด 176 ครัวเรือน จำนวน 570 คน แบ่งเป็นชาย 286 คน หญิง 284 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

6. บ้านวังอ่าง หมู่ที่ 6 ตำบลบัวชุม

บ้านวังอ่าง เมื่อสมัยก่อนเป็นป่าดงดิบราษฎรจากหลายที่มาจับจองที่ทำกินพบแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ในฤดูฝนน้ำไหลหลากน้ำไหลวนเป็นวังจึงได้ตั้งชื่อเป็นบ้านวังอ่าง ภายในหมู่บ้านราษฎรจะอาศัยอยู่กระจัดกระจายตามไร่นาของตนเองห่างกันประมาณ ครึ่งริ้วละ 500 เมตร ปัจจุบันมี นาย เฉลิม ติงทองด่าง เป็นผู้ใหญ่บ้าน

อาณาเขตที่ตั้ง บ้านวังอ่าง หมู่ที่ 6 ตั้งอยู่ที่ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาล 30 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 122 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ หมู่ 9 ตำบลเกาะรัง
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลหัวลำ อำเภอท่าหลวง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ หมู่ 3 ตำบลซับตะเคียน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลหัวลำ อำเภอท่าหลวง

บ้านวังอ่าง หมู่ที่ 6 มีประชากรทั้งหมด 69 ครัวเรือน จำนวน 224 คน แบ่งเป็นชาย 114 คน หญิง 130 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

7. บ้านซับสะแก หมู่ที่ 7 ตำบลบัวชุม

บ้านซับสะแก โดยเมื่อก่อนนี้ราษฎรหลายพื้นที่ในหลายจังหวัดได้เข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำมาหากิน และมองเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมสำหรับตั้งรกรากจึงได้ชักชวนเพื่อนบ้านเข้ามาจับจองที่ดินและได้ตั้งชื่อบ้านตามแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งชื่อแหล่งน้ำดังกล่าว มีน้ำผุดขึ้นมา ซึ่งมีต้นไม้อ้อยล้อมรอบชื่อต้นสะแก จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ซับสะแก” มาจนถึงทุกวันนี้

อาณาเขตที่ตั้ง บ้านซับสะแก หมู่ที่ 7 ตั้งอยู่ที่ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาล 23 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 115 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านเตาขนมจีน หมู่ 5 ตำบลบัวชุม
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านซับเค็กแมว หมู่ 4 ตำบลบัวชุม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เทือกเขาสมโภชน์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอท่าหลวง

บ้านซับสะแก หมู่ที่ 7 มีประชากรทั้งหมด 31 ครัวเรือน จำนวน 117 คน แบ่งเป็นชาย 53 คน หญิง 61 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

8. บ้านธงชัยสามัคคี หมู่ที่ 8 ตำบลบัวชุม

บ้านธงชัยสามัคคี หมู่ที่ 8 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเดิมชื่อบ้านหนองไก่อ๊ะ ในอดีตชาวบ้านได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่เริ่มประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา โดยมีท่านมมหาพิช ธงชัย เป็นผู้มาอยู่ก่อนและบุกเบิกพื้นที่ทำกิน โดยการทำนา ทำไร่ข้าวโพดเป็นส่วนใหญ่ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2543 ได้ขอแยกหมู่บ้านจากบ้านบัวชุม หมู่ที่ 1 เป็นหมู่ที่ 8 โดยใช้นามสกุลของมหาพิช เป็นชื่อหมู่บ้านว่า “ บ้านธงชัยสามัคคี ”

อาณาเขต/ที่ตั้ง บ้านธงชัยสามัคคี หมู่ที่ 8 ตำบลบัวชุม อำเภอยัชยบาล จังหวัดลพบุรี ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอยัชยบาล 8 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดลพบุรี 100 กิโลเมตร มีเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ 1 ตำบลบัวชุม

ทิศใต้ ติดต่อกับ คลองไทร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ คลองไทรและหมู่ 3 ตำบลท่ามะนาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ถนนบัวชุม – หัวลำ

บ้านธงชัยสามัคคี หมู่ที่ 8 มีประชากรทั้งหมด 100 ครัวเรือน จำนวน 328 คน แบ่งเป็น ชาย 165 หญิง 160 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

9. บ้านลำพญาไม้ หมู่ที่ 9 ตำบลบัวชุม

เมื่อปี พ.ศ. 2505 บ้านลำพญาไม้ ได้ถูกขนานนามหมู่บ้านจากชาวบ้านกลุ่มแรกที่ได้อพยพมาจากตำบลท่ามะนาว อำเภอยัชยบาล จังหวัดลพบุรี เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านจะมีแม่น้ำสายหนึ่งที่ไหลผ่านตลอดปีและมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมอยู่มากมาย เช่น ตะเคียน ประดู่ เต็ง ไม้แดง จึงทำให้ภายในหมู่บ้านนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือที่เกิดจากพญาของต้นไม้เหล่านี้ อาทิเช่น แม่ตะเคียนทอง แม่สร้อยตะเคียนทอง แม่ตะเคียนเงิน แม่นางไม้ อยู่ในลำธารด้วยและยังมีตาน้ำซับซึมไหลออกมาจากก้อนหินตลอดปี สิ่งเหล่านี้ คงน่าจะบอกที่มาของหมู่บ้านให้ชัดเจนและที่มา คือหมู่บ้านลำพญาไม้ ส่วนชาวบ้านในชุดแรกๆ ที่เข้ามาอยู่นั้นได้ทำมาหากินด้วยการจับจองที่ดินรกร้างว่างเปล่า เพื่อทำการเกษตร ปลูกพืชไร่ พื้นที่เดิมส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ เต็มไปด้วยป่าไม้ สัตว์ต่างๆ มากมาย ชาวบ้านส่วนมากอพยพมาจากต่างจังหวัด เช่น นครสวรรค์ ชัยนาท สระบุรี นครราชสีมา เพชรบูรณ์ สิงห์บุรี เป็นต้น ประชากรเริ่มมากขึ้น จึงได้แยกออกมาจาก บ้านซับเคี้ยวแมว หมู่ที่ 4 ตำบลบัวชุม เป็นหมู่ที่ 9 บ้านลำพญาไม้ ตำบลบัวชุม เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม จึงทำให้วันที่ 1 ของเดือน พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันครบรอบวันก่อตั้งหมู่บ้านหรือเรียกง่ายๆ แบบชาวบ้านเราว่า วันเกิดนั่นเอง

อาณาเขต / ที่ตั้ง บ้านลำพญาไม้ หมู่ที่ 9 ตำบลบัวชุม อำเภอยัชยบาล จังหวัดลพบุรี ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอยัชยบาลประมาณ 22 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 บ้านซับเคี้ยวแมว ต.บัวชุม

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 5 บ้านวังอ่าง ต.บัวชุม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทางหลวงหมายเลข 2243 (บัวชุม – หัวลำ)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 บ้านซับเคี้ยวแมว ต.บัวชุม

บ้านลำพญาไม้ หมู่ที่ 9 มีประชากรทั้งหมด 129 คน ครัวเรือน จำนวน 407 แบ่งเป็นชาย 207 คน หญิง 200 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2556)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงและดนตรี มีปราชญ์ชาวบ้านหลายท่าน อาทิ

1. นายแล ชัยนา บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม อำเภอยัชยบาล จังหวัดลพบุรี
2. นายกมล หลงพล บ้านเลขที่ 154 หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม อำเภอยัชยบาล จังหวัดลพบุรี

3. นายยวย จันทร์เต็มดวง บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

4. นางเกรียว ดิษฐ์คำ บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 2 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
ภูมิปัญญาด้านการแสดงรำโชน โดยมีการถ่ายทอด/สืบทอดภูมิปัญญา ถ่ายทอดให้แก่เยาวชน นักเรียน โรงเรียนบ้านบัวชุม

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับสังคม การที่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์หรือการที่มนุษย์แบ่งเป็นชาตินั้นชาตินี้ก็อาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดนั่นเอง วัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิตของคนในสังคม การศึกษาวัฒนธรรมเพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจพฤติกรรมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ แสดงออกมาได้อย่างชัดเจน

1. ความหมายของวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรมได้มีผู้อธิบายไว้มากมาย พอสรุปได้ดังนี้ อทัย หิรัญโต (2529, หน้า 30) อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง มรดกทางสังคมที่ได้ตกทอดมาเป็นสมบัติของมนุษย์ในสมัยปัจจุบันและนำมาใช้ในการครองชีวิตเป็นแบบแผนแห่งการครองชีวิต พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (อ้างถึงใน เอื้องฟ้า ถาวรรัช, 2555, หน้า 11) ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น สอดคล้องกับ เอื้องฟ้า ถาวรรัช (2555, หน้า 11) ที่ได้อธิบายในทำนองเดียวกันว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรมกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดขึ้นทำขึ้นในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ซึ่งหมายความว่า วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับที่ทำการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ไปว่า จะต้องทำอะไร และทำอะไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร อะไรดี อะไรชั่ว วัฒนธรรมมิได้หมายความว่าเพียงการเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติจนได้เหมาะสม หรือความเป็นผู้มีจิตใจสูงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างและรับมาปฏิบัติสืบทอดมา คำว่า “culture” แต่เริ่มแรกประเทศไทยมีการบัญญัติศัพท์นี้ว่า “พฤตินิยม” หาได้ใช้คำว่า “วัฒนธรรม” ดังปัจจุบันนี้ คำว่า “วัฒนธรรม” เพิ่งเปลี่ยนมาใช้ในสมัยหลัง เพราะคำว่า “พฤตินิยม” สังคมไม่ยอมรับ โดยมีปรากฏใช้เป็นหลักฐานทางราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2483 แต่ต่อมาอีกสองปีก็ได้ยกเลิกกฎหมายนี้ โดยมีประกาศใช้พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 แทนและใช้บังคับอยู่จวบจนปัจจุบัน

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นความงดงาม สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นระเบียบวินัย หรือสิ่งที่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้ว เช่น ความงามของรูปวาด ความไพเราะของดนตรี ความซาบซึ้งของภาษาและวรรณคดี ระเบียบวินัยการเข้าชมหรสพ มารยาทในการรับประทานอาหาร ความประณีตในการแต่งกาย เป็นต้น หรือมีฉะนั้น บางคนก็เข้าใจว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามต่าง ๆ ของชาติ เช่น ประเพณีการแต่งงาน การบวช เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนหรือกฎเกณฑ์การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยทั่วไปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง และมีการสืบทอดจาก

คนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเสมอ (สิริวรรณ ศรีพล, 2555, หน้า 8-10) วัฒนธรรมจึงนับเป็นผลของการคิดค้นทางวัฒนธรรม (society invention) และอาจถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมประเภทหนึ่งด้วย เนื่องจากเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดทางสติปัญญาไปสู่รุ่นชนแต่ละรุ่น ยิ่งไปกว่านั้นการสืบต่อเนื่องทางวัฒนธรรมย่อมได้รับการคุ้มครองกัน โดยที่สมาชิกสังคมคนใดปฏิบัติตามแบบแผนทางวัฒนธรรมที่กำหนดไว้ต้องถูกลงโทษ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดจากปัจจัยหลายประการ เนื่องจากท้องถิ่นมีได้ยุดเดียวแต่สัมพันธ์กับสังคมเมืองหลาย ๆ ด้าน และเมื่อเมืองสัมพันธ์กับต่างประเทศ วัฒนธรรมเมืองและวัฒนธรรมต่างประเทศจึงเข้าไปปะทะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งวัฒนธรรมมีลักษณะ 3 รูปแบบ (ธนพร นุตสาระ, 2557, หน้า 12-15) คือ

- 1) วัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นวัฒนธรรมที่ชุมชนในท้องถิ่นได้ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่เดิมและยังไม่เปลี่ยนแปลง
- 2) วัฒนธรรมแบบดัดแปลง เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลความเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งได้นำมาดัดแปลงหรือประยุกต์ให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อประโยชน์แห่งการนำไปใช้ในปัจจุบัน
- 3) วัฒนธรรมใหม่ เป็นวัฒนธรรมที่คนในชุมชนนำมาอาจจะเป็นวัฒนธรรมเลียนแบบหรือคิดประดิษฐ์สร้างขึ้นมาจากภายหลัง แล้วนำมาใช้เป็นวัฒนธรรมในสังคมท้องถิ่นนั้น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมที่จะทำให้เกิดเป็นหัวข้อวัฒนธรรมใหม่ โดยมีพื้นฐานที่สำคัญคือความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความต้องการของมนุษย์ ความเชื่อจะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่มีอยู่จนเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในที่สุด

2. แนวคิดวัฒนธรรม

จำนง ทองประเสริฐ (2541, หน้า 27-31) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดวัฒนธรรม ว่า วัฒนธรรม คือ ผลของการคิดค้นทางวัฒนธรรมและถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดทางสติปัญญาไปสู่รุ่นชนแต่ละรุ่น วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือมนุษย์กับสังคมและธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างของสังคม ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น คำว่าวัฒนธรรมมีความหมายสองทาง คือ ความหมายประการที่หนึ่ง วัฒนธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นเหตุให้เจริญ เป็นความหมายที่มาจากคำสองคำ คือ “วัฒน” กับ “ธรรม” คำว่า วัฒน หรือ พัฒน หมายถึง ความเจริญ ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึง คุณความดี ความชอบ ดังนั้น วัฒนธรรม จึงหมายถึง ธรรมแห่งความเจริญ และความหมายประการที่สอง วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ไม่ใช่เองทางธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนในสังคมนั้นมีความต้องการและจำเป็นต้องผลิตหรือสร้างให้มีขึ้น แล้วถ่ายทอดให้ผู้อื่นรุ่นหลังด้วยการสั่งสอนและเรียนรู้แล้วสืบๆ ต่อกันมาเป็นประเพณี และวัฒนธรรมในความหมายที่สอง เป็นความหมายที่นักสังคมวิทยาและนักสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้ โดยกำหนดให้มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมที่กว้างขวางกว่า กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น ภาษา การทำเครื่องมืออุตสาหกรรมศิลปะ กฎหมาย ศาสนา การปกครอง และศีลธรรม เป็นต้น กับรวมถึงอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งแสดงรูปแบบแห่ง

สัมฤทธิ์ผลทางวัฒนธรรมและทำให้ลักษณะวัฒนธรรมทางปัญญาสามารถส่งผลให้เป็นประโยชน์ใช้สอยได้ เช่น อาคาร เครื่องมือ เครื่องจักรกล เครื่องมือสื่อสาร ศิลปวัตถุ เป็นต้น

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นทุกสิ่งที่เรียนรู้และรับการถ่ายทอดมาจากการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันอันรวมถึงภาษา ธรรมเนียมประเพณีและสถาบันทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นแบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาทางสังคม และถ่ายทอดกันไปทางสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์ วัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะเด่นและเป็นสากลสำหรับสังคมมนุษย์ ซึ่งไม่มีในสิ่งมีชีวิตอื่นนอกจากมนุษย์

3. ลักษณะของวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือ วัฒนธรรม ในขณะที่วัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ (วีรจักร วงศ์เงิน, 2551, หน้า 9) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดคนไว้ในสังคมเดียวกันเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้โครงสร้างของสังคมคงอยู่ เพราะเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลาย ๆ คนเข้าไว้ด้วยกัน วัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกให้ปรากฏแตกต่างกันไป จนทำให้นักวิชาการบางท่านใช้ขอบเขตของวัฒนธรรมเป็นเครื่องแบ่งอาณาเขตของประเทศชาติ (ประเวศ วะสี, 2536, หน้า 11-18) ในทำนองเดียวกันกับ จานง ทองประเสริฐ (2541, หน้า 27-31) ที่ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมว่ามีลักษณะสำคัญคือ

1) วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เช่น การสร้างอาคารบ้านเรือน หรือดัดแปลงแต่งเติมสิ่งที่เป็นธรรมชาติให้มีรูปลักษณะใหม่ เช่น การตัดแต่งต้นไม้ให้เป็นรูปร่างต่างๆ เป็นต้น วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นมีทั้งวัฒนธรรมที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ หรือที่เรียกว่า วัฒนธรรมประเภทวัตถุ และวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น เช่น ค่านิยม ทศนคติ ความรู้ ความเชื่อ เป็นต้น

2) วัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ในอดีตที่เป็นยุคแรกเริ่มที่มนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้น แต่ต่อมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมกลับเป็นสิ่งที่สร้างความเป็นมนุษย์ ซึ่งเด็กมักจะจะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาทางสังคมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ หนังสือเรียนและตำราต่างๆ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวและความรู้พื้นฐานจนถึงระดับหนึ่งแล้ว ก็จะปรับปรุงพัฒนาและคิดประดิษฐ์เป็นวัฒนธรรมใหม่ๆ ขึ้นมาใช้

3) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมยอมรับ การมีส่วนร่วมและนำไปใช้การสร้างวัฒนธรรมใดขึ้นมาหนึ่ง หากคนในสังคมหรือชุมชนไม่ให้การยอมรับและไม่มีส่วนร่วมแล้ว จะไม่ถือว่าเป็นวัฒนธรรม

4) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สั่งสมและถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ภายหลังจากที่มีการสร้างวัฒนธรรมและทำการพัฒนาวัฒนธรรมขึ้นมา ก็จะมีการสั่งสมกลายเป็นองค์ความรู้ของชุมชนและสังคม อีกทั้งยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้วัฒนธรรมนั้นไปยังอนุชนรุ่นหลังต่อไปเรื่อยๆ หากวัฒนธรรมนั้นไม่ได้รับการส่งต่อไปให้สมาชิกรุ่นหลังจะทำให้วัฒนธรรมนั้นสูญหายไป

5) วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมรอบข้าง สังคม และความต้องการของสมาชิกในสังคม

วัฒนธรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลเนื่องมาจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมและการยืมวัฒนธรรมอื่นเข้ามา เช่น ระบบการศึกษา เครื่องแต่งกาย เป็นต้น ในการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาใช้ในสังคมตนเองนั้น ก่อให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมหรือการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมอื่นกับวัฒนธรรมดั้งเดิมจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขึ้นได้

ต่อมา เอื้องฟ้า ถาวรวิรัช (2555, หน้า 11-13) ได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมที่สำคัญไว้ว่าประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ

1) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและใช้เป็นสิ่งช่วยในการดำเนินชีวิต ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนเป็นวัฒนธรรมทั้งหมด

2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สั่งสมและได้ถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ภายหลังจากที่มีการสร้างวัฒนธรรมและทำการพัฒนาวัฒนธรรมขึ้นมา ก็จะมีการสั่งสมจนกลายเป็นองค์ความรู้ของสังคม และมีการถ่ายทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังต่อไปเรื่อย ๆ จากรุ่นสู่รุ่น หากวัฒนธรรมนั้นไม่ได้รับการส่งต่อไปให้แก่สมาชิกรุ่นหลังก็จะทำให้วัฒนธรรมนั้นสูญหายไป

3) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ (learned behavior) วัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน และลักษณะนี้เองที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ กล่าวคือ มนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพ จึงสามารถรู้จักคิดถ่ายทอดและเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ส่วนพฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดจากสัญชาตญาณ (instinct) ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม

4) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นมรดกของสังคม (social heritage) วัฒนธรรมมีผลมาจากการถ่ายทอดและการเรียนรู้ของสังคม และเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวก็คือ การสื่อสารโดยสัญลักษณ์ (symbolic communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอนซึ่งมีส่วนช่วยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นสืบต่อกันไปเนื่องมิขาดสาย วัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็นมรดกของสังคม

5) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต (way of life) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต และเป็นตัวกำหนดรูปแบบที่จดจำสืบต่อกันมา ทั้งด้านการดำเนินชีวิต ครอบครัว การทำงาน เศรษฐกิจ และด้านการปกครอง ซึ่งล้วนเป็นเรื่องของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น

6) วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง วัฒนธรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลมาจากการแพร่กระจายและการยืมวัฒนธรรมอื่นเข้ามา เช่น เทคโนโลยี ระบบการศึกษา ระบบการเมืองการปกครอง เครื่องแต่งกาย เป็นต้น ในการรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาใช้ในสังคมตนเองนั้น ก่อให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมหรือการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมอื่นกับวัฒนธรรมดั้งเดิมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขึ้นได้

7) วัฒนธรรมมีความหลากหลายกระจายอำนาจ จึงส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่อำนาจรัฐ และอำนาจเงินพยายามรวมศูนย์ และทำลายความหลากหลาย วัฒนธรรมจะมีลักษณะหลากหลายไปตามชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ถ้าเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ก็ต้อง

ส่งเสริมความเป็นตัวเองทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ก็เท่ากับเป็นการกระจายอำนาจและส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตย ในการเห็นคุณค่าและส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย

8) วัฒนธรรมสามารถกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้ เศรษฐกิจและวัฒนธรรมสามารถใช้เชื่อมโยงต่อกันได้ในลักษณะของทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้จากเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมชุมชน จนเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการกระจายรายได้ให้แก่คนในสังคม

ลักษณะของวัฒนธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรม อันทำให้สามารถทำความเข้าใจความหมายของวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักการของวัฒนธรรมชุมชน ของ ธนพชร นุตสาระ (2557, หน้า 12-15) ที่มีรายละเอียดดังนี้

1) ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว มีระบบที่รวบรวมมาได้จากประวัติความเป็นมาอันยาวนานของชุมชน คือการให้คุณค่าแก่ความเป็นคนและชุมชน ที่มีความผสมกลมกลืนคุณค่าของธรรมชาติ การเชื่อถือสิ่งเหนือธรรมชาติและคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนาและความเชื่อ

2) ชุมชนมีสถานะเป็นสถาบันหนึ่งที่ตั้งดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีโครงสร้างและกลไกภายในเป็นระบบของตนเอง เป็นรูปแบบสังคมที่มีอายุยืนนานไม่ว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หมู่บ้านหรือความเป็นชุมชนคงทนมาเป็นเวลานาน แสดงถึงความเป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นอิสระ มีแบบแผนการผลิต มีระบบการจัดการทรัพยากร ระบบสุขภาพ ระบบความรู้ ระบบการเรียนรู้ ระบบการปกครอง และระบบยุติธรรมของตนเอง

3) ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจของตัวเอง มีครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต มีเป้าหมายของตัวเองคือ มุ่งให้ครอบครัวพอเพียงที่จะดำรงชีพได้และชุมชนอยู่รอดและผลิตซ้ำตัวเองได้ผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง แม้ผลิตเพื่อขายแต่เพื่อเลี้ยงครอบครัวไม่ใช่เพื่อความร่ำรวย โดยใช้แรงงานสมาชิกครอบครัว มีน้ำใจและความเอื้ออาทรเพื่อจัดสรรและแบ่งปันผลผลิตอย่างยุติธรรม

4) ทางด้านสังคมการเมือง ชุมชนมีความสัมพันธ์กันผ่านระบบเครือญาติโดยมีการปกครองและจัดการความสงบเรียบร้อยภายในโดยระบบอาวุโส มีผู้นำที่มีบารมีได้รับการเคารพยกย่องในชุมชนมีความผูกพันกลมเกลียว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลและประนีประนอมเมื่อเกิดความแตกแยกขัดแย้งก็มีกลไกภายในชุมชนในการตัดสินความขัดแย้งนั้นคือ ระบบอาวุโสและเครือญาติ

5) ชุมชนกับสังคมภายนอก ชุมชนไม่ได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นในท้องถิ่นเดียวกันในลักษณะของเครือข่าย และมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐและระบบทุนนิยมมาช้านาน ชุมชนจึงมีการจัดการที่ดีพอและควรเป็นไปในทิศทางความเจริญงอกงาม

6) ทางเลือกการพัฒนา แม้ฐานเศรษฐกิจของชุมชนและทรัพยากรถูกทำลายเสียหายไปบ้าง แต่จิตสำนึกหรือพลังทางวัฒนธรรมยังคงสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ โดยเริ่มจากฐานวัฒนธรรมของตนเอง เน้นกระบวนการกลุ่ม การผลิตเพื่อให้ทุกคนมีกินมีใช้ ชุมชนต้องมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติ ดูแลและรักษา รวมทั้งยกระดับวัฒนธรรมชุมชนสู่ระดับชาติได้

ดังนั้น วัฒนธรรม จึงเป็นวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งแนวความคิดต่างๆ ที่ได้กระทำ สร้างสม ถ่ายทอด และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ที่อาจจะได้ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ ความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่เกิดจากการคิด การประดิษฐ์ และการกระทำของมนุษย์ที่ครอบคลุมไปถึงวิถีชีวิต การทำมาหากิน และระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน วัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน หรือในสังคมเดียวกันได้ทำความตกลงกันว่าจะยึดระบบไหนดี และพฤติกรรมใดบ้างที่จะถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและมีความหมายอย่างไร แนวความคิดใดจึงเหมาะสม ข้อตกลงเหล่านี้คือการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคม เพื่อว่าสมาชิกของสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่งเราอาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงกันแล้วว่าระบบสัญลักษณ์ ดังนั้น วัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นแล้วจึงสอนให้รุ่นหลังๆ ได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดสืบต่อกัน เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม มนุษย์ก็เรียกวัฒนธรรมว่าคือ ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และส่วนใหญ่จะรู้ว่า อะไรควรทำ และอะไรไม่ควรทำ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมา

4. ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมสามารถแบ่งประเภทได้ ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2536, หน้า 36) ได้สรุปประเภทของวัฒนธรรม ไว้ว่า วัฒนธรรม สามารถแบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้

1) วัฒนธรรมวัตถุ (Material culture) ซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีรูปร่าง สามารถจับต้องได้ สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยีต่างๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ

2) วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non - Material culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวความคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณี การปฏิบัติสืบต่อกันมา ที่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนของตนว่าดีงามเหมาะสม อาทิเช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ศิลปะทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นนามธรรม (Abstract) มองไม่เห็น แต่อาจรับรู้ได้

สอดคล้องกับ ธนภูมิ ป่องแสงยม (2557, หน้า 19) ที่อธิบายว่า วัฒนธรรมในสังคมอาจแบ่งได้ เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) วัฒนธรรมที่จับต้องได้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้ และที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

2) วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นสิ่งที่สารธรรพ์รู้ได้ เป็นความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบ อาทิเช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี กีฬา มารยาท เป็นสิ่งมองไม่เห็นแต่อาจรับรู้ได้

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้น สามารถแยกวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็น 2 รูปแบบ คือ วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และที่เป็นนามธรรม

5. บทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย สังคมจึงมีวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ จนทำให้วัฒนธรรมมีความสำคัญแก่มนุษย์ทุกสังคมและทุกเผ่าพันธุ์ ตามที่ เอื่องฟ้า ถาวรรัช (2555, หน้า 13) ได้อธิบายถึง หน้าที่ของวัฒนธรรมที่มีต่อสังคมไว้ว่ามีหน้าที่ดังนี้ คือ

1) วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยวัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันเนื่องจากสภาพแวดล้อม แต่แนวคิดในการสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีส่วนสัมพันธ์กัน วัฒนธรรมมิได้เป็นเครื่องขัดหรือลบล้างความดี ความเด่น หรือความดีในวัฒนธรรมของตนหรือวัฒนธรรมของสังคมอื่น ๆ

2) วัฒนธรรมเป็นผลรวมจากภูมิปัญญาของคนในสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมจึงได้รับการถ่ายทอด สืบสาน สืบสาน และในบางโอกาสอาจเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตได้ นอกจากนี้วัฒนธรรมสามารถจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น วัฒนธรรมระดับชาติ วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ วัฒนธรรมย่อยของเชื้อชาติ วัฒนธรรมของท้องถิ่น วัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพ วัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

วัฒนธรรมในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบการทำมาหากิน และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอก เงื่อนไขทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดวางรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อม และมีอิทธิพลต่อรูปแบบการรู้สึกนึกคิดและระบบให้คุณค่า ส่วนเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกในด้านความเกี่ยวข้องระหว่างตนเอง-บรรพบุรุษ-ชุมชนและตำแหน่งของชุมชน จนก่อให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม (ธนพร นุตสาระ, 2557 ; ปฐมภรณ์ จันทรแก้ว, 2555) ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม วรรณคดี ดนตรี การแสดง และศิลปกรรมอื่น ๆ และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ

2) องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรม ซึ่งเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะองค์รวมมีลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม

3) การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเอง ที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ

4) วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าข้อเท็จจริง

5) การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

6) พฤติกรรมของมนุษย์มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย

7) การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความดี ความงาม ความเจริญในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปรากฏเป็นรูปต่างๆ เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวิทยาการ ความเชื่อ การศาสนา เป็นต้น และได้ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหลังๆ ต่อไปจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมที่ได้สั่งสม เลือกสรร ปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม ใช้เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันของสังคม (ศรีสุตา พรหมทอง, 2550, หน้า 15-16) วัฒนธรรมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง สร้างสรรค์ให้เจริญงอกงามโดยสืบทอดจากมรดกวัฒนธรรมในอดีต หรืออาจจะรับเอาสิ่งที่เผยแพร่จากสังคมอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และทำให้สมาชิกยอมรับ เกิดความนิยม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จะต้องไม่ทิ้งเอกลักษณ์ประจำชาติของตนไว้เพื่อเป็นศักดิ์ศรีของคนทั้งชาติ นอกจากนี้วัฒนธรรมยังใช้เป็นเครื่องมือในการยึดโยงและหล่อหลอมให้คนในชาติมีความรักความสามัคคีต่อกัน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงของชาติ ดังนั้นอาจจะกล่าวถึงวัฒนธรรมได้ว่า วัฒนธรรมมีบทบาทแสดงว่าเป็นความเจริญงอกงามแล้วของสังคมและยังแสดงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาติอีกด้วย

6. วัฒนธรรมท้องถิ่น

วัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดจากการปรับรับและการสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนถึงจุดพอดีที่คนในชุมชนได้สร้างสมองค์ความรู้และประสบการณ์เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ถ่ายทอดกันจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ความพอดีแลสอดคล้องของวัฒนธรรมพื้นบ้านและวิถีชีวิตต่อสภาพแวดล้อมจะคงอยู่จนกว่าจะมีวัฒนธรรมใหม่แปลกปลอมมา เมื่อวัฒนธรรมใหม่แพร่กระจายเข้ามาสมาชิกในสังคมก็จะตอบรับหรือปฏิเสธในลักษณะต่าง ๆ วัฒนธรรมใหม่ที่แพร่กระจายมาสู่สังคมเดิมมีหลายรูปแบบ ในสมัยโบราณมักมีวัฒนธรรมที่มีระบบความเชื่อและศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมชุมชน (ธนพร นุตสาระ, 2557, หน้า 18-19)

สอดคล้องกับ ปฐมภรณ์ จันทรแก้ว (2555, หน้า 30-31) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละชุมชน โดยคำว่า วัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นคำที่มีความหมายบ่งบอกถึงความเจริญงอกงามของชุมชนแต่ละแห่ง ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งคนในสังคมประพฤติหรือแสดงออกมาซ้ำนาน สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

- 1) ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ
- 2) ภาษา วรรณกรรม
- 3) ศิลปกรรม และโบราณคดี
- 4) การละเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ
- 5) ชีวิตความเป็นอยู่ และวิทยาการ

ในทำนองเดียวกับ ปฐมภรณ์ จันทรแก้ว (2555, หน้า 30-31) ที่อธิบายว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสำคัญ เพราะเป็นวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน เป็นมรดกสืบทอดกันมา และทุกคนในท้องถิ่นย่อมมีความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของร่วมกัน ก่อให้เกิดความรักและความหวงแหนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวบ่งชี้ความสำคัญของคนในสังคมซึ่งสืบทอดกันมาซ้ำนาน ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประโยชน์และคุณค่าดังนี้

- 1) เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี สร้างความเข้าใจ และการรวมพลัง ในการสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างร่วมกันของคนในท้องถิ่น
- 2) สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่แตกต่างกันไปตามสภาพสิ่งแวดล้อม โดยมี วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นตัวกำหนด
- 3) ให้ความบันเทิงแก่กลุ่มชนในสังคม เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การแสดง มหรสพ ตลอดจนพิธีกรรมและประเพณีในเทศกาลต่างๆ
- 4) เป็นเครื่องมือให้การศึกษาและเป็นหลักฐานอันสำคัญยิ่งของชีวิต ที่ทำหน้าที่อบรม คนในสังคมให้รู้จักรับผิดชอบ ตลอดจนช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน
- 5) เป็นเครื่องฝึกพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเพื่อให้ เยาวชนทั่วไป
- 6) เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จำต้องอยู่รวม และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายใต้ระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์อันเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันในสังคม นั้น

ซึ่งในแง่ของวัฒนธรรมที่มีความหมาย รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (ชนพชร นุตสาระ, 2557, หน้า 18-20) ทั้งสิ่งแวดล้อมทาง สังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งวัฒนธรรมจะ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สังคมในชุมชนนั้นเข้มแข็งควรมีลักษณะ 8 ประการ ดังนี้

- 1) มีความหลากหลาย กระจายอำนาจ การเห็นคุณค่าและส่งเสริมวัฒนธรรมของ ชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย
 - 2) การกระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
 - 3) ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นย่อมมีศักดิ์ศรี
 - 4) ความเป็นบูรณการ วัฒนธรรมเป็นเรื่องความเชื่อมโยงอย่างบูรณาการทุกมิติ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของคนทั้งหมดในชุมชนหรือสังคม ที่มีความเชื่อ และระบบคุณค่าและการปฏิบัติ ร่วมกัน
 - 5) สร้างความสอดคล้องและความสมดุลยั่งยืน วัฒนธรรมจึงมีลักษณะผสมผสานหรือมี ความบรรสานสอดคล้องระหว่างมนุษย์ทั้งกายและใจ สังคมและกับสิ่งแวดล้อม
 - 6) มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง
 - 7) ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม วัฒนธรรมต้องมีความเป็นชุมชน ความเป็นชุมชน ต้องมีองค์กรชุมชนทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง
 - 8) เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม ศีลธรรมเป็นเรื่องของความถูกต้องทั้งหมด ทั้ง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จิตใจและจิตวิญญาณ ไม่ใช่แค่เป็นเรื่องวิชาการยธรรมเท่านั้น
- กล่าวได้ว่า วัฒนธรรม เป็นความมั่นคงของชาติ เพราะวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการ กำหนดชนชาติ ชุมชนสังคม และเผ่าพันธุ์มนุษย์ บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของตนเอง บ่งบอก ถึงรากเหง้าพื้นฐานของความเป็นชาติ สืบทอดจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตกาล วัฒนธรรมเป็นศักดิ์ศรี ของความเป็นชาติและชุมชน มรดกทางวัฒนธรรมมีความสำคัญและมีคุณค่าที่ต้องอนุรักษ์ (พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, 2553, หน้า 15) ความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมชนชาติและการดำรงชีวิต

ที่แตกต่างกันจากที่อาศัยอยู่เดิม จึงเกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นนั้น ก็เนื่องมาจากคนเรามีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็นในตัวเอง ทำให้เกิดความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้น

7. วัฒนธรรมการแสดง

ความหมายของวัฒนธรรมการแสดงหรือศิลปะการแสดงนั้นมีนักวิชาการอธิบายไว้พอสรุปได้ดังนี้ เอื้องฟ้า ถาวรรักษ์ (2555, หน้า 9) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมการแสดงหรือศิลปะการแสดง หมายถึง ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ซึ่งเป็นได้ทั้งแบบดั้งเดิมหรือประยุกต์ ได้แก่ การละคร การดนตรี และการแสดงพื้นบ้าน นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า ศิลปะการแสดง อีกหลายรูปแบบ สรุปได้ใกล้เคียงกันว่า ศิลปะการแสดง คือ การเลียนแบบธรรมชาติ ศิลปะการแสดงจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่มนุษย์เราใช้เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของตน เพื่อถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้เข้าใจรับรู้ถึงสิ่งที่ตนต้องการจะแสดงออก การแสดงถือเป็นศิลปะของการสื่อสารที่ปรากฏภาพเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้ชมรับรู้และเข้าใจ ได้ง่ายโดยไม่ยุ่งยากในการตีความ อารมณ์ความรู้สึกมีลักษณะเป็นนามธรรมก็จริงแต่ผู้ชมทุกๆ ไปสัมผัสได้โดยตรงจากผู้แสดง ซึ่งมูลเหตุแห่งการเกิดศิลปะการแสดงนั้นพอสันนิษฐานได้ว่ามีสาเหตุสำคัญมาจาก 2 สาเหตุหลัก คือ

- 1) เกิดจากพื้นฐานอารมณ์สะท้อนใจของมนุษย์ จึงได้พัฒนาอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นพื้นฐานการแสดง อาทิเช่น เมื่อดีใจก็กระโดดโลดเต้น เมื่อเสียใจก็ร้องไห้คร่ำครวญ
- 2) เกิดจากความเชื่อทางศาสนา เกิดจากความเชื่อที่ว่าสรรพสิ่งรอบตัวในธรรมชาติมีอำนาจเร้นลับแฝงอยู่และสามารถลบล้างบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ต่อมาได้พัฒนาเป็นความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้า จึงมีการสวดอ้อนวอนขอธรรมชาติหรือเทพเจ้าให้ประทานความสำเร็จให้ด้วยการถวายอาหาร หรือการรำรำเพื่อบวงสรวงบูชา และได้กลายมาเป็นต้นแบบของการสวดอ้อนวอน การขับร้องดนตรี และการฟ้อนรำในเวลาต่อมา

ทั้งนี้ วัฒนธรรมการแสดง เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นในชนบททุกภูมิภาคของประเทศไทยเป็นการแสดงที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน มักเป็นการเล่นเพื่อความรื่นเริงในฤดูเทศกาลต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ เพลงพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีแซว ลำตัด เพลงโคราช กันตรึม หมอลำ ฟ้อนเล็บ สะล้อซอซึง ลิเกป่า และโนรา เป็นต้น (เอื้องฟ้า ถาวรรักษ์, 2555, หน้า 9-10) ถือเป็นการแสดงที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดกันต่อ ๆ มาอย่างช้านานตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน การแสดงจะออกมาในรูปแบบใดนั้นมักขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม อาชีพ และความจำเป็นทางเศรษฐกิจตลอดจนอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่น จึงทำให้การแสดงพื้นบ้านมีลีลาท่าทางที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง และพักผ่อนหย่อนใจ วัฒนธรรมการแสดงของไทยเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่รังสรรค์ศิลปะอันงดงาม ประณีต จนกลายมาเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งวัฒนธรรมเป็นมรดกสืบทอดที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของความเป็นชนชาติและเป็นตัวบ่งชี้ต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของชุมชนต่อการดำเนินชีวิตที่ได้สืบทอดต่อมา จนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย

8. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีทั้งความเจริญงอกงามและความเสื่อมสลายได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของสังคม ความเชื่อและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมซึ่งอาจแบ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

- 1) ความคิด (Idea) ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม และอุดมการณ์
- 2) การกระทำ (Behavior) ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งอาจแบ่งย่อยออกไปเป็นวิถีประชา (Folk ways) จารีตประเพณี (Mores) และกฎหมาย (Laws)
- 3) วัตถุ (Material) ได้แก่ ส่วนที่เป็นวัตถุของวัฒนธรรม เช่น บ้านเรือน เครื่องใช้ เครื่องมือ เครื่องประดับ

ซึ่งสอดคล้องกับ เอื้องฟ้า ถาวรรักษ์ (2555, หน้า 13-14) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมว่า สามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยที่เกื้อหนุนวัฒนธรรม ปัจจัยที่บั่นทอนวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ปัจจัยที่เกื้อหนุนวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมเกื้อหนุนให้วัฒนธรรมของสังคมนั้นดำรงอยู่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันไป ได้แก่

- 1.1 วัฒนธรรมสอดคล้องกับความประพฤติที่มีอยู่เดิม เช่น ศาสนาพุทธแพร่หลายในไทยมาก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นเพราะเราไม่นิยมแบ่งคนออกเป็นชนชั้นต่างๆ เหมือนระบบวรรณะในศาสนาพราหมณ์

- 1.2 อิทธิพลของศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยมาก เช่น ความกตัญญูต่เวทีย การมีสัมมาคารวะ ความสุภาพเรียบร้อย ความโอบอ้อมอารีมีใจเมตตา ฯลฯ

- 1.3 การเห็นคุณค่าและประโยชน์ หากประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าทำแล้วได้ประโยชน์ประชาชนจะรักษาและปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น ๆ

- 1.4 กลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มที่ต้องรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ เช่น กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มดนตรีไทย จึงพยายามส่งเสริมและคัดค้านการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ทำลายวัฒนธรรมที่ตนเห็นว่าดีและจะสนับสนุนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้วัฒนธรรมที่ตนส่งเสริมดีขึ้น

- 1.5 ตัวแทนของวัฒนธรรม ตัวแทนใดก็ตามที่มีอิทธิพลหรือมีอำนาจจะเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมได้มากยิ่งขึ้น เช่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้แต่งกายแบบยุโรป ทำให้ประชาชนนิยมเลียนแบบแต่งกายแบบยุโรปด้วย เป็นต้น

- 1.6 สภาพทางเศรษฐกิจ หากสภาวะทางเศรษฐกิจรุ่งเรืองไม่ขาดแคลนคนในสังคมก็จะมีจิตใจสบาย ความปกติสุขจะเกิดขึ้น คนจะอยู่อย่างสงบสุขหรือพยายามอยู่ให้ดีขึ้น โดยสิ่งใดดีมักจะรับไว้วัฒนธรรมจึงดำรงอยู่ได้และอาจมีวัฒนธรรมที่ใหม่และดีเพิ่มขึ้น

- 1.7 สภาพการเมือง ประเทศใดสภาวะทางการเมืองมั่นคงประเทศ นั้นจะมีแต่ความปกติสุข สถาบันต่าง ๆ ก็สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงรวมทั้งวัฒนธรรมของสังคมด้วย

- 2) ปัจจัยที่บั่นทอนวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีหรือทำให้วัฒนธรรมเสื่อมสลายสูญหายไป ได้แก่

2.1 ความรู้สึกทางอารมณ์ เป็นความรู้สึกผูกพันกับสิ่งเก่า ๆ ตามความเคยชิน ทำให้ไม่ยอมรับวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง

2.2 กลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มต่อต้านวัฒนธรรมใดก็ตามที่ทำให้กลุ่มของตนเสียผลประโยชน์

2.3 ทศนคติหรือเจตคติ แม้จะเห็นว่าวัฒนธรรมนั้นดีแต่ไม่เต็มใจรับเพราะเห็นว่ายุ่งยากลำบากหรือไม่ค่อยเคย

2.4 การไม่เห็นคุณค่าประโยชน์ของวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างต้องใช้เวลาในการเห็นผล ทำให้การปฏิบัติทางวัฒนธรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร

2.5 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น การแพทย์เจริญทำให้มีคนเพิ่มมากขึ้นในขณะที่ทรัพยากรเพิ่มไม่ทันกับจำนวนคน ทำให้คนในสังคมต่างดิ้นรนเห็นแก่ตัวมากขึ้นจนกลายเป็นการทำลายวัฒนธรรมของสังคมที่ให้มีเมตตาต่อกันและเอื้อเฟื้อต่อกัน

2.6 สภาพทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะสภาพความแร้นแค้น ความยากจนที่ก่อให้เกิดปัญหาเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม เช่น ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี ยาเสพติด ฯลฯ ล้วนเป็นการทำลายวัฒนธรรมอันดีงามที่มีอยู่แต่เดิม

2.7 สภาพการเมือง หากประเทศแตกแยกการเมืองไม่มั่นคงมีการต่อสู้ทางลัทธิการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กันเองหรือจากฝ่ายตรงกันข้ามก็จะทำให้วัฒนธรรมที่มีก็จะถูกบั่นทอนลงไปเรื่อย ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสานและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรำไท่น

ในการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรำไท่น ดังนี้

1. แนวคิดมรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติบ้านเมือง ซึ่งสมควรที่จะช่วยกันดูแลรักษาไว้ให้เป็นมรดกของคนในชาติ คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้อยู่ที่ลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังอยู่ที่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมนั้นด้วยโดยเฉพาะบทบาทความสัมพันธ์กับชุมชนในแง่ของจิตใจและจิตวิญญาณ (ชนภูมิ ปองแสเยี่ยม, 2557, หน้า 18-19) คุณค่าทางวัฒนธรรมจึงมุ่งให้ความสำคัญกับตัวมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติในแต่ละพื้นที่ที่ต่างกันไป ประกอบด้วยประเพณี ศาสนา ความเชื่อการเมืองและลักษณะของสิ่งนั้นตามอายุทางประวัติศาสตร์ของชนชาตินั้น ๆ รวมทั้งศิลปะเทคนิคที่บ่งบอกถึงการออกแบบหรือเทคนิคการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ และความหายากของสิ่งก่อสร้างอาจบอกถึงศิลปนิยมหรือช่วงเวลาการก่อสร้างได้ คุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจมุ่งสนใจด้านคุณค่าการใช้สอยตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยจะประกอบด้วย คุณค่าทางเศรษฐกิจ ด้านการเกิดรายได้จากมรดกวัฒนธรรม คุณค่าทางการใช้สอย ด้านการใช้งานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางสังคม สอดคล้องกับ ธนพชร นุตสาระ (2557, หน้า 18-20) ที่อธิบายไว้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มุ่งศึกษากิจกรรมหรือประสบการณ์ทุก ๆ ด้านของสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ โดยเน้นให้ความสำคัญไปที่ตัว

ประชาชนในฐานะเจ้าของและผู้สร้างประวัติศาสตร์ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ ด้วยการศึกษาท้องถิ่นเชิงประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ทิศทางการพัฒนาดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ในส่วนของประชาชนนั้นองค์ความรู้เหล่านี้จะช่วยฟื้นฟูจิตสำนึกผูกพันกับประวัติศาสตร์ในชุมชนท้องถิ่นขึ้นมา ทำให้รู้ว่าชุมชนนั้นมีอดีต ปัจจุบัน และอนาคตอย่างไร รู้จุดอ่อน จุดแข็ง ข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งจะทำให้คนในท้องถิ่นไม่ถูกตัวเองแต่กลับภาคภูมิใจในการต่อสู้ของบรรพบุรุษ สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือสายสัมพันธ์ที่ยั่งยืนให้คนในท้องถิ่นพร้อมที่จะปกป้องรักษาชุมชน ตลอดจนทรัพยากรและภูมิปัญญาต่างๆ ที่สืบทอดกันมา และจากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคำนิยามหรือความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม โดยยูเนสโกได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน และมรดกทางวัฒนธรรมนี้ยังสามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ ได้อีกด้วย (ทงศักดิ์ วิกุล, 2547) มรดกทางวัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือเป็นสิ่งที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา วรรณกรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียม เป็นต้น (ธนากร ตาระกา, 2550) ซึ่งความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลักเกณฑ์สากลในการประเมินระดับคุณค่าและความสำคัญ แบ่งออกได้เป็น 2 คุณค่าใหญ่ ๆ ได้แก่ คุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากยังคงทำกิจกรรมหรือสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่ และคุณค่าทางการเมือง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งแสดงถึงการเป็นชนชาติ กล่าวโดยสรุปคือ มรดกวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อชุมชนคือ

- 1) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติของเผ่าพันธุ์ท้องถิ่น
- 2) เป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและของคนในชาติ ทำให้เกิดความรัก ห่วงแหน เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม
- 3) เป็นสิ่งก่อให้เกิดความรู้รัก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ เป็นความมั่นคงของชาติ
- 4) เป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางวิชาการ เพื่อการเผยแพร่การสืบทอดและนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป เช่น การประกอบอาหาร การถักทอผ้า การคิดประดิษฐ์ การตัดเย็บ เครื่องมือ เครื่องใช้ การแพทย์ เป็นต้น

จากที่กล่าวถึงในขั้นต้นถึงความหมาย ประเภท คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควรรักษาไว้เนื่องจากเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษของชนชาตินั้น ๆ ได้สร้างขึ้นและยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมมีทั้งมรดกที่เป็นวัตถุหรือสิ่งที่จับต้องได้และมรดกที่ไม่ใช่วัตถุหรือจับต้องไม่ได้ โดยมรดกทางวัฒนธรรมมีคุณค่าและความสำคัญในแต่ละชนชาติไม่ต่างกัน แสดงถึงประวัติศาสตร์และรากเหง้าเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังลูกหลานควรที่อนุรักษ์หรือธำรงมรดกนี้ให้สืบทอดไป (พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ, 2557, หน้า 5-6) ซึ่งกรอบของ

การศึกษาด้านวัฒนธรรมมีกรอบความคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

1) ทุนทางสังคม (Social capital) ถือกำเนิดในสังคมตะวันตก แนวโน้มของการเกิดขึ้นของทุนสังคมมีสาเหตุมาจากการที่สังคมได้สูญเสียสิ่งดีงามที่เคยมีมาในอดีตไป ได้แก่ ระบบค่านิยมที่เหมาะสม ความยึดมั่นในศาสนา ความเป็นปึกแผ่นของสังคม นอกจากนี้การสูญเสียในเรื่องจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นเหตุให้สังคมขาดพลังร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ต้องเรียกหาทุนสังคม ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคม บรรทัดฐาน ค่านิยม วิถีคิด ระบบความรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของความมีน้ำใจไมตรีต่อกัน ความไว้วางใจ และช่วยเหลือเกื้อกูล สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คอยอุ้มชูสมาชิกในสังคม และสมาชิกในสังคมได้ผลิตซ้ำและเสริมสร้างสิ่งเหล่านั้นตลอดเวลาและมีผลให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างราบรื่น รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองให้สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาให้กับสมาชิกในสังคมได้

2) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ตามนักคิดทางสังคมวิทยาที่มองว่าทุนวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ที่เรียกว่า Habitus หรือจิตของบุคคลที่ฝังลึกอยู่ในบุคลิก ซึ่งเกิดจากการเติบโตขึ้นมาในสังคม ผ่านกระบวนการขัดเกลาจากพ่อแม่ ครอบครัว สังคม โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยมีกลไกทางสังคมทำหน้าที่ผลิตซ้ำประสบการณ์ของบุคคลหล่อหลอมบุคลิกจนเกิดจิตสำนึก ซึ่งทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยความหมายทั่วไปและความหมายเชิงสัมพัทธ์

ซึ่ง ธนพพร นุตสาระ (2557, หน้า 19-20) ได้อธิบายว่า ทุนวัฒนธรรมในความหมายเชิงสัมพัทธ์สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) ทุนวัฒนธรรมที่ส่งเสริมมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึง ทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม ทุนวัฒนธรรมนี้จะเติบโตอย่างกล้าแข็งได้ก็ด้วยการเติบโตของอุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง สินค้าและบริการที่วัฒนธรรมฝังตัวในสินค้าและบริการนั้น ทุนวัฒนธรรมเป็นพัฒนาการขั้นล่าสุดของระบบทุนนิยมโลกที่กำลังทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ถึงขั้นที่จะพัฒนาไปสู่ทุนนิยมวัฒนธรรม

2) ทุนวัฒนธรรมที่ส่งเสริมคุณค่าชีวิตสังคมและวัฒนธรรม การมองในมิติดังกล่าวต้องให้น้ำหนักกับคำว่า “วัฒนธรรม” ว่าไม่ใช่เป็นเพียง “ทุนวัฒนธรรม” ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเท่านั้น แต่วัฒนธรรมคือทุนชนิดหนึ่ง

จากความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ทำให้รูปแบบของทุนวัฒนธรรมมักจะปรากฏตัวในรูปแบบ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคน เช่น ความคิด ความเชื่อ จินตนาการ
2) เป็นสิ่งที่มีรูปลักษณ์และเป็นตัวตน เช่น ภาพวาด หนังสือ เครื่องมือ สิ่งก่อสร้าง และสถานที่มรดกโลก ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปที่เป็นรูปธรรม

3) ความเป็นสถาบัน หมายถึง กติกา ความเชื่อความคิด การยอมรับที่หลากหลาย คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับสถาบันต่างๆ หรือทุนที่ทำให้เป็นสถาบันอยู่ในรูปของการทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ถูกจัดแยกเพราะอ้างอิงคุณสมบัติเริ่มต้นของทุนวัฒนธรรมและถูกเข้าใจว่า คือ การรับประกันโดยแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรองและการสอบ

2. แนวคิดการสืบสานมรดกวัฒนธรรม

เอื้องฟ้า ถาวรรัช (2555, หน้า 19-20) ได้อธิบายการสืบสานวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นองค์ความรู้ที่ชาวบ้านคิดขึ้นแสดงออกถึงความเชื่อถือและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน มีการสืบทอดต่อกันจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวได้ การถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นเรื่องของชาวบ้านรุ่นหนึ่งถ่ายทอดสู่ชาวบ้านอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการในหลายลักษณะ เป็นกระบวนการแบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติของแต่ละชุมชน ในกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ทำให้มีชีวิต มีพลัง โดยมีภูมิปัญญาอยู่เคียงคู่กับชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง และการรุกร้าของวัฒนธรรมตะวันตกได้ ซึ่งในอดีตชาวบ้านได้ใช้สติปัญญาของตนเองสั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีวิตมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน และมีการอนุรักษ์สืบทอดความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยความเชื่อถือและความศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการอนุรักษ์ สืบทอดและเรียนรู้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน

กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เริ่มต้นจากการที่มนุษย์มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มนุษย์มีความสามารถด้านการติดต่อสื่อสาร การเคลื่อนไหวทางสรีระในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางสติปัญญา ความรู้สึนึกคิด ซึ่งช่วยให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากที่สุด และยังช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมหรือค่านิยมของตนเองจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ จึงเกิดเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเรียกว่า การเรียนรู้ (Learning) ซึ่งสามารถจำแนกการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ ประเพณีอันเหมาะสมในวัฒนธรรมหนึ่งโดยอาศัยกระบวนการทางสังคม พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรมทางสังคมจะเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นรูปแบบ โดยทั่วไปเป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

2) การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่แน่นอน และมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่เรียกว่า สถาบันทางการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

ในการถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สำคัญและกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เชื่อมโยงกับอำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งโดยเปิดเผยมีรูปแบบที่เห็นได้ชัดเจนและที่ซ่อนอยู่มองไม่เห็นรูปแบบความรู้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์ ซึ่งความหมายของกระบวนทัศน์ (paradigm) หมายถึง ทัศนคติพื้นฐานอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างอันเป็นการกำหนดแบบแผนการคิดและการปฏิบัติของประชาชนหนึ่ง ๆ เมื่อใด ซึ่งทัศนคติพื้นฐานดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปก็จะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งกระบวนการ

เรียกว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ทั้งนี้ สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (อ้างถึงใน เอื้องฟ้า ถาวรรัช, 2555, หน้า 19-20) ได้ศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ผลการศึกษาพอสรุปกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาได้ดังนี้ คือ

1) การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่าผู้แก่โดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้องในชุมชนเดียวกัน

2) การคิดร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความเห็นอย่างมีเหตุผล รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

3) การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคลระดับกลุ่มให้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาที่หลากหลาย และนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่การบรรยายหรือเวทีชาวบ้านเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน อันส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการในการนำความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่หรือการเรียนรู้มาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ การสร้างการรวบรวม การแลกเปลี่ยนและการใช้ความรู้ การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรวบรวมและจัดเก็บความรู้ภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะนำมาใช้หรือถ่ายทอดต่อกันจนทำให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งความรู้ดังกล่าวหากมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบแล้วก็จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุด (ธนภูมิ ปองแสเยี่ยม, 2557, 16-17) การจัดการความรู้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1) แหล่งความรู้ คือ ผู้ที่เป็นเจ้าของของวัฒนธรรม ชุมชน วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีกระบวนการวิเคราะห์และถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ แล้วนำคุณค่าที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่คนและสังคมในปัจจุบัน

2) กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ นับเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญ เป็นการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยง ประสานคน ความรู้และแหล่งความรู้เข้าไว้ด้วยกัน โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นแสดงถึงการมีส่วนร่วมของเจ้าของความรู้ในการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม จะมีส่วนเกี่ยวข้องกันระหว่าง คน ความรู้ แหล่งความรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะต้องเชื่อมโยงกัน บูรณาการ และขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และนำไปสู่การอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

3. แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม

จากที่กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมแล้ว ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรที่จะศึกษาถึงค่านิยม ความสำคัญของการอนุรักษ์ และหลักการในการอนุรักษ์หรือธำรงวัฒนธรรมไว้การอนุรักษ์หรือธำรงมรดกทางวัฒนธรรมคือการที่คนรุ่นหลังตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้น สอดคล้องกับ ชนกพร ไผ่สิทธิกุล (2552, หน้า 8-10) ที่ได้อธิบายไว้การ

อนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง การรักษาไว้ให้นานที่สุด และสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยการอนุรักษ์นั้นจะทำในเชิงปฏิบัติ คือการดูแลรักษาและการสืบทอดวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ให้หายไป ซึ่งการอนุรักษ์หรือการดำรงวัฒนธรรมเป็นเหมือนเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดการหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของตน ก่อให้เกิดเป็นความรักและความผูกพัน รวมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีอีกด้วย (บุญสม ยอดมาลี, 2544 ; พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ, 2557, หน้า 6-7)

ซึ่งความสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริโดยสรุปว่า การอนุรักษ์มรดกของชาติต้องกระทำเพื่อรักษาเกียรติของภูมิของชาติ และเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม ทำให้คนในชาติได้รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ความเป็นชาติของตน ทำให้เกิดความภูมิใจซึ่งนำไปสู่ความคิดในการช่วยปกป้องรักษาชาติของตนไว้ โดยมีหลักการหรือข้อควรปฏิบัติในการอนุรักษ์หรือดำรงมรดกทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านกลุ่มคนที่มีจำนวนไม่มากนักหรือหมู่บ้านและชุมชนสามารถที่จะทำได้นั้น ประกอบด้วยการสะสมซึ่งสามารถทำได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโบราณวัตถุ วรรณกรรม ประเพณี ศิลปะ ศีลธรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเป็นมรดกสืบทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ รวมทั้งการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชนชาติเฉพาะของตน เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา และยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และการปรับปรุงและเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งการปรับปรุงนี้คือการปรับให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความสะดวกแก่ผู้สืบทอดหรือผู้ปฏิบัติสืบทอดแต่ไม่ได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นให้เกิดความแตกต่างจากเก่าโดยสิ้นเชิงเลย (ทงศักดิ์ วิกุล, 2547) สอดคล้องกับ พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ (2557, หน้า 6-7) ที่ได้สรุปและอธิบายว่า การอนุรักษ์หรือการดำรงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่คนรุ่นหลังควรที่จะใส่ใจหรือตระหนักถึงให้มาก เพราะ มรดกทางวัฒนธรรมจะสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ และยังก่อให้เกิดความผูกพันกันหรือความรักในชาติของตนส่งผลไปถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาชาติซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงอยู่ของชาตินั้น ๆ ซึ่งหลักการที่สามารถทำได้คือ การสะสมและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม (พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ, 2557) โดยมีวิธีการที่สำคัญดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษา เพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป

2) ส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม

3) รมรงคให้ประชาชนและภาคเอกชนตระหนักในสำคัญของวัฒนธรรม ว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4) ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

5) สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้าง พัฒนา และการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ และมีผลโดยตรงของความเป็นอยู่ของทุกคน

6) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จัดทำข้อมูลด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตทั้งนี้สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม

ในการสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องและนำมาสังเคราะห์โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ

4.1 ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรม เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกันของวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกปัจจุบัน โดยมีนิยาม “วัฒนธรรม” เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญ มานุษยวิทยาวัฒนธรรมมุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมมีหน้าที่ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบและอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในทุกแง่มุมของชีวิตทางสังคม วัฒนธรรมที่กล่าวถึงนี้มีขอบเขตการใช้ที่กว้างขวางมาก ทั้งนี้เพราะมีการยึดถือความหมายที่ว่า วัฒนธรรมคือกิจกรรมทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น นั่นคือ ทั้งเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในอดีตและในปัจจุบัน ส่วนวิธีการศึกษาที่ใช้ก็คือ มองวัฒนธรรมทุกอย่างทั้งหมดเป็นภาพรวม (Holistic Approach) และต้องเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ซึ่งต้องอยู่ร่วมกับคนในสังคมที่ต้องการศึกษาช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้ได้รับข้อมูลจริง สำหรับที่ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรมที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Culture) (ธนพร นุตสาระ, 2557, หน้า 7-8)

4.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (The structural function theory) เป็นทฤษฎีที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมมากไปกว่าปัจเจกบุคคล เน้นเสถียรภาพทางสังคม ความเป็นระเบียบและผาสุกของสังคมโดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาหรือระบบความเชื่อกับสังคม และระดับปัจเจกกับกลุ่มสังคม อันจะนำไปสู่ธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงและพิธีกรรมที่กลายมาเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมทางสังคม มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานซึ่งจะต้องได้รับการตอบสนองจากสังคม โดยแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ (basic and psychological needs) 2) การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม (instrument needs) หมายถึง การทำงานร่วมกันของสมาชิกสังคมจนก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันต่างๆ ขึ้น และ 3) ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ (symbolic needs) ได้รับการตอบสนองโดยการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมขึ้นมาในสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543, หน้า 2-7) วัฒนธรรมจึงเกิดจากการทำงานร่วมกันของคนในสังคมก่อให้เกิดความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมร่วมกันโดยมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไว้

5. แนวคิดการอนุรักษ์และการพัฒนา

ในการสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกันด้วย ดังที่ กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ (2546, หน้า 39) ได้อธิบายว่า การอนุรักษ์และการพัฒนาจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป โดยเริ่มจากประชาชน การอนุรักษ์ควรอยู่บนพื้นฐานของการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ รอบคอบ และสงวนทรัพยากรที่หายากไว้ไม่ให้สูญหายไป ส่วนการพัฒนาควรยึดหลักความก้าวหน้า ความมั่นคงและความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน เปรียบเสมือนเหรียญสองด้านที่รวมอยู่ในอันเดียวกัน สอดคล้องกับ ชานนท์ วิสุทธิพานนท์ (2557) การอนุรักษ์ หมายถึง การบำรุงรักษา การดูแล การสงวน รวมถึงการหวงแหนสิ่งที่ดีงาม การคงไว้ไม่ให้สูญหาย การมองเห็นคุณค่าของความรู้และสิ่งที่ได้คิดสร้างสรรค์ไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้ยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ หนงศักดิ์ วิกุล (2547) ที่ได้จำแนกวิธีการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนออกเป็น 3 แบบใหญ่ คือ 1) การนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมในด้านรูปแบบและเนื้อหามาใช้ในงานพัฒนาโดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผลสำเร็จของงานพัฒนา 2) การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเอง เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา และ 3) แนวทางการพัฒนาที่มีมิติของวัฒนธรรมสอดแทรกในเนื้องานทุกอย่างโดยเฉพาะส่วนของคุณค่าวัฒนธรรม ซึ่งในการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ควรจะหมายถึง การเคารพ และเชื่อมั่นในศักยภาพ พลังสร้างสรรค์ของชุมชน อันมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐานและในการศึกษาถึงแนววัฒนธรรมชุมชน (ประเวศ วะสี, 2536) ในงานพัฒนาควรพิจารณาในเนื้อหาและรูปแบบ 2 ประเภท คือ

1) ทักษะแบบการนำเอาวัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือ โดยมองว่างานพัฒนาจะสามารถนำเอาวัฒนธรรมมาใช้ในลักษณะโครงการพัฒนา โดยเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานที่ตอบสนองกับผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน และการทำงานพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ระบบคิด โลกทัศน์ ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมของประชาชน

2) ทักษะแบบโครงสร้าง ต้องมีความผูกพันอยู่กับโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรมการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิต โดยการผลิตวัฒนธรรมนั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทต่างๆ ของสังคม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้คงอยู่ จำเป็นต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกันด้วย เพื่อสร้างมูลค่าและสร้างความน่าสนใจให้คนรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจ

ประวัติความเป็นมาของการรำโทน

1. ความเป็นมาของการรำโทน

รำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านของไทย นิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะบางท้องถิ่น เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ ได้แก่ โทน ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ต่อมาได้รับความนิยมและเล่นกันอย่างแพร่หลายมีการเล่นรำโทนทั่วไปไม่เฉพาะในช่วงฤดูกาลเท่านั้น มีพ่อเพลงแม่เพลงคิดประดิษฐ์เนื้อร้องทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับของโทนขึ้นมากมาย เพลงรำโทนเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในสมัยนั้น ชาวไทยมีความหวาดกลัว และเครียดจากภัยสงคราม จึงได้รวมตัวกันเล่นรำโทนเพื่อผ่อนคลายความเครียด เพลงรำโทนนั้นจะใช้ภาษาที่เรียบง่าย เนื้อร้องเป็นเชิงเข้าเหย้าหยอก

ลือ เกี่ยวพาราสิกันระหว่างหนุ่มสาว ลักษณะทำนองและการร้อง ทำรำตลอดจนการแต่งกายเป็นแบบเรียบง่าย มุ่งเน้นเรื่องความสนุกสนาน และการผ่อนคลายความตึงเครียด ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกรงว่าเมื่อชาวต่างชาติได้ชมการเล่นรำโชนที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในช่วงนั้น จะมองว่าศิลปวัฒนธรรมของไทยไม่มีความประณีตงดงาม หรือแสดงถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรม จึงมีการปรับปรุงให้การละเล่นรำโชนมีแบบแผนยิ่งขึ้น ทั้งท่วงท่าในการรำ การแต่งกาย ให้มีความประณีตงดงาม ด้านเนื้อร้องและทำนองเพลงก็มีการใช้ถ้อยคำที่สุภาพขึ้นมีแบบแผนขึ้น เพลงรำโชนที่เผยแพร่ทั้งทำรำและเนื้อเพลงนั้น มีทั้งเพลงที่เป็นของชาวบ้านตั้งแต่ดั้งเดิม และเพลงที่เกิดขึ้นในรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเพลงส่วนใหญ่จะเป็นเพลงประเภทปลุกใจให้รักชาติ และยังมีเพลงรักเป็นจำนวนมาก (วีรจักร วงศ์เงิน, 2551, หน้า 2-3) สอดคล้องกับ สุภักดี อนุกุล (2546, หน้า 95) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการเล่นรำโชนไว้ว่า เป็นการละเล่นพื้นเมืองของไทยนิยมเล่นกันฤดูเทศกาลเฉพาะบางท้องถิ่น ดนตรีที่ใช้คือ ฉิ่ง กรับ โทน ต่อมาผู้มีนิยมแพร่หลายและมีได้เล่นแต่เฉพาะกาลเท่านั้น มีผู้คิดประดิษฐ์เนื้อร้อง ทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับของโชนขึ้นมากมาย เพลงรำโชนเริ่มตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี ค.ศ. 2487 กรมศิลปากรปรับปรุงรำโชนใหม่ เปลี่ยนชื่อเป็น รำวง การรำวงเป็นการรำที่ไม่มีแบบแผนการรำตายตัวแต่อย่างใด ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐาน การร้องก็ร้องกันตามความถนัด ไม่สุภาพลิขิตในเรื่องถ้อยคำและสัมผัสนัก จะสังเกตอะไรจากเพลงที่มีคนร้องและจดจำกันได้มาก เช่น ซ่อมาลี ตามมองตา ฯลฯ เป็นต้น

รำโชน เป็นการละเล่นพื้นบ้านชนิดหนึ่งของชาวบ้านเมืองลพบุรี นิยมเล่นกันแพร่หลายในระหว่างปี พ.ศ. 2484 – 2488 เหตุที่เรียกชื่อว่ารำโชน เพราะเดิมเป็นการรำประกอบจังหวะการตี "โชน" ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการเล่น ภายหลังแม้ใช้เครื่องดนตรีอื่น เช่น รำมะนา ดีให้จังหวะ แทนก็ยังเรียกชื่อเช่นเดิม ผู้ที่นิยมเล่นรำโชน คือ หนุ่มสาวชาวบ้าน กล่าวกันว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้คนต้องอพยพหนีภัยทางอากาศจากกรุงเทพฯ ไปยังชนบทตามที่ต่างๆ กัน ในภาวะสงครามนั้น ยามค่ำคืนจะมีมืดไปทุกหนทุกแห่ง เนื่องจากทางรัฐบาลห้ามกระทำการต่างๆ หลายอย่าง เช่น ห้ามจุดไฟ ห้ามชุมนุมและอื่นๆ ประชาชนเกิดความเหงาและเครียด การสนทนากันเพียงอย่างเดียวไม่สนุก จึงได้คิดเล่นรำโชนขึ้น การละเล่นชนิดนี้ชาวบ้านรู้จักและเล่นได้ทุกคน ขณะที่เล่นจะจุดตะเกียงตั้งไว้ตรงกลาง ผู้เล่นจะยืนล้อมวง จุดประสงค์ของการเล่นคือ เพื่อความสนุกสนาน และเพื่อพบปะเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว วัฒนธรรมรำโชน เป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับสังคมไทย (สุภักดี อนุกุล, 2546, หน้า 95) การเล่นรำโชนเป็นการละเล่นพื้นเมืองของไทยนิยมเล่นกันฤดูเทศกาลเฉพาะบางท้องถิ่น ดนตรีที่ใช้คือ ฉิ่ง กรับ โทน ต่อมาผู้มีนิยมแพร่หลายและมีได้เล่นแต่เฉพาะกาลเท่านั้น มีผู้คิดประดิษฐ์เนื้อร้อง ทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับของโชนขึ้นมากมาย เพลงรำโชนเริ่มตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2487 กรมศิลปากรปรับปรุงรำโชนใหม่ เปลี่ยนชื่อเป็น รำวง การรำวงเป็นการรำที่ไม่มีแบบแผนการรำตายตัวแต่อย่างใด ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐาน การร้องก็ร้องกันตามความถนัด ไม่สุภาพลิขิตในเรื่องถ้อยคำและสัมผัสนัก

เพลงรำโชน ที่นำมาร้องนั้นใช้วิธีจดจำสืบทอดกันมา เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องง่ายๆ เป็นเพลงสั้นๆ ไม่มีชื่อเพลงเฉพาะ มักเรียกชื่อตามวรรคแรกของเนื้อร้อง ไม่บอกชื่อผู้แต่ง ใครอยากแต่งขึ้นมาใหม่ก็ได้ ไม่นิยมดัดแปลงทั้งเนื้อร้องและทำรำ คือ จำมาอย่างไรก็ร้องและรำอย่างนั้น บางครั้งการถ่ายทอดอาจได้มาเฉพาะเนื้อเพลง กรณีเช่นนี้ผู้เล่นจะคิดทำรำประกอบเองตามความหมายของเนื้อ

เพลง เนื้อร้องมักเป็นการเกี่ยวพาราสี ปลุกใจหรือสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่หรือมาจากรรณคติไทย เช่น เพลงลพบุรีของเรานี้เอ๋ย เจ็ดนาฬิกา ใครรักใคร่ใคร่ใคร เชื่อผู้นำของชาติ ศิลปากร ฯลฯ จากการสำรวจพบว่า แม้เป็นเพลงเดียวกัน หากคณะของผู้เล่นอยู่ต่างสถานที่หรือต่างท้องถิ่นกัน ทำรำและเนื้อเพลงก็อาจผิดแผกกันไปได้ แต่บางเพลงยังคงเหมือนกันทุกประการ อย่างไรก็ตามเพลงทุกเพลงไม่จำเป็นต้องได้จากการสืบทอดเสมอไป ผู้เล่นสามารถแต่งเนื้อร้อง และทำรำขึ้นเป็นปัจจุบันในขณะที่เล่นก็ได้ รำโชนเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ยังมีการแสดงอยู่ในจังหวัดลพบุรี การร้อง การรำ เกิดมาจากการท่องจำและการฝึกหัด ต่อมามีการแสดงแพร่หลายทั่วไปที่จังหวัดลพบุรีในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาคมเกิดความเครียด จึงมีการร้องเพลงรำโชนเพื่อให้เกิดความสนุกสนานร่าเริงเนื่องจากในช่วงสงครามห้ามทำกิจกรรม จึงเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนๆ ฝึกหัดรำโชนกันเรื่อยมา รำโชนเป็นการแสดงที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน แล้วแต่ผู้ร้องผู้รำจะสะดวก มีทั้งรูปแบบรำเป็นคู่ชาย-หญิง รำเป็นวงกลมเดินต่อๆ กันปนกันไปทั้งชาย-หญิง-เด็ก

การรำโชนนั้นใช้ภาษาที่เรียบง่าย เนื้อร้องเป็นเชิงเย้าแหย่ หยอกล้อ เกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว ทำนองเพลง การร้อง ทำรำ การแต่งกายก็เรียบง่าย มุ่งความสนุกสนาน พอผ่อนคลายความทุกข์ไปได้บ้างเท่านั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกรงว่าชาวต่างชาติที่ได้พบเห็นจะเข้าใจว่า ศิลปะการฟ้อนรำ ของไทยมิได้ประณีตงดงาม ท่านจึงได้ให้มีการพัฒนาการรำโชนขึ้นอย่างมีแบบแผน ประณีตงดงาม ทั้งทำรำ คำร้อง ทำนองเพลง และเครื่องดนตรีที่ใช้ ตลอดจนการแต่งกาย จึงเรียกกันว่า "รำวงมาตรฐาน" เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างต่อไป รำวง จึงถือกำเนิดมาจาก รำโชน แต่เดิมรำโชนเป็นการเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่ง ที่นิยมเล่นกัน ในฤดูเทศกาลของท้องถิ่นบางจังหวัด คำว่า "รำโชน" สันนิษฐานว่าเรียกชื่อจากการเลียนเสียงตามเครื่องดนตรีประกอบจังหวะที่เป็นหลัก คือ "โชน" ซึ่งตีเป็นลำน่าเสียง " ป๊ะ โชน ป๊ะ โชน ป๊ะ โชน โชน" การรำโชนสามารถทำได้ทุกที่ที่อยู่ร่ม อากาศถ่ายเทได้สะดวกหรือห้องปรับอากาศก็ได้ สถานที่ด้านนอกควรเป็นพื้นเรียบ สภาพอากาศควรไม่ร้อนจนเกินไป

การแต่งกาย เสื้อผ้า ไม่จำเป็นต้องสวมชุดวอร์มแต่ชุดที่ใส่สำหรับออกกำลังกายควรสวมเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ ควรสวมเสื้อผ้าบางสบาย ควรสวมรองเท้าที่เหมาะสมกับเท้า มีสายรัดให้กระชับหรือรองเท้าผ้าใบ และมีพื้นที่นุ่มพอที่จะรองรับแรงกระแทกขณะรำได้รองเท้าที่สวมควรเป็นรองเท้าที่นุ่ม มีโค้งที่รองรับส่วนเว้าตามรูปเท้าและมีสันสูงประมาณ 1/2 หรือ 3/4 นิ้ว

เพลงรำโชนในอดีต เนื้อเพลงส่วนใหญ่จะเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับตัวละครในวรรณคดี อาทิเช่น ไกรทอง ลักษณะวงศ์ พระศรีสุริโยทัย เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ที่พบมากที่สุดได้แก่ เพลงรัก หรือเพลงที่เกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว อาทิเช่น ไหนเล่าดอกรัก ยามเย็นเดินเล่นทะเลเหนือ ว่ว่น้อยที่เราเคยเล่น เดือนจำเดือน สวยจริงหล่อจริง จันทวันเพ็ญ ฯลฯ ในการละเล่นรำโชน จะเรียกผู้ร้องนำ หรือผู้ที่ขึ้นเพลงว่า "พ่อเพลง" หรือ "แม่เพลง" ซึ่งในการแสดงแต่ละครั้งจะมีพ่อเพลงกี่คนก็ได้ ไม่จำกัดจำนวน แต่โดยปกติทั่วไปจะมีประมาณ 2 – 4 คน เป็นหญิงหรือชายก็ได้ เมื่อพ่อเพลงหรือแม่เพลงคนหนึ่งคนใดในวงนึกเพลงขึ้นได้ ก็ร้องออกมา ผู้เล่นที่เหลือก็จะร้องรับ หรือร้องซ้ำ เรียกว่า ฝ่ายเชียร์ นอกจากพ่อเพลง แม่เพลงแล้วก็มีผู้เล่นมารวมร้องเพลงเป็นคู่ๆ ทั้งผู้หญิงและผู้ชายร้องไปรำไป

ตามจังหวะของโทน เรียกว่าฝ่ายเชียร์ ซึ่งจะมีได้ไม่จำกัดจำนวนประมาณ 6 – 10 คน (วีรจักร วงศ์เงิน , 2551, หน้า 3-5)

เครื่องดนตรี เดิมใช้ "โทน" ตีในจังหวะ "ป๊ะ โทน ป๊ะ โทน ป๊ะ โทน โทน" หรือ "ป๊ะ โทน โทน ป๊ะ โทน โทน" ใช้โทนใบเดียว หรือหลายใบก็ได้ ต่อมานิยมใช้ "ร่ำมะนา" แทนเพราะเสียงดัง ไพเราะและเข้าใจดีกว่า อาจใช้อุปกรณ์อื่นๆ เช่น ถังน้ำมันตีให้จังหวะ แทนก็ได้ นอกจากนี้อาจจะใช้ ฉิ่งตีให้จังหวะได้อีกด้วย และในบางพื้นที่ เช่น บ้านแหลมฟ้าผ่า ตำบลบางพึ่ง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัด ลพบุรี ใช้ถังน้ำมันเหล็กที่ติดอยู่กับรถจี๊ปของทหารมาตีแทนโทน และมีเครื่องประกอบจังหวะอย่างอื่น อีก ได้แก่ ถังน้ำมันเหล็ก 1 ลูก ฉิ่ง ฉาบเล็ก และกรับ เป็นต้น สำหรับเครื่องดนตรีที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ลพบุรี นำมาใช้ประกอบการรำโทนที่ปรับปรุงใหม่ประกอบด้วย โทน 1 คู่ ฉิ่ง 1 คู่ กรับ 3 คู่ และฉาบ เล็ก 1 คู่

วิธีเล่น ผู้เล่นชายโคงชวนหญิงออกมารำเป็นคู่ๆ ช่วยกันร้องไปรำตามกันไปเป็นวง นักดนตรี ก็ตีโทนให้จังหวะเร้าใจ เพลงหนึ่งๆ จะร้องซ้ำ 3 – 4 เทียบก็จะเปลี่ยนเพลงต่อไป การรำไม่มีท่ารำตายตัวมักเป็นการใส่ท่าตามเนื้อร้อง เปลี่ยนคู่รำกันตามใจ ผู้มาดูอาจช่วยตบมือและร้องตามไปด้วย

การแต่งกาย รำโทนแต่เดิมสันนิษฐานได้น่าจะเป็นการแต่งกายแบบพื้นบ้าน พบว่า การเล่นรำโทนได้รับความนิยมมากที่สุด นอกจากร้องรำในหมู่บ้านแล้ว ทหารและข้าราชการก็นิยม เล่น โดยร้องเล่นกับชาวบ้านด้วยพบว่าทหารในจังหวัดสระบุรีได้ร่วมเล่นรำโทนกับหญิงสาว ชาวบ้าน...” จะเห็นได้ว่าการเล่นรำโทนยังไม่มีระเบียบแบบแผนของการแต่งกายเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นการ “ร่วมเล่น” เพื่อความบันเทิงไม่ใช่เพื่อการแสดงเช่นการแสดงชนิดอื่นๆ ชายนิยม แบบสากลประกอบด้วยหมวก เสื้อชั้นนอกคอเปิด หรือคอปิด ถ้าเป็นคอเปิดต้องใส่เสื้อชั้นในคอปก มี ผ่าผูกคอเงื่อนกลาสีหรือเงื่อนหูกกระด้าย กางเกงขายาวแบบสากล สวมรองเท้าถุงเท้า

โอกาสที่แสดง ไม่มีโอกาสที่แน่นอน ชาวบ้านนี้ก็จะมาเล่นเมื่อใดก็ชวนกันมาเล่นที่ลาน บ้านคนใดคนหนึ่ง จะเล่นตอนกลางคืนเท่านั้นมักเริ่มเล่นตอนหัวค่ำ เล่นกันไปเรื่อยๆ จนไม่มีคนเล่น หรือวงนอนกันมากแล้วก็จะเลิกเล่น แยกย้ายกันกลับบ้านของตน เล่นได้ทุกโอกาส เพื่อการพักผ่อน คลายความเครียด และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่ม-สาว ไม่นิยมเล่นในงานศพ (สำนักศิลปะ และวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2559)

2. ประวัติรำโทนบ้านบัวชุม ตำบลบัวชุม

รำโทน เป็นการแสดงพื้นบ้านของชาวบ้านบัวชุม ตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาดาล จังหวัด ลพบุรี ในอดีตบ้านบัวชุมมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโทขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ต่อมาได้ย้ายไปขึ้นกับ มณฑลเพชรบูรณ์แล้วย้ายไปขึ้นกับมณฑลสระบุรี และสุดท้ายได้ย้ายกับมณฑลลพบุรี และได้ย้ายที่ทำการเมืองบัวชุมไปชัยบาดาลก่อนที่จะย้ายที่ทำการอำเภอมายังที่ลำนารายณ์ประชาชนในพื้นที่มีภาษาพูด แบบไทยอีสานปนโคราชเรียกว่า “ไทยเบิ้ง” การรำโทนของชาวบ้านตำบลบัวชุมได้สืบทอดกันมาแต่ ครั้งอดีต เนื่องจากบัวชุมแต่เดิมอาจจะเป็หัวเมืองเก่าที่มีผู้คนอาศัยอยู่มาก่อนหน้านั้นแล้ว เป็นแหล่ง ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา สำหรับการเล่นรำ โทณนิยมเล่นในช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำนาโดยเฉพาะในหน้าตรุษสงกรานต์ ครั้งแรกอาจจะ เป็นการตีโทนและรำเพียงอย่างเดียว ต่อมาเมื่อมีการแต่งวรรณคดี จึงได้นำเอาตัวละครในวรรณคดี มาแต่งเป็นเพลงรำโทน เช่น เพลงไกรทอง เพลงลักษณวงศ์ เพลงสุริโยทัย และการละเล่นรำโทนได้มา

นิยมเล่นกันมากในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีมีการส่งเนื้อเพลงมาให้ประชาชนร้องรำและมักเป็นเพลงประเภทปลุกใจ ทำรำ ส่วนใหญ่ก็จะเกิดขึ้นจากความคิดความถนัดของผู้รำสุดแท้แต่ใครจะคิดสร้างสรรค์ให้สามารถเคลื่อนไหวไปตามท่วงทำนองดนตรีได้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่ทำรำที่สืบทอดต่อๆ กันมา ก็เป็นท่าที่มีความหมายตามบทร้อง และเรียนแบบอาภักปรีชาตามชีวิตประจำวัน (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2559)

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำโทนที่ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล ได้แก่ 1) โทน ใช้โทนหลายใบ ผู้บรรเลงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ผู้บรรเลงนั่งบนเก้าอี้ นำโตนวางลงบนตักให้ทางส่วนท้ายของโตนยื่นไปทางด้านข้างของสะเอว ด้านซ้ายทำให้ส่วนที่เป็นหน้ากลองตั้งอยู่บริเวณหน้าตักโคนขา ด้านในพอดี มือซ้ายจับบริเวณระหว่างกลางของส่วนหนังเรียด กับของกลอง และยังใช้ประคองหุ่นกลองไปในตัวด้วยโดยใช้มือขวาตีเป็นหลัก 2) ฉิ่ง ใช้เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะ และ 3) ฉาบใหญ่ ใช้ตีประกอบจังหวะให้หนักแน่นเพิ่มความสนุกสนานให้การแสดงรำโทนมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรำโทน พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนหลายงานวิจัย โดยมีงานวิจัยที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

ศศิธร สมัยกุล (2547) ได้ศึกษาเพลงรำโทน กรณีศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาสรุปว่า เพลงรำโทน ของทั้ง 2 ตำบล คือตำบลบัวชุมและตำบลโคกสลุง เป็นเพลงรำโทนที่ใช้ร้องเล่นซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีความสามัคคี สร้างความสนุกสนาน ทั้งยังได้รับความนิยมสูงสุดในช่วงสมัยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในอดีต อีกทั้งยังต้องการเชิดชูให้รำโทนเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เพลงรำโทนเป็นเพลงที่มีทำนองสั้นๆ ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ใช้แสดงในงานมงคลทั่วไป สำหรับการแต่งกายก็เป็นการแต่งกายแบบสมัยนิยมเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบก็มีเพียงโทนเท่านั้น ในส่วนของฉิ่งฉลุลักษณะของบทเพลงมีรูปแบบที่แน่นอนมาตรฐานเสียงของเพลงรำโทน เมื่อเทียบกับมาตรฐานเสียงของสากลแล้ว แต่ละบทเพลงก็จะมีมาตรฐานเสียงแตกต่างกันออกไป มีช่วงเสียงตั้งแต่ คู 5 ไปจนถึงคู 10 หลายๆ บทเพลง อาจจะมีรูปแบบของจังหวะที่เหมือนกัน ซึ่งรูปแบบของจังหวะมีไม่หลากหลายเท่าใดนัก รูปแบบของบทเพลงก็จะเป็นทำนองที่ซ้ำๆ กลับไปกลับมา จังหวะทำนองมีความไพเราะ ง่ายต่อการจดจำ มีสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ถึงแม้ว่าภาษาที่ใช้จะเป็นภาษาไทย แต่สำเนียงก็จะเป็นของชาวลพบุรีโดยแท้

ศิริวัฒน์ ฉัตรเมธี (2547) ได้ศึกษา การวิเคราะห์เพลงร่ำวงมาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง ลักษณะทำนองและพัฒนาการของเพลงร่ำวงมาตรฐาน ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2547 เป็นช่วงระยะที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อศึกษาพัฒนาการของเพลงร่ำวง ในส่วนของทำนองใช้วิธีวิเคราะห์ทำนองจากหนังสือ ร่ำวง ของกรมศิลปากร โดยใช้ทฤษฎีทางด้าน Musicology ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทำนองเพลงได้จากการประพันธ์ในแบบดนตรีไทย โดยเริ่มแรกของการประพันธ์เพลงใช้วิธีการขยายทำนองจากเพลงไทย (เพลงแขกบรเทศ 2 ชั้น เป็นเพลงงามแสงเดือน) นำมาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบของเพลงร่ำวงมาตรฐาน ในระยะที่ 2 เป็นการประพันธ์ขึ้นใหม่ โดยใช้หลักการทางด้านดนตรีไทยประพันธ์ทำนอง พัฒนาการของเพลงร่ำวงมาตรฐานเกิดจากแนวคิดของ

การปฏิวัติวัฒนธรรม ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481 - 2487) ใช้แนวคิดทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางในการบริหารประเทศ จึงได้ปรับปรุง การละเล่นพื้นบ้าน ให้ทัดเทียมกับอารยะประเทศอย่างในแถบประเทศยุโรป จึงได้นำการละเล่น “รำ โทณ” ซึ่งเป็นของพื้นบ้าน ปรับปรุงในชื่อใหม่ว่า “รำวง” แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจใน การละเล่นที่มีการปรับปรุงใหม่ ทางรัฐบาลจึงสร้างตัวอย่างการละเล่นรำวงโดยให้กรมศิลปากรเป็นผู้ ปรับปรุงและเผยแพร่ให้ประชาชนได้เข้าใจในชื่อว่า “รำวงมาตรฐาน” จากการวิเคราะห์ลักษณะ ทำนองเพลงรำวงมาตรฐาน พบว่าองค์ประกอบของเพลงรำวงมีเนื้อร้องที่สั้น จังหวะกระชับ จึงเหมาะ ในการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเข้าจังหวะและยังสามารถนำมาเป็นแบบฝึกพื้นฐานในการทำ ความเข้าใจลักษณะของการประพันธ์เพลงไทย

นวลรวี จันทร์ลุน (2548) ได้ศึกษา พัฒนาการและนาฏยลักษณะของรำโทณ จังหวัด นครราชสีมา โดยศึกษาความเป็นมาของรำโทณจังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 3 กลุ่มอำเภอ ได้แก่ รำโทณ ชุมชนทุ่งสว่าง-ศาลาลอย อำเภอเมือง รำโทณชุมชนบ้านชะ อำเภอครบุรี และรำโทณชุมชนบ้านขาด อำเภอจักราช ในด้านพัฒนาการและนาฏยลักษณะของรำโทณ โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏยศิลป์ วิทยากรและกลุ่มชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้แสดง นัก ดนตรีและผู้ที่เคยพบเห็นการละเล่นรำโทณ ในด้านความเป็นมาผู้วิจัยพบว่า จากหลักฐานรำโทณน่าจะ มีจุดกำเนิดตั้งแต่สมัยอยุธยา และแพร่ขยายไปจนเกือบทั่วทุกภาคของประเทศไทย และรำโทณจังหวัด นครราชสีมาได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลาง ในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม มีการ พัฒนาปรับปรุงรำโทณ เป็นการแสดงทางวัฒนธรรมเพื่อการสร้างชาติ รำโทณจึงถือเป็นต้นแบบของรำ วงมาตรฐาน และรำวงประกอบบทกับรำวงอาชีพของท้องถิ่นในยุคต่อมา ผลการวิจัยพบว่า รำโทณ จังหวัดนครราชสีมาทั้ง 3 กลุ่มอำเภอ มีรูปแบบแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ 1. รูปแบบการรำตีบทซึ่ง ผสมผสานระหว่างทำรำดั้งเดิม และทำรำท่วงนาฏยศิลป์ไทย 2. รูปแบบการรำตีบทซึ่งมีท่าทาง เลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์และสัตว์ ขั้นตอนการแสดงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง 1) การไหว้ครู 2) การแนะนำคณะรำโทณ 3) การเชิญชวนด้วยการโค้งของฝ่ายชายและมีการทักทายด้วยการไหว้ 4) เริ่ม กระบวนการแสดงรำโทณ ลักษณะทำรำมี 4 ลักษณะ คือ 1) ทำรำดั้งเดิม 2) ทำรำตีบท 3) ทำรำที่ นำมาจากรำวงมาตรฐาน 4) ทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ลักษณะเด่นของการรำ มีการเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่ รำ การโยกลำตัว การรำถ่ายน้ำหนักไปด้านหน้าไม่ยึดศูนย์กลาง การย่อเท้าตามจังหวะ โดยเน้นที่การ เคลื่อนไหวของมือในการปฏิบัติทำรำเป็นหลัก ลักษณะการเคลื่อนไหว มีทั้งแบบตามเข็มและทวนเข็ม นาฬิกา ผู้แสดงใช้อารมณ์สนุกสนานแบบเดียวตลอดการแสดง บทร้องใช้เพลงเชิดหรือเพลงรำโทณ มี 5 แบบ คือ 1) เพลงประจำท้องถิ่น 2) เพลงไหว้ครู 3) เพลงเชิญชวน 4) เพลงแก้และต่อว่าในเชิงก๊วย พาราสิ 5) เพลงลา ส่วนทำนองเพลงได้พัฒนาจากจังหวะเดียวเป็น 5 จังหวะ โดยใช้จังหวะปานกลาง และเร็วตามลำดับ เครื่องดนตรีและการแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้าน แต่มีการเพิ่มวงมโหรีโคราช ประกอบกับโทนของเดิม การละเล่นรำโทณจังหวัดนครราชสีมาเป็นการแสดงนาฏยศิลป์แบบราษฎร์ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นมาเป็นเวลายาวนานจวบจนปัจจุบัน นอกจากแสดงเพื่อความ บันเทิงแล้ว ยังมีการพัฒนารูปแบบใหม่ให้แตกต่างจากเดิมเพื่อให้ทันสมัย โดยนำไปใช้แสดงในงาน เทศกาลสำคัญของท้องถิ่นในประเทศไทย ดังนั้นรำโทณจึงเป็นศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าในการรับใช้ สังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งสมควรอนุรักษ์ไว้ในสังคมต่อไป

วีรจักร วงศ์เงิน (2551) ได้ศึกษา เพลงรำโทน : กรณีศึกษาคณะรำโตนบ้านไร่กว้าง ตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีจุดมุ่งหมายดังนี้คือ 1. ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของเพลงรำโทน คณะรำโตนบ้านไร่กว้าง ตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพลงรำโทนของคณะรำโตนบ้านไร่กว้าง ตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า คณะรำโตนบ้านไร่กว้าง ตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยครูสวัสดิ์ คำเพชร นายกริ เกิดหนู นายอิน ลุ่มบุตร และเพื่อนได้รวมตัวกันเล่นรำโทน ตระเวนเล่นรำโทนตามหมู่บ้านต่างๆในอำเภอบ้านลาดและอำเภอใกล้เคียง และเรียกชื่อกลุ่มของตัวเองว่า “เชียร์บ้านไร่กว้าง” หรือ “คณะรำโตนบ้านไร่กว้าง” กระบวนการเล่นรำโทน เริ่มจากเจ้าภาพ ไปขออนุญาต กรรมการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ หลังจากนั้นจึงติดต่อกับหัวหน้าคณะรำโทน ซึ่งเจ้าภาพสามารถติดต่อมาเล่นหนึ่งคณะ (หรือเรียกว่า 1 กอง หรือ 1 เชียร์ก็ได้) หลังจากที่ดีกลงเรื่องรายละเอียดให้เรียบร้อย ทั้งเรื่องวัน เวลาและสถานที่ จำนวนผู้เล่น การแต่งกาย ค่าตอบแทน เจ้าภาพจึงไปจัดเตรียมสถานที่ อาหารสำหรับเลี้ยงนักแสดง วิธีการเล่นรำโทน เริ่มต้นจากพ่อเพลงหรือแม่เพลงจากกองใดกองหนึ่ง ขึ้นเพลงมาแล้วออกรำไปโค้งผู้เล่นจากกองอื่นออกมารำ อาจเป็นการร้องโต้ตอบกันไปมา หยอกล้อหรือร้องเพลงจีบกัน ระหว่างหญิงชาย เมื่อร้องเล่นได้ 3-4 เพลง พ่อเพลงหรือแม่เพลงของกองต่อไปก็จะขึ้นเพลงบ้าง เป็นเช่นนี้จนครบทุกกอง แล้ววนกลับมาที่กองแรกอีกครั้งใน ลักษณะการเล่นรำโตนนั้นจะมีความสนุกสนานและน่าสนใจ ตรงการเล่นในลักษณะคล้ายๆการประชันกัน กล่าวคือเมื่อกองหนึ่งกองใด ขึ้นเพลงมาแล้ว อีกกองจะต้องคิดหาเพลงมาร้องโต้ตอบ หรือร้องแก้ให้เข้ากันหรือสอดรับกับเพลงที่ฝ่ายแรกร้องมา การประชันจะมีผลแพ้ชนะที่การร้องเพลงโต้ตอบกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถหาเพลงมาร้องแก้ได้ ก็จะต้องถือว่าฝ่ายนั้น “แพ้” การเล่นรำโตนจะให้ความสำคัญกับความสนุกสนาน จากการร้องรำทำเพลง การพูดจาโต้ตอบ หยอกเย้า และการเกี้ยวพาราสีกัน มากกว่าผลแพ้ชนะ เมื่อกรรมการเห็นว่าเล่นกันพอสมควรแล้ว ควรหยุดพักดื่มน้ำ เปิดโอกาสให้ผู้เล่นได้พูดคุยกัน จากนั้นกรรมการก็จะให้เริ่มเล่นต่อเป็นอย่งนั้นจนถึงกระทั่งเลิกเล่นในการเล่นรำโตนจะไม่มีกำหนดเวลาในการเล่นเพลงรำโทนของคณะรำโตนบ้านไร่กว้าง มีทั้งหมด 57 เพลง จัดหมวดหมู่ได้ 8 ประเภท ได้แก่ เพลงที่กล่าวถึงเรื่องราวในวรรณคดี จำนวน 2 เพลง เพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงภาวะสงคราม จำนวน 2 เพลง เพลงที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และ เพลงปลุกใจ จำนวน 4 เพลง เพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน จำนวน 8 เพลง เพลงที่กล่าวชื่นชมธรรมชาติ จำนวน 4 เพลง เพลงที่กล่าวถึงความงามของหญิงสาว จำนวน 8 เพลง เพลงรักที่ใช้เกี้ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว จำนวน 12 เพลง เพลงที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมการเล่นรำโทน จำนวน 17 เพลง เพลงรำโทนของคณะรำโตนบ้านไร่กว้างจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวใกล้ตัว เกี่ยวกับความรักการเกี้ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว และเพลงเกี่ยวกับการเล่นรำโทน มีการใช้ภาษาง่ายๆ กระชับ ทำให้ง่ายต่อการจำรูปแบบของฉันทลักษณ์จะเป็นแบบกลอนสวด และการผสมผสานกันของกลอน 4 กลอน 6 และ กลอน 8 ผู้แต่งเพลงรำโทนจะให้ความสำคัญกับเนื้อเพลงมากกว่าฉันทลักษณ์ คีตลักษณ์ของเพลงรำโทนส่วนมากจะเป็นแบบรอนโด (Rondo Form) คือมี 2 - 4 ท่อนสั้นๆ และมีการร้องซ้ำ 2-4 เทียวมาตราเสียงของเพลงรำโทนจะใช้บันไดเสียงแบบห้าเสียง (Pentatonic Scale) คือมีเสียงหลัก 5 เสียง และมีเสียงรอง 2 เสียง อัตราจังหวะของเพลง จะเป็นแบบ 2/4 กล่าวคือ มี 2 จังหวะใน 1 ท่อนเพลง

รูปแบบจังหวะของโทน จะมีหน้าทับโทนยาว 2 ห้อง ตีวนซ้ำไปตลอดเพลง ส่วนการจบเพลงของเพลง รำโทนไม่จำเป็นต้องจบแบบสมบูรณ์ (ลูกตกสุดท้ายของเพลง เป็นโน้ตตัวแรกของบันไดเสียง) เพราะ เพลงรำโทนเป็นเพลงที่ต้องร้องซ้ำ และมีการส่งต่อเพลงกันไปมาอยู่ตลอด

จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ (2552) ได้ศึกษา การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม พื้นบ้านไทหล่มเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่ม ใช้วิธีการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Operation) การสังเกตแบบไม่มีส่วน ร่วม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การทดลองปฏิบัติการ และการใช้แบบสอบถาม นำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์จัดหมวดหมู่ สรุปเนื้อหาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) ปรากฏ ผลการวิจัยดังนี้ การฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมไทหล่ม มีการพัฒนาผ้ามัดหมี่พื้นเมือง พบวิธีการย้อมสี ธรรมชาติให้ติดทนนาน และศึกษาลวดลายโบราณ พบทั้งหมด 12 ลายแล้วทอลงในผืนเดียวกัน มีการ พัฒน่าน้ำเมี่ยงคั้นให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและพบวิธีการเก็บใบเมี่ยงให้สดได้นานขึ้น 6 วัน ได้ชุด การแสดงการละเล่นผีตาโม่ที่มีการพัฒนาเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับศีรษะให้มีความประณีตทาง ศิลปะ ปรับปรุงเครื่องดนตรีและเพลงประกอบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัยสนุกสนานเร้าใจและมีการ ปรับปรุงท่ารำให้มีแบบแผนที่แน่นอนชัดเจน สามารถสื่อความหมายถึงผู้ชมได้ง่ายได้ วิธีการพัฒนา งานเทศกาลขนมจีนหล่มเก่าให้เป็นงานทางวัฒนธรรม โดยการสืบค้นนำวัฒนธรรมเด่น ๆ ของแต่ละ ชุมชนมาร่วมจัดกิจกรรม มีการจัดลานวัฒนธรรม จัดการแสดง การแสดงแสงสีเสียงตำนานหลวงพ่อ ใหญ่ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ พื้นฟูวัฒนธรรมเก่าแก่มาประกอบในบทธละคร ได้วิธีการถ่ายทอด เผยแพร่ความรู้วัฒนธรรมไทหล่ม โดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว ถ่ายทอดความรู้ การทอผ้ามัดหมี่โบราณ และการทำเมี่ยงคั้นให้กับกลุ่มอาชีพเพื่อเสริมรายได้ ให้อำเภอล่มเก่า กำหนดนโยบายให้หน่วยงานท้องถิ่น พื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมใน งานประเพณีต่าง ๆ ให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่น

นุชนาฏ ดีเจริญ (2552) ได้ศึกษา รำวงในเขตภาคเหนือตอนล่าง: กรณีศึกษาจังหวัด กำแพงเพชร นครสวรรค์และพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบ ของการแสดงรำวงของทั้ง 3 จังหวัด โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัย 2 แนวทาง คือ ศึกษาจากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วน ร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการแสดง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการถอดทำรำจากวีดิทัศน์และนำเสนอเป็น ความเรียง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีการแสดงรำวงเฉพาะในจังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัด นครสวรรค์ และจังหวัดพิจิตรไม่มีการแสดงในลักษณะเป็นวง แต่จะแสดงในลักษณะของการร้อง โด่ตอบกันที่เรียกว่า เพลงตรุษ ประวัติความเป็นมาของรำวงในจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์และ พิจิตร มีพัฒนาการมาจากการร้องรำของชุมชนในท้องถิ่น เป็นการรำเพื่อความสนุกสนานของชาย- หญิง ได้รับความนิยมนมากในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น รำโทน รำวง รำวงแบบบท รำวงประกอบบท รำวงโบราณ เป็นต้น บทร้องเพลงรำวง มี 87 เพลง เมื่อพิจารณาเนื้อหาของบทเพลงพบว่ามีชื่อเพลงและบทร้องคล้ายคลึง กันจำนวน 3 เพลง ทำรำและกระบวนรำ เป็นทำรำมาตรฐานจำนวน 15 ท่า และทำรำที่มีความหมาย

ตามเนื้อร้องในลักษณะของการรำใช้บท จำนวน 52 ท้า เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของทำนองและกระบวนรำ พบว่า มีทำนองมาตรฐานที่ใช้เหมือนกันจำนวน 4 ท้า และมีทำนองที่มีความหมายตามเนื้อร้องในลักษณะของการรำใช้บทที่ใช้เหมือนกัน จำนวน 3 ท้า การแต่งกาย คล้ายคลึงกันคือ แต่งในลักษณะพื้นบ้าน เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงคล้ายคลึงกัน ประกอบด้วย ฉิ่ง ฉาบ และกรับ โดยจังหวัดกำแพงเพชรใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีหลัก ส่วนจังหวัดนครสวรรค์ใช้รำมะนาเป็นเครื่องดนตรีหลัก โอกาสที่ใช้แสดง ใช้แสดงในงานประเพณี วันสงกรานต์ งานบุญ และงานที่มีผู้ว่าจ้างเหมือนกัน โดยรางวัลของตำบลเนินศาลา จะรางวัลายเจ้าพ่อที่ศาลากลางหมู่บ้าน ในเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี

ณัฐรี รัตนสวัสดิ์ (2552) ได้ศึกษา รำโทน คณะแม่ตะเคียน เทียนศรี ตำบลบางพัง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา องค์ประกอบของการแสดงรำโทนคณะแม่ตะเคียน เทียนศรี และทำการวิเคราะห์บทร้องทำนองของเพลงที่ใช้ในการแสดงตามหลักมานุษยวิทยา ผลการศึกษาพบว่า รำโทนคณะแม่ตะเคียน เทียนศรี เริ่มมีการว่าจ้างอย่างจริงจังเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2537 โดยหัวหน้าคณะคนปัจจุบันคือ นางทิม สำนิตเปี่ยม เป็นลูกสาวคนโตของแม่ตะเคียน เทียนศรี ชาวคณะส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง และอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน การสืบทอดเพลงรำโทนเป็นแบบมุขปาฐะ เพลงรำโทนที่ชาวคณะจดจำและร้องได้มีมากถึง 117 เพลง องค์ประกอบของรำโทนคณะแม่ตะเคียน เทียนศรี ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นหลักคือ กลองรำมะนา ฉิ่ง และกรับ ส่วนเพลงที่นำมาใช้ทำการแสดง มีทั้งเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ และเพลงที่จดจำสืบทอดกันมา ฉันทลักษณ์ของเพลงที่ใช้ในการแสดง ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลอนสุภาพ แต่สัมผัสไม่ตายตัวตามหลักภาษาไทย ส่วนทำนองเพลงเป็นทำนองเดียวเกิดจากเสียงร้องของมนุษย์เพียงอย่างเดียวไม่มีเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง ส่วนการสืบทอดมีเพียงการสืบทอดให้กับหน่วยงานราชการเท่านั้น ไม่มีการสืบทอดให้กับเครือญาติและไม่มีผู้ให้ความสนใจอย่างจริงจังมาขอสืบทอด

รวีทิศา ไวยนันท์ (2552) ได้ศึกษา การแพร่กระจายวัฒนธรรมการแสดงรำโทน จังหวัดลพบุรี โดยรำโทนเป็นการละเล่นของชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะในแถบภาคกลางที่มีมาแต่โบราณและได้รับความนิยมมากที่สุดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม กลุ่มรำโทนทั้ง 6 ตำบล ในจังหวัดลพบุรี พบว่าการเล่นรำโทนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มไทยเบิ้ง ได้แก่ บ้านหนองยายโตะ บ้านบัวชุม บ้านมหาโพธิ์ บ้านโคกสูง และกลุ่มไทยภาคกลาง ได้แก่ บ้านยางโทน บ้านแหลมฟ้าผ่า ในการเล่นรำโทนของชาวบ้านนั้น พบว่ามีโอกาสในการเล่นอยู่ 2 โอกาส ได้แก่ เล่นในงานเทศกาล ตรุษ, สงกรานต์ งานประเพณีต่างๆ และเล่นในยามว่างงาน เพื่อเป็นการพักผ่อนพบปะกันของหนุ่มสาว การเล่นรำโทนนั้น จะไม่มีพิธีกรรม โดยมีลำดับในการเล่นคือ เวลาค่ำใครมีโทนก็ถือมารวมกันที่ลานบ้าน พวกคนตีโทน ตีจังหวะ คนร้องนั่งอยู่ขอบลาน เริ่มตีกลองเรียกคน เพื่อให้หนุ่มสาวมารวมกันที่ลานบ้านเมื่อคนมาพอสมควรแล้วก็เริ่มรำขณะรำคนร้องก็ร้องเพลงต่อกันไปเรื่อยๆ เมื่อตีกลองมากแล้ว ก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ในส่วนของการแพร่กระจาย วัฒนธรรมการแสดงรำโทน กลุ่มไทยเบิ้งจะได้รับอิทธิพลจากโทนโคราชและเพลงโคราช โดยได้รับอิทธิพลทางบทเพลง จากทหารที่ทำการรบไปจังหวัดเพชรบูรณ์ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และแต่งขึ้นเองบ้าง สำหรับกลุ่มไทยภาคกลางได้รับอิทธิพลจากโทนชาตรี รำมะนา และเพลงพื้นบ้านภาคกลาง โดยได้รับอิทธิพลทางบทเพลงจาก

ชาวพระนครที่อพยพหนีสงครามมาอยู่ตามชนบท และแต่งขึ้นเองเช่นกัน การอนุรักษ์ การสืบทอด และพัฒนาการเผยแพร่การแสดงรำโทน จ. ลพบุรี นั้นพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ช่วยสนับสนุนงบประมาณ จัดหาเครื่องดนตรี เครื่องแต่งกายพร้อมทั้งพาไปแสดงตามที่ต่างๆ และโรงเรียนระดับประถม ไดเชิญผู้เล่นรำโทนไปเป็นวิทยากร สอนให้กับนักเรียน สำหรับการพัฒนาการเผยแพร่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีได้รวบรวมเพลง และปรับปรุงทำรำให้เป็นระเบียบแบบแผน เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาระดับต่างๆ ใช้เป็นตัวอย่างในการฝึกเพื่อการสืบทอดการเล่นรำโทนให้คงอยู่สืบไป

จุไร นกปี (2553) ได้ศึกษา การศึกษาเพลงรำโทน ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า เพลงรำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีการสืบทอดจดจำกันต่อมา ในอดีตมีเพลงรำโทนที่ใช้ร้องเล่นกันอยู่จำนวนมาก แต่ที่ยังจดจำได้อยู่ในปัจจุบันมีจำนวน 10 เพลง ได้แก่ เพลงสายน้ำแม่ปิง เพลงนั่งอยู่ริมฝั่งธาร เพลงดอกกุหลาบ เพลงดอกบัวไทย เพลงชากังราว เพลงฉิ่นเดินตามหาคู่ เพลงหงส์ เพลงกำแพงเมืองทอง เพลงซ่อมมะพร้าวปิง เพลงลูกสาวใคร และไม่ปรากฏหลักฐานที่มาของเพลงรำโทน ผลการศึกษารูปแบบลักษณะทางดนตรีของเพลงรำโทน พบว่า รูปแบบของทำนองเพลงมีลักษณะเป็นเพลงท่อนเดียว โดยทำนองเพลงและบทร้องมีความยาวเท่ากัน ใช้กลุ่มเสียงใกล้เคียงกันทุกเพลง ในทางเมเจอร์ (Major) อัตราจังหวะ 2/4 มีลักษณะเร็วกระชับ ทำให้เกิดความสนุกสนานในด้านความบันเทิง ภาพสะท้อนของเพลงรำโทนมีลักษณะการชื่นชมความงามของกำแพงเมือง ความงามของดอกบัว ดอกกุหลาบ ดอกมะพร้าว ความงามของเจดีย์ การเกี่ยวพาราสี และการหยอกล้อของหนุ่มสาว บทบาทหน้าที่ของเพลงรำโทน เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงของคนในสังคม และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มกัน ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงบทบาทไปเป็นการแสดงเพื่อการอนุรักษ์ในโอกาสต่าง ๆ

เลอพงศ์ กันหา (2554) ได้ศึกษา เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ 1) ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของเพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า เพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์นั้นมีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีครูทอง ไม่ทราบนามสกุล เป็นผู้ฝึกสอนเพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ให้กับนายสมบุญ ศรีบรรเทา นางเมี้ยน ศรีมาก นางมา รอดรักษา นายปลุก เสือน้อย นายใบ ศรีบรรเทา และเพื่อนๆ ได้รวมตัวกันเล่นรำวงพื้นบ้าน ตระเวนเล่นตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้งในอำเภอและต่างอำเภอ เรียกชื่อกลุ่มของตัวเองว่า รำวงดอนคา เพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนมากจะเป็นบทเพลงที่แสดงถึงความรัก การเกี่ยวพาราสี มีการใช้ภาษาง่ายๆ กระชับ ใช้เรื่องราวใกล้ตัว ซึ่งทำให้ง่ายต่อการจำ ซึ่งแบ่งประเภทได้ดังนี้ 1) เพลงประเภทเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 2) เพลงประเภทสะท้อนสภาพบ้านเมือง 3) เพลงประเภทเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี 4) เพลงที่แสดงถึงความรัก การเกี่ยวพาราสี 5) เพลงประเภทอวดการแสดง รูปแบบของเพลงรำวงพื้นบ้านดอนคา ฉันทลักษณ์ของเพลงจะเป็นแบบกลอนสดและผสมผสานกันของกลอน 4 กลอน 6 และกลอน 8 เพลงรำวงพื้นบ้านดอนคานี้จะให้ความสำคัญกับเนื้อเพลงมากกว่าฉันทลักษณ์ เพลงรำวงพื้นบ้านดอนคาส่วนมากจะมี 2-4 ท่อนสั้นๆ มีการร้องซ้ำวนไปมา มาตรฐานเสียงของเพลงพื้นบ้านดอนคาจะใช้บันไดเสียงแบบ 5 เสียง คือ มีเสียงหลัก 5 เสียง รูปแบบรำนะนาหน้าทับมีความ

ยาว 2 หน้าทับ เพลงตีวนซ้ำไปตลอดเพลงการจบของเพลงพื้นบ้านดอนคาไม่จำเป็นต้องจบแบบสมบูรณ์ เพราะเพลงพื้นบ้านดอนคาเป็นเพลงที่ต้องร้องซ้ำและมีการร้องส่งต่อกันไปตลอด มีช่วงทำนองเพลง เนื้อหาสาระ และลักษณะของเพลงบ่งบอกถึงความเป็นเพลงรางวัลพื้นบ้านของไทย

ปาริชาติ ลาจันทร์ (2555) ได้ศึกษา รำโชน : กรณีศึกษาตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทเพลงรำโชน ศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดง และวิเคราะห์ท่ารำโชน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีการแสดงรำโชนที่มีรูปแบบการรำโดยผู้แสดงจะออกมาเป็นกันเป็นแถวหน้ากระดานสลับฟันปลา ซึ่งมีรูปแบบการแสดงรำโชนในลักษณะนี้หลายแห่ง เช่น จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอ่างทอง ประวัติความเป็นมาของรำโชน มีการพัฒนามาจากการร้องเล่นกันในชุมชนในท้องถิ่น หรือกลุ่มทหารที่มาตั้งรกรากที่ตำบลท่าพล ร่วมกันร้องรำเพื่อแสดงความสามัคคีและสร้างความสนุกสนานให้แก่ชุมชน การรำโชนได้รับความนิยมมากในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการศึกษาสามารถรวบรวมเพลงได้ทั้งหมด 49 เพลง มีเพลงที่สามารถนำมาวิเคราะห์ท่ารำได้ทั้งหมด 6 เพลง เพลงที่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ท่ารำได้เนื่องจากใช้ท่ารำที่มีการใช้มือและแขนวาดไปทางซ้าย-ขวา มีทั้งหมด 8 เพลง เพลงที่เหลือ 35 เพลงนั้น ใช้ร้องเล่นกันอย่างสนุกสนานในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การแต่งกายมี 3 แบบ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงประกอบด้วยโหม่ง โหม่ง โอกาสที่ใช้แสดงในงานรื่นเริง งานบุญ งานกฐิน งานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีประจำปีท้องถิ่น งานดอก ลำดวนบาน งานแห่เทียนเข้าพรรษา งานที่ได้รับเชิญไปแสดง และงานที่มีการว่าจ้างให้ไปแสดง

เอื้องฟ้า ถาวรรัช (2555) ได้ศึกษา การอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง” อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ สืบทอด สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง” 2) เพื่อหาแนวทางให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้คงอยู่ 3) เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่สืบไป 4) เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยประชากรที่ใช้ศึกษาได้แก่ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน เด็ก เยาวชน และประชาชนจำนวน 10 คน และนักแสดง จำนวน 10 คน ทั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษาและนำเสนอข้อมูล ผลการศึกษาสรุปว่า 1) ปัญหา และอุปสรรคในการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง” สืบเนื่องมาจากเด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่นเขามาครอบงำ จากสภาพสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้คนต้องแก่งแย่งกันทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด จึงไม่มีเวลาให้ความสนใจกับศิลปะการแสดงพื้นบ้านของตนเอง และขาดการสร้างจิตสำนึก และค่านิยมที่ดีให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน 2) การให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการแสดง “รำตง” จะเห็นได้ว่าการแสดง “รำตง” มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งที่มีผลต่อเด็ก เยาวชน และประชาชน ได้เกิดจิตสำนึก รัก ห่วงแหน และสืบทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขอีกทั้งยังได้มีเวทีในการแสดงออกให้สังคมได้ชื่นชมในภูมิปัญญาของบรรพ

บุรุษ และได้ช่วยกันจรรโลง รักษา พัฒนาให้มีคุณค่าต่อสังคมโดยรวม 3) แนวทางในการอนุรักษ์ สืบ
 ทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้าน “รำตง” มีแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดที่ชัดเจน โดยให้ประชาชน
 ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เขามาร่วมมือกันสนับสนุน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่าง
 จริงจัง จึงจะทำให้การอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านประสบความสำเร็จ โดยการจัดทำ
 หลักสูตรท้องถิ่น จัดฝึกอบรม จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ จัดลานวัฒนธรรมพื้นบ้าน และจัดตั้งกลุ่ม
 อนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน “รำตง” 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการเข้า
 ไปมีบทบาท ด้วยการอบรมสั่งสอนบุตร-หลานให้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการแสดงพื้นบ้าน
 ด้วยการส่งเสริมให้เขารับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน ให้การสนับสนุนสถานที่ สำหรับใช้ในการ
 ร่วมกลุ่ม ฝึกซ้อมและจัดการอบรม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักแสดง สถานศึกษาส่งเสริม
 ให้เด็ก เยาวชนและประชาชนได้ศึกษา เรียนรู้ ถึงวิธีการเล่น มีการฝึกฝนจนสามารถแสดงในงานต่าง
 ๆ ได้ ตลอดจนองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น จะต้องมีการจัดทำแผนงาน/โครงการในการจัดสรร
 งบประมาณให้กับชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมหรือจัดเวทีการแสดง

ธนพร นุตสาระ (2557) ได้ศึกษา แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยง
 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณใน
 การหาค่าร้อยละ ใช้ระเบียบวิธีทางด้านมานุษยวิทยา (anthropology) และมานุษยวิทยาดนตรี
 (ethnomusicology) โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาองค์ความรู้วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยง
 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรี
 ของชาวกระเหรี่ยง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) ศึกษาแนวทาง
 การปรับประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกระเหรี่ยงเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวตำบลบ้านจันทร์ อำเภอก
 ลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ รวมทั้ง
 แบบสอบถามจากการอบรมการบรรเลงเตหน่ากู ณ โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนา ทั้งนี้จะเสนอ
 ผลการวิจัยแบบพรรณ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางกายภาพของเตหน่ากูจะมีกล่องเสียงรูปร่าง
 คล้ายเรือมีคอโค้งยื่นออกจากกล่องเสียง ฝาปิดด้านหน้าจะใช้แผ่นอลูมิเนียม ลูกบิดทำจากไม้ไผ่ ซึ่ง
 ด้วยสายเบรกรถจักรยานระหว่างลูกบิดกับแกนกลางแผ่นฝาที่ปิดกล่องเสียง สายมีจำนวนตั้งแต่ 6-10
 สาย ตั้งสายด้วยระบบบันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ 5 เสียง บางครั้งอาจตั้งถึง 7 เสียง บรรเลงโดย
 การดีดสายมือซ้ายทำหน้าที่เป็นเสียงเบสหรือเสียงประสาน รวมทั้งเสียงโครน (drone) ส่วนมือขวาดีด
 เป็นท่อนองหรือเป็นเสียงคอร์ด บรรเลงประกอบการอื้อฮาหรือบรรเลงบทเพลงทั่วไป ด้านการอนุรักษ์
 วัฒนธรรมดนตรีของชาวกระเหรี่ยงนั้น สำหรับโรงเรียนควรให้เครื่องดนตรีเตหน่ากูถูกบรรจุไว้ใน
 หลักสูตรดนตรีท้องถิ่น หน่วยงานรัฐควรจัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อให้เครื่องดนตรีเตหน่ากูมีเวทีสำหรับ
 การแสดง รวมทั้งวัดเมื่อมีงานประเพณีควรให้มีเครื่องดนตรีเตหน่ากูมีบทบาทหน้าที่ในงานประเพณี
 นั้น ๆ เพื่อให้ชาวปกากะญอเห็นคุณค่าในตัวดนตรี ในด้านการปรับประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีของ
 ชาวกระเหรี่ยงเข้าสู่การท่องเที่ยว เนื่องจากตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่
 มีจุดขายทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยง ชุมชนควรมีความร่วมมือระหว่างสถาน
 ประกอบการ หน่วยงานรัฐ และโรงเรียนทั้งสามที่จะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เครื่องดนตรีเตหน่ากู
 มีเวทีสำหรับการแสดงในฐานะเครื่องดนตรีชาติพันธุ์ของชาวกระเหรี่ยงที่มีศักยภาพเหมือนเครื่องดนตรี
 อื่น ๆ รวมทั้งเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของเครื่องดนตรีประจำชาติพันธุ์ของตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีอยู่มากมายตามสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชน เป็นการพัฒนาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีตจวบจนปัจจุบัน วัฒนธรรมท้องถิ่นมีหลายแขนง อาทิ วัฒนธรรมการแสดง วัฒนธรรมอาหาร ความเชื่อในชุมชน ประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม นับเป็นวัฒนธรรมการแสดงที่อยู่คู่กับชุมชนมาเป็นเวลายาวนาน เกี่ยวข้องกับความเชื่อและเพณีของชุมชน ในกระบวนการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในชุมชนต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์และการถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้สู่เด็กและเยาวชนในชุมชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม รวมทั้งวิธีการปรับตัวในการจัดการมรดกวัฒนธรรมรำโทน โดยทำการศึกษาในชุมชนตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropology field work) มาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบและเป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี ดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
2. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropology field work) โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มสนทนา โดยมีแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มาจาก 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยเก็บข้อมูลจากตัวแทนคณะรำโทนและประชาชนเกี่ยวกับข้อมูลรำโทนและแหล่งข้อมูล ได้แก่ การสำรวจพื้นที่ที่ทำการศึกษาเพื่อศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และการประชุมสนทนากลุ่ม ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ตำบลบัวชุมและคณะรำโทนที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษาคณะรำโทนตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ที่เหลือเพียงคณะเดียวในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีที่ยังประกอบการแสดง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประวัติความเป็นมาของรำโทน ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลทางสถิติการวิจัย เอกสารจากผู้วิจัยอื่นที่ได้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ค้นคว้าวิจัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมสนับสนุนการวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับร่ำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำนวน 23 คน โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) ตัวแทนคณะร่ำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำนวน 7 คน
- 2) ตัวแทนประชาชนในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำนวน 9 คน
- 3) ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ร่ำโทน จำนวน 9 คน

โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับร่ำโทนของตำบลบัวชุม เพื่อศึกษามรดกวัฒนธรรมร่ำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

2. ผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม เป็นการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ร่ำโทน จำนวน 25 คน ประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ท้องถิ่นอำเภอชัยบาดาล ปลัดอำเภอชัยบาดาล ผู้ใหญ่บ้านบ้านบัวชุม ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ตัวแทนคณะร่ำโทนของตำบลบัวชุม ตัวแทนประชาชน ฯลฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสังเกต

แบบสังเกต ใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) โดยผู้ศึกษาจะทำการสังเกตมุ่งเน้นการสำรวจ ข้อมูลเพื่อศึกษาสำรวจชุมชนเกี่ยวกับบริบท สภาพแวดล้อม และสภาพทั่วไปของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและจดบันทึกตามประเด็นที่กำหนดไว้ และถ่ายภาพ โดยใช้แนวทางศึกษาแบบองค์ภาพรวม ใช้การสังเกตทุกแง่ทุกมุม เพื่อศึกษาในกิจกรรมทุกด้านของประชาชนในพื้นที่ตำบลบัวชุม มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ภายในชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมร่ำโทน

2. การสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) และวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างคำถามในการนำถาม ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลกับตัวแทนคณะร่ำโทน ตัวแทนประชาชนในของตำบลบัวชุม และผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ร่ำโทน โดยการสร้างความเป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อรักษาเวลาในการบันทึกข้อมูล หากผู้วิจัยต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการได้ โดยมีข้อคำถามดังนี้

- 1) สภาพทั่วไปของของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเป็นอย่างไร
- 2) องค์ความรู้วัฒนธรรมร่ำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
- 3) แนวการอนุรักษ์วัฒนธรรมร่ำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

มีอะไรบ้าง

- 4) แนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม
- 5) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานรำโทนของตำบลบัวชุม

3. แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม

แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมรำโทนเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทน และเพื่อการบันทึกและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประชุมสนทนากลุ่ม โดยกำหนดผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มสนทนาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคณะรำโทนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบัวชุม คือ ตัวแทนคณะรำโทน และประชาชนในตำบลบัวชุม ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการสังเกตด้วยแบบการสังเกต (observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมทำกิจกรรม สังเกต และจดบันทึก โดยสังเกตกิจกรรมในการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภท หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ สื่ออินเทอร์เน็ต เอกสารทางราชการ กฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเอกสารการศึกษาวิจัยอื่นๆ โดยใช้การวิจัยเอกสาร (documentary research) เพื่อรวบรวมข้อมูลสภาพการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยมีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร / อินเทอร์เน็ต เป็นการสืบค้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับบริบทของชุมชนตำบลบัวชุม วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมรำโทน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์เพิ่มเติมเนื้อหาของรายงานให้สมบูรณ์มากขึ้น
2. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เริ่มจากการเข้าสู่สนามและการกำหนดบทบาทผู้วิจัย (entry to the field & establishing the role) โดยกำหนดบทบาทของผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมรำโทนในชุมชนตำบลบัวชุม โดยใช้การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล (collecting data) องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมรำโทนในของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี บันทึกเสียงและภาพกับทุกกิจกรรม ทั้งเรื่องของข้อมูลชุมชน สภาพแวดล้อมและบริบท สภาพปัญหา และข้อคิดเห็น โดยการไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีนักวิจัยเป็นคนลงเก็บข้อมูล และการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการพูดคุย ใช้ในการหาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ
3. การสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยได้ให้ความเคารพในสิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลสร้างความไว้วางใจ รวมทั้งอธิบายถึงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการดำเนินการสัมภาษณ์โดยให้เป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล การดำเนินการสัมภาษณ์อยู่บนหลักการรักษาสีตย์ของผู้ให้ข้อมูลด้วยการป้องกันและเก็บรักษาข้อมูลที่คาดว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูลเป็นความลับ และผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการใช้เครื่องมือบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์และอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้าว่าในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้การจดบันทึกข้อความสำคัญโดยจัดทำบันทึกรายละเอียดหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์แล้ว

4. การประชุมกลุ่ม เป็นการพูดคุยแบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นเวทีของทีมนักวิจัย วางแผนการทำงาน รวมถึงการเชิญผู้รู้มาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ และพบว่าการคุยในกลุ่มย่อยจะได้เนื้อหาที่ตรงประเด็น คนให้ข้อมูลเต็มใจให้ข้อมูล

5. การบันทึกข้อมูล ดำเนินการบันทึกข้อมูลจากภาคสนาม โดย 1) การบันทึกภาพ การบันทึกภาพเครื่องดนตรีและการแสดงเพื่อรวบรวมข้อมูลการแสดงพร้อมบทเพลงเพื่อนำมาวิเคราะห์ 2) การบันทึกเสียง เป็นการบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม และการบันทึกเสียงเนื้อร้องและเสียงเครื่องดนตรีขณะทำการแสดงเพื่อรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ประกอบกับการประชุมกลุ่มสนทนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการประชุมสนทนากลุ่ม มาตรวจแยกและตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าเชิงคุณภาพ (triangulation) โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) จากข้อมูลที่ได้รับมาจาก 3 แหล่ง คือ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) จากวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมรำโทนในของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี พร้อมกันนั้นก็ได้อาศัยข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytical induction) การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ปรากฏการณ์ และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ว่ามีความเป็นเอกพันธ์และฉันทามติ (consensus) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายโดยการประมวลข้อสรุปตามประเด็นต่างๆ เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากคำตอบที่ได้ รวมทั้งการอธิบายเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้สามารถทำการสะท้อนภาพการอนุรักษ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ คือ

1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytical induction) ผู้วิจัยได้สรุปปรากฏการณ์แล้วลงมือสร้างข้อสรุปประเด็นต่างๆ และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายโดยการประมวลข้อสรุปที่ได้จากการทำการวิจัย

2) วิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มสนทนา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อทำการจำแนกข้อมูลหาฉันทามติ และนำข้อมูลสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่มโดยส่วนรวม เพื่อหาแนวทางการจัดการขยะ โดยพิจารณาจากคำตอบที่ได้ว่ามีความเป็นเอกพันธ์และฉันทามติ (consensus) ของกลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลมาเขียนสรุปรายงานเชิงพรรณนา

จากนั้นนำข้อมูลมาเขียนรายงานการวิจัย นำเสนอรายงานการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) เพื่อนำเสนอข้อมูลการศึกษาในลักษณะของการบรรยายเชิงพรรณนาโดยนำเสนอรายงานการวิจัยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก พร้อมส่งคืนข้อมูลให้กับหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมุ่งเน้นกระบวนการวิจัยที่มีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้มีการดำเนินการศึกษาในรายละเอียดให้เหมาะสมกับพื้นที่แต่ละชุมชนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัย ติดต่อประสานงานกับตัวแทนคณะรำไทของตำบลบัวชุม พ่อเพลงและแม่เพลงตัวแทนจากชุมชนที่มีความรู้และความสนใจเกี่ยวกับรำไท
 2. การประสานงานกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นและระดับอำเภอ
 - 2.1 ทำความเข้าใจในการศึกษาที่ต้องการดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดขอบเขตชุมชนและบทบาทของชุมชนที่เข้าร่วม
 - 2.2 พิจารณาขอบเขตของวัฒนธรรมรำไทที่จะต้องนำไปเก็บข้อมูลในชุมชน พร้อมกับการกำหนดกรอบการดำเนินงาน
 - 2.3 กำหนดประเด็นที่จะศึกษาข้อมูลเชิงปฏิบัติการที่ชุมชน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรำไท
 - 3.2 ศึกษาความเป็นมาและสภาพท้องถิ่นในภาพรวม
 - 3.3 การสัมภาษณ์ตัวแทนคณะรำไทและผู้รู้การเล่นรำไท เกี่ยวกับธรรมเนียมนิยมในการรำ เพลง/คำร้อง กระบวนรำและท่ารำ การแต่งกาย เครื่องดนตรี และโอกาสที่แสดง
 - 3.4 บันทึกการแสดงรำไท และกระบวนการรำจากวีดิทัศน์แล้วนำมาสรุปผล
 - 3.5 การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางในการสืบสานและอนุรักษ์รำไทตามประเด็นขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 3.6 สรุปผลการเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายประเด็นเนื้อหาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์
 - 3.7 การจัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตรวจทานข้อมูลและให้ข้อเสนอแนะ
4. ผลผลิต
 - 4.1 จัดทำคู่มือวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม เพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์วัฒนธรรมรำไท
 - 4.2 เสนอรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 23 คน แบ่งเป็นตัวแทนคณะรำไทของตำบลบัวชุม ตัวแทนประชาชนในตำบลบัวชุม และตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการประชุมกลุ่มสนทนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมามรดกวัฒนธรรมรำไท และแนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการสังเคราะห์ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ตัวแทนคณะรำไทของตำบลบัวชุม จำนวน 7 คน ประกอบด้วย
 - 1) นาย ยวย จันทรเต็มดวง อายุ 69 ปี หัวหน้าคณะรำไทตำบลบัวชุม
 - 2) นาย สมาน ใจมงคล อายุ 62 ปี สมาชิกคณะรำไทตำบลบัวชุม ตีโทน, ร้องนำ
 - 3) นาย ประยุทธ์ จันทรเต็มดวง อายุ 64 ปี สมาชิกคณะรำไทตำบลบัวชุม ร้องนำ
 - 4) นาย สำเร็จ เรียมภักดี อายุ 68 ปี ตีโทน, สมาชิกคณะรำไทตำบลบัวชุม
 - 5) นาง เกลือ บุญมา อายุ 66 ปี ตีโทน, นางรำคณะรำไทตำบลบัวชุม
 - 6) นาง พยุง ใจว่อง อายุ 86 ปี นางรำคณะรำไทตำบลบัวชุม
 - 7) นาง พร ศรีชัย อายุ 61 ปี นางรำคณะรำไทตำบลบัวชุม
2. ตัวแทนประชาชนในตำบลบัวชุม จำนวน 9 คน ประกอบด้วย
 - 1) นาย เขียน จันทรเต็มดวง ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 2) นาย วสันต์ นาเจริญ ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 3) นาง บุญมาก นาคี ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 4) นาง กันยา นาเจริญ ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 5) นาง ลำเพย ประสงค์งาม ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 6) นาย จำนง น้อยทุม ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 7) นาง แก้วกช หวังช่อกลาง ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 8) นาย สมพร บุญจันทร์ ประชาชนในตำบลบัวชุม
 - 9) นาย ชับ ใจมงคล ประชาชนในตำบลบัวชุม
3. ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ประกอบด้วย
 - 1) นาง จันทรฉาย จันทรลา ตำแหน่ง ท้องถิ่นอำเภอชัยบาดาล
 - 2) นาย ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล ตำแหน่ง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
 - 3) นาย สุรเชษฐ์ ชุมฤทธิ์ ตำแหน่ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

- 4) นาย อภิชาติ ประจิดร ตำแหน่ง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม
- 5) นาง ญัฐพัชร อธินันท์ ตำแหน่ง รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม
- 6) นาย อาทิตย์ ใจตรงดี ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านบัวชุม
- 7) พระครูสุนทรธรรมทิน ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 คน ประกอบด้วย ตัวแทน คณะกรรมาธิการของตำบลบัวชุม ตัวแทนประชาชนในตำบลบัวชุม ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์รำโทน นำมาประมวลและสรุปผลได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. แนวทางอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

สภาพทั่วไปของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1. ประวัติความเป็นมาตำบลบัวชุม

การตั้งถิ่นฐาน เดิมเป็นที่ตั้งของเมืองชัยบาดาล ในอดีตมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโท ขึ้นกับ มณฑลนครราชสีมา ต่อมาได้ย้ายไปขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์ แล้วย้ายไปขึ้นกับมณฑลสระบุรี และสุดท้ายได้ย้ายไปขึ้นกับมณฑลลพบุรี และได้ย้ายที่ทำการเมืองจากบัวชุมไปชัยบาดาล ก่อนที่จะย้ายที่ทำการอำเภอมาที่ลำน้ำราชนัย จากการที่เคยขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ประกอบกับเขตติดต่อกับทางภาคอีสาน จึงทำให้คนพื้นบ้านมีภาษาพูดแบบคนอีสานปนโคราชเรียกว่า “ไทยเบิ้ง” โดยประชาชนตำบลบัวชุมมีเชื้อชาติไทย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง

ตำบลบัวชุมมีเอกลักษณ์ในภาษาถิ่น เรียกว่า ภาษาไทยเบิ้ง เนื่องจากการที่เคยขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ประกอบกับเขตติดต่อกับทางภาคอีสาน จึงทำให้คนพื้นบ้านมีภาษาพูดแบบคนอีสานปนโคราช เรียกว่า “ไทยเบิ้ง” เช่น คำว่า กลับบ้านก่อนเด้อ หมายถึง กลับบ้านก่อนนะ คำว่า จึก หมายถึง คำปฏิเสศที่เกี่ยวกับการไม่รู้ และคำว่า เอ็ง หมายถึง สรรพนามแทนตัวผู้พูด

คำขวัญตำบลบัวชุม บัวชุมเมืองเก่าเขาสมโขชน์สูงส่ง หลวงพ่อคงทรงศีลเตาขนมจีนเลิศล้ำ วัฒนธรรมรำโทนเปี่ยมล้นด้วยน้ำใจ ห่างไกลยาเสพติด

ประวัติตำบลบัวชุม ประวัติความเป็นมาของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ตำบลบัวชุม พบว่า บ้านบัวชุม ในอดีตบ้านบัวชุมเกิดขึ้นปี พ.ศ.เท่าไร ไม่ทราบแน่ชัด แต่ทราบว่าบ้านบัวชุมมีฐานะเป็นเมืองเรียกต่อมากันว่า “เมืองบวชชุม” สันนิษฐานตามประวัติว่ามีผู้ที่มาเป็นพ่อเมืองจะมีตำแหน่งเป็นหลวงหรือขุน ตามปรากฏจารึกของหมู่บ้าน บ้านบัวชุมแต่ก่อนเคยเป็นที่พักของพ่อค้ามาจากลาว โดยมาทำการค้าขายวัวควายและเป็นจุดพักสัตว์ ด่านสัตว์ พร้อมทั้งจำนวนเป็นสินค้าเกษตรชาวบัวชุมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ติดมาได้จากสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ บ้านบัวชุมเมื่อสมัยก่อนเป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรมโดยได้มีการจัดงานบวชแต่ละครั้งจะต้องมาร่วมกัน ดังมีรายชื่อโดยสังเขป คือ บ้านเกาะรัง บ้านหนองบง บ้านเตาขนมจีน บ้านเขาสมโขชน์ โดยก่อนที่จะบวช

นาจะมีการประชุมงานหรือชุมชนญาติมีการเลี้ยงดู ในเรื่องของอาหารการกินต่อจากนั้นมีดนตรีสมัยโบราณ คือรำโทนซึ่งในปัจจุบันเตาขนมจีนและเขาสมโกลนตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลบัวชุม และยังมีหลักฐานพอเชื่อได้ตามคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา เพราะบ้านบัวชุม น่าเชื่อถือเป็นเมืองเก่ามาก่อนจนกระทั่งปี 2550 ได้มีนักประวัติศาสตร์ได้มาขุดพบกำไล ของเครื่องใช้ในสมัยก่อนติดกับประปาหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ต่อมาหลายปีจนได้เปลี่ยนชื่อเป็นทางการว่า “บ้านบัวชุม” จนถึงปัจจุบัน

2. ความเชื่อและพิธีกรรมท้องถิ่น

ความเชื่อ/พิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผี ปู่ ย่า ตา ยาย

ผี ปู่ ย่า ตา ยาย หมายถึง ผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่า ผีบรรพบุรุษ กล่าวคือถ้า ปู่ ย่า ตา ยาย ล่วงลับไปแล้ว พวกลูกหลานก็จะสร้างหอไว้ทางเบื้องทิศหัวนอน หรือในสถานที่ที่เห็นสมควร บนหอจะมีเครื่องหิ้งวางเครื่องบูชา เช่น พานดอกไม้ รูปเทียน คนโท วางเอาไว้ ในปัจจุบันคำว่า “ผี ปู่ ย่า ตา ยาย” กร่อนลงมาเหลือเพียง คำว่า “ผีปู่ย่า” ซึ่งเพื่อเป็นการสะดวกในการเรียกจะได้ไม่ยาวเกินไป ซึ่งมีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า เวลาพ่อแม่ตายลงไป ในสมัยก่อนลูกหลานไม่ได้กินได้ทานอุทิศส่วนกุศลให้ดังเช่นสมัยนี้ สาเหตุเพราะว่าอาจไม่มีวัดหรือไม่ก็อยู่ห่างไกลวัดก็อาจเป็นได้ ลูกหลานมีความรักเอ็นดูห่วงใยพ่อแม่ จึงสร้างศาลสูงเพียงตาขึ้น แล้วมีดึกไม้ รูปเทียน อาหาร หวานหวาน ลูกส้มของหวาน บวงสรวงอัญเชิญดวงวิญญาณของพ่อแม่ให้มาอยู่ในศาล เพื่อพิทักษ์รักษาลูกหลานตลอดจนเครือญาติจะต้องถือ ผี ปู่ ย่า ตา ยาย อันเดียวกันและก็ห้ามแต่งงานในวงศ์ญาติที่ถือผีอันเดียวกัน ซึ่ง ผี ปู่ ย่า ตา ยาย จะอยู่กับลูกผู้หนึ่งตลอดไป โดยมากจะอยู่กับผู้หนึ่งคนหัวปี และจะต้องทำศาลให้ถ้าลูกหัวปีตายหรือหนีไปอยู่ที่อื่น ก็จะต้องอยู่กับลูกคนถัดไปในเครือญาติที่เป็นปึกแผ่นการเลี้ยงผี ปู่ ย่า ตา ยาย ในสมัยก่อนนั้น จะมีการส่งอาหารให้ทุกเมื่อเมื่อมีการกินอาหาร ต่อมาเห็นว่าเป็นการลำบากต่อลูกหลานซึ่งจะต้องทำมาหากิน ขอส่งวันละครึ่ง เดือนละครึ่ง จนต่อมาในปัจจุบันเป็นปีละครั้ง ประโยชน์ของการเลี้ยง ผี ปู่ ย่า ตา ยาย มีดังนี้

1) เป็นที่พึ่งทางใจ เพราะตามธรรมเนียมแล้วคนทางเหนือชอบนับถือยกย่องญาติผู้ใหญ่มาก ในเมื่อญาติผู้ใหญ่ล่วงลับไปแล้ว ก็สร้างศาลเอาไว้เป็นตัวแทน เมื่อตนประสบปัญหา ก็ไปกราบไหว้บอกกล่าวให้ช่วยเหลือ

2) เป็นการรวมญาติที่อยู่ห่างไกลกันได้มาพบปะถามสารทุกข์สุขดิบต่อกัน

3) เป็นการแนะนำผู้ที่มาเป็นแขกให้รู้จักญาติพี่น้องของฝ่ายหญิง

ข้อห้ามของการเลี้ยงผี ปู่ ย่า ตา ยาย

1) ในส่วนดีเฉพาะลูกผู้หนึ่ง ผี ปู่ ย่า วางข้อห้ามไว้ดังนี้คือ ถ้าผู้ชายล่วงเกินจับมือถือแขนไม่ว่าในที่ลับหรือแจ้ง พอใจหรือไม่พอใจ จะต้องเสียผี

2) ห้ามหวิ้มในเวลากลางคืนและห้ามส่องกระจกดูหน้าในเวลากลางคืน

3) ห้ามชายใดชายหนึ่ง ที่มีเชื้อวงศ์ญาติถือผีเดียวกันเข้าไปเกินธรณีประตูห้องนอน ถ้าเข้าไปถือว่าผิด

4) คู่ผัวเมีย เกิดทะเลาะวิวาทหย่าร้างกันไปกลับมาคืนดีกันใหม่ จะต้องเสียผี

5) ในวงศ์ญาติเดียวกันถ้าทะเลาะวิวาทกันก็จะผิดผี

6) ผู้หญิงถ้ามีชายอื่นใดมาทำให้ท้องจะต้องผิดผี แม้จะหาตัวผู้ชายทำไม่ได้ คนท้องจะต้องเป็นคนเสียผีเอง

การกำหนดระยะเวลาในการเลี้ยง การเลี้ยงผีปู่ ย่า จะกระทำก็ในโอกาสต่อไปนี้

- 1) เมื่อครบกำหนดปี เดือน วันที่สมควรทำพิธี เช่น วันสงกรานต์ หรือกำหนดวันเลี้ยงผีซึ่งมักจะเลี้ยงกันระหว่างเดือน เมษายน พฤษภาคม มิถุนายน
- 2) ในงานมงคลต่างๆ เช่น มีการแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ บวชพระ
- 3) มีคนในตระกูลเจ็บป่วยจะได้บนบานเอาไว้ เมื่อหายเจ็บป่วยก็ทำพิธีแก้บน

ความเชื่อ/พิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผี เสียผี

การเลี้ยงผีหรือการเสียผีตามประเพณีจะเลี้ยงปีละครั้ง สำหรับอาหารที่จะนำมาเลี้ยงหรือสิ่งที่จะนำมาบวงสรวง จะเป็นอะไรนั้นแล้วแต่ผีจะกินอะไร บ้างกินหมู บ้างกินเป็ดกินไก่ บ้างกินวัวกินควาย ส่วนสุรานั้นตั้งแต่หนึ่งขวดถึงห้าขวด เวลาบนบานโดยมากจะเป็นหมู วัว ควาย ส่วนใหญ่ประชาชนจะเลี้ยงไก่ หัวหมูและสุราเท่านั้น เวลาเลี้ยงผีประมาณเดือนธันวาคม ถึงเดือนมิถุนายน การเลี้ยงผีตามประเพณีนั้นก่อนจะเลี้ยงหรือถึงกำหนดเลี้ยงนั้นเครือญาติที่อยู่ห่างไกลกันจะได้เดินทางมาร่วมทำพิธีด้วยเป็นการรวมเครือญาติเพื่อให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่เครือญาติ ส่วนการเสียผีนั้นไม่มีกำหนด ผิดผีเมื่อไหร่เสียเมื่อนั้น การเสียผีโดยมากจะเป็นหมูทั้งตัวหรือเฉพาะหัวหมู การเลี้ยงแก้บนก็ทำแบบเดียวกัน เช่น สมมุติว่าลูกหลานจะไปเป็นทหารต่อสู้ข้าศึกก็จะบนหมูเอาไว้หนึ่งตัวเหล่าขาวห้าขวดเมื่อคลอดแล้วกลับมาบ้านโดยไม่เจ็บป่วยหรือตายก็จะเลี้ยงแก้บน

พิธีการเลี้ยงผีปู่ ย่า ตา ยาย จะทำกันในวงศ์ญาติที่ใกล้เคียงกันเท่านั้นที่อยู่ห่างออกไปต่างบ้านก็ไม่มีโอกาสมาร่วมด้วย ด้วยสาเหตุนี้เอง ที่ทำให้บางคนทอดทิ้งไปเลย แต่ถ้าหากเป็นเทศกาลตรุษสงกรานต์บางคนยังไม่ทอดทิ้งก็อาจมาร่วมด้วยที่ใช้คำว่าอาจจะก็เนื่องจากบางคนอยู่ไกลไม่สามารถมาร่วมได้การเลี้ยงผีในวันสงกรานต์หรือปีใหม่แบบพื้นเมืองนี้เขาถือว่าเป็นการมา “ดำหัว” “ผีปู่ ย่า ตา ยาย” ด้วยซึ่งผู้ที่มาได้นำเอาเครื่องเช่นสังวาลย์ เช่น มะพร้าว กล้วย อ้อย มาร่วมกันและช่วยกันออกเงินค่าหัวหมูอีกด้วย พร้อมกันนั้นก็มีการดำหัวญาติผู้ใหญ่ไปด้วย ซึ่งการนับถือผี ปู่ ย่า ตา ยาย ดังกล่าวนี้นี้ ปัจจุบันมิได้หมายถึงว่าจะนับถือกันทุกคน หรือทุกครอบครัวผู้ที่นับถือศาสนาพุทธอย่างแท้จริงไม่มีการถือผี เขาก็จะไม่นับถือ ตามบ้านนอกก็เช่นเดียวกัน แต่ก็ยังมีการถือผีเป็นส่วนใหญ่ และส่วนมากก็จะเป็นการนับถือศาสนาพุทธปนกับไสยศาสตร์เพราะพิธีกรรมทางไสยศาสตร์มักจะมีศาสนาพุทธเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ จนยากที่จะแยกได้

การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชน

ในสมัยก่อนการเดินทางใช้วัวเทียมเกวียน ชีม้า หรือเดินเท้า ต่อมาได้มีรถจักรยาน และพัฒนามาใช้รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ ตามลำดับ นอกจากนี้การเดินทางระหว่างหัวเมืองก็ใช้การล่องแพไปตามแม่น้ำป่าสัก ซึ่งปัจจุบันได้เลิกใช้แล้ว และมีการนำเครื่องสาธารณูปโภคมาใช้ในตำบลบัวชุม ลักษณะของชุมชนบัวชุมเป็นชุมชนที่เก่าแก่ มีความเป็นมาอย่างยาวนาน จากการสังเกตพบว่าที่ตั้งของชุมชนอยู่ติดกับแม่น้ำลำสนธิ พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความรักใคร่กลมเกลียวกันภายในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก เป็นชุมชนที่มีบ้านเรือนเก่าแก่ มีความสามัคคีกันในชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณของชุมชน มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สวยงามและหลากหลาย

องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

มรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีมาอย่างช้านาน อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนในสมัยอดีตกาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 3 การสัมภาษณ์ตัวแทนคณะรำโทนบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำโทนและการเล่นรำโทนของตำบลบัวชุม

รำโทน เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นทั่วไปในแถบภาคกลาง สันนิษฐานว่าน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ส่งเสริมให้มีการละเล่นรำโทนเพื่อให้เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ จึงนิยมเล่นกันอย่างกว้างขวาง การเรียกชื่อการรำชนิดนี้มาจากเครื่องดนตรีที่ใช้ตีให้จังหวะเป็นหลัก คือ “โทน” ต่อมาได้มีการนำเอาเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ มาใช้ตีประกอบจังหวะ เพื่อเพิ่มความครื้นเครง เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้แต่งเพลงขึ้นมาใช้ประกอบการรำโทน แล้วนำมาร้องต่อกันไปในท้องถิ่นต่างๆ อีกมากมายหลายเพลง คำร้องและทำนองจึงมีความผิดเพี้ยนแตกต่างกันไป

การละเล่นรำโทนบ้านบัวชุม การเล่นรำโทนของบ้านบัวชุมนั้นมีการเล่นสืบทอดกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปีแล้ว ทั้งนี้เพราะบ้านบัวชุมเคยเป็นที่ตั้งของเมืองชัยบาดาลมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโทขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ก่อนที่จะถูกโอนไปขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์ สระบุรี และสุดท้ายจึงได้โอนมาขึ้นกับจังหวัดลพบุรีการรำโทนมีการแลกเปลี่ยนรูปแบบการเล่น การร้อง การรำ โดยอาศัยการติดต่อไปมาค้าขายระหว่างเมืองและท้องถิ่นอื่นๆ ทำให้การละเล่นรำโทนมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปบ้าง แล้วแต่ว่าใครจะคิดสร้างสรรค์ศิลปะการละเล่นให้มีความหลากหลาย หรือสวยงาม สนุกสนานประทับใจอย่างไร ในปัจจุบันมีราษฎร หมู่ที่ 2 ของบ้านบัวชุมเพียงกลุ่มเดียวที่พยายามอนุรักษ์การละเล่นรำโทนนี้ไว้ โดยมีตายวย จันทรเต็มดวง เป็นผู้สืบสานการรำโทนมาจาก นายม่อน ใจมงคล ซึ่งเป็นผู้นำในการเล่นรำโทนในอดีตจนได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้านการละเล่นรำโทน (สมาน ใจมงคล, 2559, บทสัมภาษณ์)

นายวย จันท์เต็มดวง ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ตายวยได้รับการสืบทอด การเล่นรำโทน จากนายม่อน ใจมงคล ที่เป็นผู้ขับร้องรำโทนตั้งแต่สมัยก่อน โดยได้รับสืบทอด ทั้งการเล่นการร้อง และการรำ เพลงที่ใช้ในการรำโทนเป็นเพลงสั้นๆ คล้ายๆ คำกลอน เนื้อความในเพลงส่วนใหญ่จะเป็น แนวเกี่ยวกันของหนุ่มสาว โอกาสที่ใช้รำโทน มีการประกอบพิธีกรรม และรำโทน สถานที่นิยมเล่นรำ โทณ ก็คือ ลานกว้างๆ เช่น ลานหน้าบ้าน ลานวัด คณะรำโทนของชาวดำบลบ้านบัวชุม มีทั้งผู้หญิง และผู้ชาย มีตั้งแต่ วัยเด็ก และวัยผู้สูงอายุ” (วยวย จันท์เต็มดวง, 2559, บทสัมภาษณ์)

2. สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ประวัติความเป็นมาของรำโทน มีการพัฒนามาจากการร้องเล่นกันในชุมชนในท้องถิ่น หรือ กลุ่มทหารที่มาตั้งรกรากที่ตำบลท่าพล ร่วมกันร้องรำเพื่อแสดงความสามัคคีและสร้างความสนุกสนาน ให้แก่ชุมชน การรำโทนได้รับความนิยมมากในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2

การรำโทนของชาวบ้านตำบลบัวชุมได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต เนื่องจากบัวชุมแต่เดิมเป็น หัวเมืองเก่าที่มีคนอาศัยอยู่มาก่อนหน้านั้นแล้ว เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร ดังนั้นจึง มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา สำหรับการเล่นรำโตนิยมเล่นในช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการ ทำนาโดยเฉพาะในช่วงตรุษสงกรานต์ ครั้งแรกอาจจะเป็นที่การตีโตนและรำเพียงอย่างเดียว ต่อมาได้ นำเอาตัวละครในวรรณคดีมาแต่งเป็นเพลงรำโทน เช่น เพลงไกรทอง เพลงลักษณวงษ์ เพลงสุริโยทัย โดยการละเล่นรำโทนได้มานิยมเล่นกันมากในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการ ส่งเนื้อเพลงมาให้ประชาชนร้องรำและมักเป็นเพลงประเภทปลุกใจ รำโทนเป็นการแสดงพื้นบ้านของ ชาวบ้านบัวชุม ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในอดีตบ้านบัวชุมมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้น โทกับมณฑลนครราชสีมา ต่อมาได้ย้ายไปขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์แล้วย้ายไปขึ้นกับมณฑลสระบุรีและ สุดท้ายได้ย้ายกับมณฑลลพบุรี และได้ย้ายที่ทำการเมืองบัวชุมไปชัยบาดาลก่อนที่จะย้ายที่ทำการ อำเภอมาตำบลลำน้ำรายณ์ ประชาชนในพื้นที่มีภาษาพูดแบบไทยอีสานปนโคราช เรียกว่า “ไทยเบิ้ง”

ลักษณะของโตน โดยหุ่นของโตนที่ชาวบ้านบัวชุมใช้ ทำด้วยดินเผา มีรูปร่างคล้ายกลอง ยาวแต่สั้นกว่า ทำด้วยหนังตัวเงินตัวทอง หรือ หนังงูเหลือม ไม่นิยมซึงด้วยหนังวัว ถ้าใช้โตนจากดิน เผา และหนังจากตัวเงินตัวทองจะเป็นโตนที่ไพเราะที่สุด ซึ่งในปัจจุบันโตนของคณะรำโทนบัวชุม ได้ จากการผลิตของชาวด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา (วยวย จันท์เต็มดวง, 2559, บทสัมภาษณ์)

ซึ่งคณะรำโทนบัวชุม ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีการเล่นรำโตนมาในชุมชนตั้งแต่ ดั้งเดิมสืบทอดกันมาจนในปัจจุบัน โดยในอดีตการรำโทนจะเป็นเพียงการแสดงเพื่อความบันเทิงเดียว ของคนในชุมชน หนุ่มสาวจะรำเกี่ยวพาราสักในงานประเพณี ต่อมาจึงมีการพัฒนาและนำไปจัด แสดงในยุค คุณตาม่อน ใจมงคล จนรำโทนของบัวชุมเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น (สมาน ใจมงคล, 2559, บทสัมภาษณ์)

ภาพ 4 สมาชิกคณะรำไท่นตำบลบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

ปัจจุบันวงรำไท่น ที่มีคุณตายวย เป็นหัวหน้าคณะ มีสมาชิกจำนวน 100 คน ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ คุณตาเคยได้นำคณะไปแสดงสถานศึกษา หน่วยงานในตำบล อำเภอ ที่ใกล้เคียง และตามเทศกาลต่างๆ อีกทั้งได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจอยากจะเข้ามาเล่นในตำบล เพื่อเป็นการอนุรักษ์รำไท่นของตำบลบ้านบัวชุม ให้อยู่สืบต่อไป คุณตาได้เล่าว่า ในปี พ.ศ. 2559 มีแนวคิดที่จะสืบทอดการเล่นรำไท่นให้แก่ชาวตำบลบัวชุมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ให้แก่คนรุ่นหลังสืบทอดไป การเล่นรำไท่นไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน อาจเล่นติดต่อกันหลายชั่วโมงขึ้นอยู่กับผู้ร้อง ผู้ตีไท่น และผู้รำ บทเพลงที่ชาวบ้านบัวชุม นิยมเล่น ได้แก่ เพลงธงชาติไทย รำวงสามัคคี ไท่นปี่ไท่น ไท่นตำบลบัวชุม (ยวย จันทร์เต็มดวง, 2559, บทสัมภาษณ์)

วิธีการเล่นรำไท่นบ้านบัวชุม

การเล่นรำไท่นของบ้านบัวชุมนิยมเล่นกันทั้งผู้ชายและผู้หญิง เช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น ๆ ทั่วไป ไม่จำกัดวัยหรือเพศของผู้เล่น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้เล่นหนุ่มสาว เมื่อถึงคราวมีงานก็จะนำไท่นมาตีเป็นจังหวะ เพื่อเรียกให้คนมาชุมนุมกันในสมัยก่อนคนตีไท่นจะนั่งกับพื้นดิน ต่อมได้พัฒนามานั่งบนม้านั่งหรือเก้าอี้อยู่ที่มุมใดมุมหนึ่งของบริเวณลาน คนตีไท่นอาจจะมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ถ้ามีไท่นหลายลูกคนตีหลายคนจะยิ่งเพิ่มความเร้าใจมากขึ้น คนร้องจะยืนร้องข้างหน้าคนตี ส่วนผู้ที่มาร่วมงานมีทั้งคนดูและคนรำ จะนั่งหรือยืนรายล้อมรอบๆบริเวณลาน ใครร้องเพลงได้ก็จะเป็นผู้นำในการร้องเพลงใดที่มีคนร้องได้หลายคนก็ช่วยกันร้องผู้รำก็สามารถร่วมร้องได้ เนื้อเพลงรำไท่นดังขึ้นฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายออกไปโค้งฝ่ายหญิงออกไปรำ เป็นโอกาสที่ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นเดียวกัน หรือจากท้องถิ่นอื่นๆ ได้รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกัน การรำไท่นจึงเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมการเล่นรำไท่นทั้งจังหวะการตีไท่น เพลงที่ใช้ร้อง การแสดงท่ารำซึ่งมีรูปแบบการเล่นที่หลากหลายแตกต่างกันไป (ยวย จันทร์เต็มดวง, 2559, บทสัมภาษณ์)

ภาพ 5 การรำโทนในปัจจุบันของชาวบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

จังหวะการตีโทน การตีโทนตามแบบของบ้านบัวชุม มีวิธีตีให้เกิดจังหวะ ได้ 2 แบบ แต่ทั้งสองแบบสามารถตีเล่นพร้อมกันได้โดยไม่มีเสียงขัดกัน บางครั้งถ้าไม่สังเกตให้ดีอาจแยกเสียงไม่ได้เลย เวลาเล่นจึงมีการตีทั้งสองแบบผสมกันตามแต่ว่าใครถนัดตีแบบใด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 จังหวะ หมุนเวียนต่อเนื่องกันดังแสดงในตารางนี้

ตาราง 2 จังหวะการตีโทน

จังหวะที่	- - - 1	- - - 2	- - - 3	- - - 4
แบบที่ 1	- - - ป๊ะ	- โทน - โทน	- โทน - ป๊ะ	- โทน - โทน
แบบที่ 2	- - - จ๊ะ ป๊ะ	- โทน - โทน	- โทน - ป๊ะ	- โทน - โทน

วิธีการตีโทน คนตีโทนในปัจจุบันนิยมนั่งบนเก้าอี้ วิธีการ คือ อุ้มโทนพาดบนตักไปทางซ้าย หันหน้าโทนมาทางข้างขวาแล้วใช้มือข้างขวาตี ใช้ท่อนแขนข้างซ้ายวางทับบนโทนประคองไว้ แล้วหักฝ่ามือลงไปบนหน้าโทนสำหรับช่วยตีให้เกิดเสียง “จ๊ะ” สันนิษฐานว่าอาจใช้มือข้างซ้ายช่วยกดหน้าโทนให้มีเสียงสั้นลง แต่บังเอิญกดแรงเกินไปจึงเกิดเสียง “จ๊ะ” พร้อมกับมือข้างขวาที่ตีกดลงไปบนหน้าโทนเพื่อให้เสียงสั้นดัง “แป๊ะ” จึงทำให้ได้เสียงออกมาเกือบพร้อมกันเป็น “จ๊ะ ป๊ะ” แต่ถ้าเอามือซ้ายกดลงพร้อมกับมือขวาตีก็จะได้เสียง “ป๊ะ” บางคนอาจใช้มือขวาตีเพียงข้างเดียวก็ได้ ส่วนการตีให้ได้เสียง “โทน” ทำได้โดยใช้ฝ่ามือตีลงที่ขอบโทนแล้วยกขึ้นทันทีที่เสียงโทนจะดังยาว ถ้าสังเกตดูมือของผู้ตีจะเห็นว่า ผู้ตีสลับที่ไปมาตามจังหวะระหว่างกลางหน้าโทนกับขอบโทน

การร้องเพลงรำโทน ต้องให้คนตี ตีโทนให้จังหวะก่อนแล้วคนร้องจึงจะหาจังหวะขึ้นเพลงให้เข้ากับจังหวะของโทนเอง เพลงใดที่สั้นก็จะร้องซ้ำหลายเที่ยว ส่วนเพลงที่ยาวจะร้องเพียงหนึ่งเที่ยวหรือสองเที่ยวไม่มีกำหนดแน่นอน บางครั้งในเพลงเดียวกันที่มีท่อนร้องซ้ำอาจร้องซ้ำสองครั้งหรือสาม

ครั้งหรือไม่ร้องซ้ำเลยก็มี ผู้ร้องจะใช้วิธีร้องลากเสียงให้เข้ากับจังหวะโทน เมื่อร้องจบเพลงก็จะขึ้นเพลงใหม่ต่อไปเรื่อยๆ อาจร้องติดต่อกันเป็นสิบเพลงจึงจะหยุดพัก ดังนั้นจึงต้องมีคนร้องหลายคนสำหรับสับเปลี่ยนกัน ส่วนคนตีก็จะตีต่อเนื่องไป ใครเหนื่อยก็หยุดพักหายเหนื่อยก็กลับมาตี คนรำก็เช่นเดียวกันใครเหนื่อยก็หยุดพัก พอหายเหนื่อยก็กลับมารำ สลับสับเปลี่ยนกันไปเช่นนี้จนกว่าจะเลิก

ระยะเวลาในการเล่น การเล่นรำโทนแบบชาวบ้านในช่วงเทศกาล ไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน อาจเล่นติดต่อกันหลายชั่วโมงขึ้นอยู่กับผู้ร้อง ผู้ตีโทน และจำนวนของผู้รำเป็นสำคัญ สำหรับการสาธิตการเล่นรำโทนจะใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที หรือใช้เพลงร้องประมาณ 9-10 เพลงเท่านั้น

วิธีเล่นรำโทน วิธีเล่นรำโทนของตำบลบัวชุมมีดังนี้

- 1) ก่อนเริ่มรำ หญิง -ชาย ทำความเคารพกันด้วยการไหว้ หรือชายโค้ง
- 2) ก่อนรำแต่ละเพลง มักมีดนตรีนำประมาณ 1 วรรค เพื่อให้การเดินเท้าในจังหวะแรกพร้อมเพรียงกัน

- 3) มีความพร้อมเพรียงในการรำ ระยะเวลาไม่ห่างหรือชิดกันเกินไป
- 4) ใช้ท่ารำตามที่กำหนดไว้ในแต่ละเพลง
- 5) เมื่อรำเสร็จ ผู้รำจะพนมมือไหว้ซึ่งกันและกัน ก่อนที่จะออกจากวงรำ

ลักษณะการรำ การรำโทนของตำบลบัวชุมไม่มีการกำหนดท่าทางการรำที่ตายตัว แต่มีลักษณะการรำแบบไม่เคร่งครัด ปล่อยท่าทางการรำตามบุคลิกส่วนบุคคลเลย ลักษณะการรำโทนรำเป็นคู่ ๆ เดินเป็นวงกลม ใช้ท่ารำง่าย ๆ สุดแต่ใครจะรำหรือทำท่าใด ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ขอเพียงแต่อย่าเท้าให้ลงตามจังหวะเสียงโทน ชาย -หญิงรำเป็นคู่ ๆ เดินเป็นวงกลมอย่างมีระเบียบ โดยมีการขับร้องเพลงประกอบในการรำ จากการสังเกตในการสาธิต พบว่า ท่ารำโทนของชาวบ้านบัวชุมส่วนใหญ่จะเกิดจากความคิดความถนัดของผู้รำ แล้วแต่ใครจะคิดสร้างสรรค์ให้สามารถเคลื่อนไหวตามท่วงทำนองดนตรีได้อย่างไร ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนเท่าใดนัก ผู้รำบางคนจะเดินเท้าหันซ้ายหันขวา บางคนก้าวเท้าไขว้กันทางแขนหมุนข้อมือยกแขน ยกไหล่ โยกตัวไปตามจังหวะ บางทีก็ยืนโยกตัวรำอยู่กับที่ บางทีก็ก้าวเท้าเดินไม่แน่นอนว่าเมื่อไรจะหยุดเมื่อไรจะเดิน ซึ่งมีอยู่ประมาณ 5 เพลงที่ได้รับการถ่ายทอดท่ารำโดยตีบทตามคำร้องในเพลง คือ เพลงธงชาติไทย เพลงปี่มวง เพลงกระต่ายข่มจันทร์ และเพลงลา ซึ่งในเวลาที่เล่นกันปกติทั่วไปจะไม่นำมาใช้เลย ท่ารำตีบทที่ได้รับจากการสาธิตนี้ มีการปรับเปลี่ยนบ้าง เพื่อให้มีความสวยงามถูกต้องตามแบบนาฏศิลป์ แต่ยังคงมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบเดิม

ท่ารำ การรำโทนของตำบลบัวชุม ส่วนใหญ่ก็จะเกิดขึ้นจากความคิดความถนัดของผู้รำ สุดแต่ใครจะคิดสร้างสรรค์ท่ารำที่สามารถเคลื่อนไหวไปตามท่วงทำนองดนตรีได้อย่างสนุกสนาน เพลิดเพลินแต่ท่ารำที่สืบทอดต่อๆ กันมา ไม่มีการกำหนดท่าทางการรำที่ตายตัว บางเพลงก็เป็นท่าที่มีความหมายตามบทร้อง และเรียนแบบอาภักปิริยาตามชีวิตประจำวัน โดยส่วนใหญ่มียกแขน แล้ววาดมือให้สวยงาม สลับมือกันไปมา พร้อมกับย่อตัวและย่างเท้าให้เข้าจังหวะดนตรี ดังแสดงในภาพประกอบท่าทางการรำแบบต่าง ๆ

ภาพ 6 ท่าทางการรำแบบต่าง ๆ (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

ภาพ 6 ท่าทางการรำแบบต่าง ๆ (ต่อ) (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

บทเพลงรำโทนของตำบลบัวชุม

ภาพ 7 นายยวย จันทรเต็มดวง หัวหน้าคณะรำโทนตำบลบัวชุม (ที่มา: ภาพจากสถานที่จริง)

บทเพลงรำโทนของคณะบัวชุมในอดีตมีหลายร้อยเพลง แต่ที่ยังคงมีเนื้อเพลงที่สมบูรณ์เหลืออยู่ใช้ในการแสดงประมาณ 100 เพลง ที่ยังคงใช้ร้องเล่นกัน เนื้อเพลงเป็นไปอย่างสนุกสนาน นิยมเล่นในงานประเพณีประจำหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ และมีการนำไปแสดงตามงานประเพณีต่างๆ งานที่ได้รับเชิญไปแสดง และงานที่มีการว่าจ้างให้ไปแสดง จากการสัมภาษณ์ ตายวย จันทรเต็มดวง ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ร้อง ทำให้ทราบว่าเพลงที่ใช้ร้องเป็นเพลงที่อาศัยการจดจำมาจากคนรุ่นก่อนๆ บ้าง รับมาจากที่อื่นบ้าง แล้วนำมาร้องต่อๆ กันไปโดยไม่ทราบว่าใครเป็นผู้แต่ง เพลงที่ใช้ร้องมีจำนวนมากนับเป็นร้อยเพลงเลยทีเดียวที่โดยลักษณะของเพลงจะเป็นกลอนสั้นๆ ไม่พิถีพิถันการใช้ถ้อยคำและการสัมผัสมากนัก เนื้อความในเพลงโดยมากจะเป็นการร้องเกี่ยวกับของหนุ่มสาว เป็นบทเชยชวนสัพยอก หยอกเย้า บทชมโฉม บทรำพันรัก บทล่ำลา บางเพลงมีความหมายปลุกใจให้รักชาติและมีบางเพลงได้นำเอาเรื่องราวของตัวละครในวรรณคดีมาแต่ง (ยวย จันทรเต็มดวง, 2559, บทสัมภาษณ์) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมเนื้อเพลงรำโทนที่สำคัญของตำบลบัวชุม ดังนี้

เนื้อเพลงรำโทนของตำบลบัวชุม

1. เพลงชาติไทย

ธงชาติไทย ครั้งแรกเสียไปเมื่อไทยถูกโกง ธงชาติศาสนา เป็นสัญญาให้ไทยยืนตรง เดียวนี้ไทยได้คืนมา แปรณาฬิกาพวกเรายืนตรง แปรณาฬิกาได้เวลาชักธง พวกเราจะต้องยืนตรง เคารพธงชาติไทย เพื่อสนับสนุน ป.พิบูลสงคราม พวกเราจะต้องทำตามแผนผู้นำชาติไทย (ซ้ำ)

2. เพลงยกครู

ยกมือขึ้นไหว้ครู ครูของผมบอกว่าให้ไหว้พระ ยกมือขึ้นไหว้พระ ไหว้ทางซ้ายไหว้ทางขวา เสกแป้งผัดหน้าทาแล้วหนา แป้งของครู เสี่ยงโทนกระหน่ำกลองมา มาเถิดน้องยามารำเพลงครู น้องจำรำให้อ่อนๆ พี่จะรำมาต้อนรับมาพ้องเพลงครู

3. เพลงโชนสมัยโบราณ

มาเถิดมา พวกเรามารำเพลงโชน สมัยเก่าที่จังหวัดลพบุรี รำโชนสมัยโบราณ เขารำกันมานาน ไม่รู้ว่ากี่ร้อยปี รำโชนคณะรำโชน ดูรำอ่อนโยนรำโชนสวยดี รำสวยจริงนะเอวกลมรูปร่างสวยสม เอวกลมรำสวยดี รำโชนประเพณีของไทย พี่น้องจำเอาไว้ตำบลบัวชุม เขามีรำโชนคณะรำโชน ดูรำอ่อนโยนรำโชนสวยดี

4. เพลงรำวงสามัคคี

ชีๆๆ วันนี่วันดีเรามาเต้นรำ คนไทยถือวัฒนธรรมพวกเรามารำร่วมความสามัคคี ยามเล่น ยามหัว อย่ามาถือตัวเลยแม่งามข้า ฉันทเคยได้เล่น ทุกเช้าเย็น ฉันทเคยได้เล่น ฉันทเคยได้รำ อู๋ย อย่าเธออย่าฉันทอายุ หรือเธอแห่งหน้าย ฉันทอายุต่อพระจันทร์

5. เพลงบ้านใกล้เรือนเคียง

บ้านใกล้เรือนเคียง เหลียวแลกันแต่ตา เมื่อไหร่เล่าหนา หวานตาจะเป็นหวานใจ เมื่อแรกรักกัน สัญญากันว่าอย่าไร ผิดพลั้งไป ฉันทขอภัยเธอนะแม่คุณ (ข้า)

6. เพลง ยิ้ม ยิ้มซิ

ยิ้ม ยิ้มซิ ยิ้มให้พี่ชื่นใจ ได้ชมเพียงลมหายใจ เด็ดได้พี่จะเด็ดคม น้องรำสวยพี่รำด้วยกลัวจะไม่สมดูแขนน้องเป็นวงกลม สวยสมสะจริงนะเธอ

7. เพลงสวัสดี

สวัสดีเชิญเชิญรำ เข้าค่าพี่เฝ้าแต่มอง พี่มองอย่าทำเป็นเมิน พี่มาเชิญหรือเธอไม่यरำรำกันเสียเถิดน่า สัญญากันว่าจะรำ รำหน่อยแม่ทองเนื้อเย็น พี่มารำเล่นในความซื่อตรง รำกันเสียที่เถิดนะ สัญญากันว่าจะรำ รำหน่อยเถิดนะน้องนะ เธอ เอ็ง เอ้ย เป็นขวัญตา ใกล้เข้าไปอีกนิด ชิดๆ เข้าไปอีกหน่อย ตาหวานน้อยๆ อยู่ในวงเพื่อนรำ รูปหล่อเขาเชิญมาเล่น เนื้อเย็นขอเชิญมารำ มองมาในตาหวานฉ่ำ มานะ มารำกับพี่นี้เอย

8. เพลงกระต่ายหมายจันทร์

มองดูดาวเสกดาวก็เคลื่อน มองดูเดือนๆ ก็แลหันหน้ามามาสั่งคนรัก คืบนี้จะจากพระจันทร์ วันเพ็ญ จันทร์วันเพ็ญ กระต่ายตื่นเต้นมองชะเง้อ น่ารักจริงๆ นะเธอ จะละเมอไปถึงไหน กระต่ายจับจันทร์นับวันจะท่งไกล ดูซิหน้าใจกระต่ายจะมานะจริง คืบนี้เดือนหงายดาวกระจายแจ่มฟ้า หอมหวานชวนตา เมื่อเวลาจะเฝยฝืน เจ้าช้ออังกาบกุหลาบส่งกลิ่น เอ็นดูชูก้านจะบานจะบิน กุหลาบส่งกลิ่น อะมะรีนชื่นใจ

9. เพลงขอมาลี

ขอมาลี มาลีคนดีของพี่ก็มา สวยจริงหนาเวลาค่าคืบ ดวงจันทร์ไปไหนทำไมจึงไม่ส่องแสง จันทร์แสงแสงสว่างเมฆน้อยลอยมาบังแสงสว่างก็หายไป

10. เพลงน้ำค้างกลางดึก

เย็นน้ำค้างกลางดึก ใจพี่นึกถึงคู่ คืบก่อนพี่เคยเชิดชูดวงจันทร์นั้นคงอยู่เป็นพยาน อยู่ไกลกันคนละฝั่ง มีแม่น้ำขวางหน้า บุญตาได้มาเจอกันรักร่วมสัมพันธ์สมานไมตรียินดีต่อกัน

11. เพลงเดินเล่น

ยามเย็นเดินเล่นบนถนน แลเห็นรถยนต์ เล่นมาข้างหน้าโน่นแน่ะคนรักฉันทก็มาฉันทนัดกันว่าจะไปรำวง (ข้า)

12. เพลงพलयังด

ถูกคลื่นกระเซ็นซัด พलयังดฉีกกล้วยเรือล่ม พายเรือทวนลมฉีกกล้วยเรือล่มพलयังด พलयังด เกิดมาฉันยังไม่รัก หัวใจนักกล้วยรักจะมาเจอ เทวดาตลใจให้มาเจอ ฉันรักเธอฉันยังไม่บอกใคร (ซ้ำ)

13. เพลงบางซื่อ

บางซื่อ บางซื่อ บางซื่อ สามเสน บ้านม้าภาษี แจวขึ้นแจวขึ้นแจวร้อง พอถึงบ้านน้องแจว หักพอดี แจวหักกลับบ้านก็ไม่ได้ ให้พี่เป็นคนใช้เถิดนะใจดี อยู่เถิดอยู่เถิดคุณพี่ อยู่ได้หลายปีก็ไม่ว่า กระไร จริงหรือจริงหรือ ขอจับมือน้องหน่อยได้ไหม จับเถิดถ้าพี่ชื่นใจ จับเท่าไรน้องก็ไม่ถ้อ จับมือน้องยังไม่พอ จูบน้องอีกหอนนะพี่คนซื่อ น้องบอกให้พี่จูบจริงๆ หรือ พี่เป็นคนซื่อพียินตัวเอง

14. เพลงนกเขา

นกเขabinข้ามเขา ตัวของเราเฝ้าแต่แลมอง คุณี่สมกันหรือไม่พวกเราช่วยกันแลมอง

* นกเขabinข้ามเขา ตัวของเราเฝ้าแต่แลมอง ตัวเมียตีปีก ผับๆ ตัวผู้ขานรับจุกๆ (ซ้ำ)

15. เพลงใจหนอใจ

ใจหนอใจเปิดได้ดังบานประตู จะเปิดให้ดูหัวใจ ปลุกรักไว้คนละต้น รักใครจะโค่นก่อนใคร รักใครจะโค่นก่อนใคร (ซ้ำ)

16. เพลงติดพิณ

พอได้ยินเสียงพิณ พี่ติดพิณไปหาเจ้าของพิณเพื่อนเอ๋ยเจอน้องบางไหมหนทางมันไกลการไปหาเธอ พบน้องอยู่บนแง่หิน กำลังติดพิณกันอยู่เพลินใจ ติดสะตั้ง ติดสะตั้ง ติดสะตั้ง ติดตั้ง ติดตั้ง ติดตั้ง (ซ้ำ)

17. เพลงสาวน้อย

สาวน้อยห้อยระย้า เมื่อลมพัดมาครวรวอยริ้ว โนน่นะพวยง หะเออสูงลิ่ว หะเออเป็นทิว มา สองคนจะไปชมสวน เก็บดอกดล้าตวน ดอกกระดังงา โนนดอกอะไร เออเอ๋ยเธอจำ เออเอ๋ยเธอเอ๋ย หอมชื่นใจ

18. เพลงไม่เต็มใจเล่น

ยืนอยู่ทำไมหรือไม่เต็มใจเล่น ลมพัดสะบัดกระโปรงเย็น ขอเชิญมาเล่นพ่อนรำ (ซ้ำ)

19. เพลงหงส์ทอง

หงส์เอ๋ย หงส์ทอง เจ้าบินล่องลอยฟ้า หงส์นั้นสูงกว่ากา เอยกานันต่ำเพียงดิน กานันต่ำกว่าหงส์ หงส์นั้นสูงกว่ากา กานันอย่าถวิล กานันต่ำเพียงดินหงส์นั้นสูงส่งเทียมหมู่เมฆา

20. เพลงใครล้อใคร

ใครรักใครโค้งใคร ไม่ต้องเกรงอกเกรงใจ ใครรักใคร โค้งออกมารำ

21. เพลงเสียตัวตาย

เสียตายตัวอย่ามัวไปหลงระเรีง รักเรานั้นคือเพลิงอย่าหลงระเรีงลองเล่น จะมีรอยไหม้ รักเรานั้นคือไฟ น้องจำไว้อย่าลืม

22. เพลงลื้ม

ลื้มๆ ลื้มพี่เสียแล้วหรือ รักกันยังไม่ทันกี่วัน พอจากกันพลันน้องนั้นก็ลื้ม

23. เพลงตามองตา

ตามองตาสายตาก็จ้องมองกัน รู้สึกเสียใจหัวหัวใจ รักพี่ก็ไม่วัก หลงก็ไม่หลงพี่ยังอดโศก
เธอไม่ได้ เธอช่างตามวิไล เหมือนดอกไม้ที่เธอถือมา

24. เพลงนาง

นาง นาง นาง เออเล็กเอวบางเหมือนดังละครคิ้วโก่งเหมือนวงพระจันทร์ ถ้ามาน้องกัน
หรือมันโก่งเอง โก่งเองทำไมไม่งอน อีต่อนนอนฝันเห็นดวงจันทร์

25. เพลงปทุมธานี

ปทุมธานีพี่มาวันนี้ดีอกดีใจ ช่างเผือกกระไรเงาแก้ว มาเจอน้องแล้วไม่ยากจากไป

26. เพลงใจหนอใจ

ใจหนอใจมันกระไรหนอน้ำใจเธอ จะมาหลอกลวงให้หลงละเมอ น้ำใจเธอนั้นมาสลดตัดทั้ง
ข้อกระไรไม่แนเสียเลย โธ่เอ๋ย หนอน้ำใจหญิง เหมือนระลอกไหลเซาะตลิ่งน้ำใจหญิงไม่แนเสียเลย

27. เพลงกาเหว่า

กาหลงอยู่ในดงกาฝาก พุดแต่ปากไม่ไหลหลง นุ่งดำรำแนไปเลย ใส่ขาวรำแนไปเลย กาหลง
เอ๋ยอยู่ในดงกาฝาก

28. เพลงพลับพลึง

พลับพลึงกระไรกล้วยไม้ ทำโฉนพี่จะได้เฉยชม พี่อยากจะได้แต่เอามาดม กลิ่นล้นทมหวาน
เย็น

29. เพลงฉันรักแม่คนยิ้มแป้น

ฉันรักแม่คนยิ้มแป้น นกนางแอ่นจับอยู่บนยอดสะเดา ชะนีลอยลมอยากจะชมแสงดาว เห็น
คู่รักเก่าฉันเลยยืนง

30. เพลงตื่นแต่เช้า

ตื่นแต่เช้าเฝ้าแต่ทุกข์ ไม่มีความสุข มีแต่ความเศร้าหมอง ตื่นแต่เช้าแต่มองไม่เห็นนวลพี่เอย
หนาวใจ หนาวลมห่มผ้าก็ไม่หาย หนาวใจผิงไฟก็ไม่อุ่น หนาวน้กฉันรักแม่คุณ โปรดการุณให้น้องเห็น
ใจ หนาวลมห่มผ้าไว้ก่อน ถ้ามันร้อนอบน้ำค้างหาย หนาวอารมณ์ไม่รู้จะห่มอะไรหากได้ชื่นใจพี่หาย
หนาวไปเลย

31. เพลงดวงชีวัน

พมพวงดวงชีวัน เรามารักกันสมานไมตรีสมานไมตรียินดีต่อกัน เย็นน้ำค้างกลางดึกใจพี่นึก
ถึงคู่ คั่นก่อนพี่เคยเชิดชู ดวงจันทร์นั้นอยู่มาเป็นพยานอยู่ไกลกันคนละฝั่งมีแม่น้ำขวางหน้า บุญตา
ได้มาเจอกัน รักร่วมสัมพันธ์สมานไมตรี

32. เพลงสาวอายุสิบห้า

สาวฯ อายุสิบห้า หนีมารตามาเล่นรำวง พ่อแม่หนูตามมาตี เห็นหนูรำรำดีเลยดีไม่ลง

33. เพลงเมขลา

เมขลามาชิมล่อแก้ว รามสุรเห็นแล้วขว้างขวานออกไป ขว้างขวานไปถูกอกเลือดแดงไหล
ทั่วพื้นปฐพี หกหนุ่มสาวรักกันดี ๆ รักกันอย่างนี้น้ำตาไหลนอง โจ๊ะ พืม พืมโจ๊ะ พืม พืม เมขลาชิมล่อ
แก้ว รามสุรเห็นแล้วขว้างขวานออกไป ขว้างขวานไปถูกแก้ว เมขลาแล้วแก้วเอ๋ยรามสุร แก้วเอ๋ยแม่
แก้วเนื้ออุ่น เห็นใจรามสุรแม่คุณอย่าหนีเลย โจ๊ะ พืม พืมโจ๊ะ พืม พืม

34. เพลงนกยูงทอง

ลมทะเลพัดล่อง นกยูงทองมาร้องลำแพน จากถิ่นหากินไกลแดน นกยูงรำแพนจากแดนมาไกล

35. เพลงเรียมเคียร่า

เรียมเคียร่า ควรหรือมาทำใจน้อย เรียมอุตุส่าห์มาคอย ร้อยกลองมาร้องเป็นเพลง ขอเชิญมารำกับพี่ อย่าหลบอย่าหนีให้พี่วังเวง สาวเอยอย่าเกรงมาทำให้เพลงของจิตจาง

36. เพลงฟ้าลอยลงต่ำ

ฟ้าซึลลอยลงมาต่ำ ตัวฉันให้ข้าอร่า สูงใครเกินกว่าจะมาเทียมโน่นแนะดวงดารา เदनบนฟ้า นามอง เรามารักกันเสียไหม แสงจันทร์อยู่ไกล สองมือฝากไฟเท่าไรไม่ถึง อยากจะเซยชมแต่ไม่สม คะนิงไกลจนเอ้อมไม่ถึง เอวกลิ้งแสนจะเสียดาย

37. เพลงมองดูฝั่งคงคา

มองดูฝั่งคงคา แลมองเห็นดาราเย็นอยู่ไกลๆ หล่อเหลือเกินอยากเดินเข้าไปใกล้ คิดแล้วใจหายไม่คลายแลมองไม่ว่าใครๆ หวังใจอยากได้น้องมาเป็นคู่ครองเสียให้ได้ เขาลืมรักเก่าเดียวเขารักใหม่ เขาลืมเราได้รักใหม่มาที่หลัง คิดแล้วน่าฟังความหลัง ตา ลากๆ เพราะความสุข ศาลาสุขใจยามเย็นยืนอยู่ มองดูหาดทราย

38. เพลงนกเขาขัน

ดูซิเจ้านกเขา ตื่นเข้าเฝ้าแต่ขันส่งเสียงลั่นฟังเพราะเสนาะจับใจ ดูซิเจ้าตัวผู้จับอยู่ที่ภูเขา ทองจับเรียงกระไรเคียงคู่ จู๋ ฮุก จู๋ หาคู่ประคอง

39. เพลงต้นตาลเอน

ต้นตาลเอนฉันรักแม่ต้นตาลเอน ตัวพี่กระไรเป็นทุกข์ พี่กลัวจะถูกหมายปอง น้องรำสวยพี่รำด้วยกลัวจะไม่สน ดูแกมน้องเป็นวงกลมสวสมจริงนะเออ

40. เพลงนกเอี้ยง

นกเอี้ยง นกเอี้ยงเสียงหวาน บินผ่านมาเที่ยวหากิน จากคู่หากิน หากิน หากิน ไกลรัง ขอโทษโฉมตรูมีคู่กันแล้วหรือยังเ็นดูพี่บ้าง พี่ยังไม่มีคู่เลย (ซ้ำ)

41. เพลงน้ำค้างพรางพรหม

น้ำค้างพรางพรหม ลมเย็นอยู่บนยอดไม้ ขึ้นอกขึ้นใจดอกไม้มีตั้งหลายสี ผมยวประบ่าหันหน้ามาทางนี้ คนใส่เสื้อสีสวยดิน้องทัดดอกอะไร โนนดอกอะไรทัดไว้เหนือหู พี่อยากจะรู้ว่าดอกไม้ที่ส่งกลิ่นหอมเย็นหรือเป็นมะลิวัลย์ ดอกไม้นั้นขอให้พี่จะได้ไหมเธอ (ซ้ำ) ขอดอกไม้ไหม ไม่ได้หรอกพี่ดอกไม้ก็เกิดหนอเจ้าของเขามี ดอกเดียวก็เกิดหนา ก็เธอบ้าหรือดี ขอเท่าไรน้องก็ไม่ให้ จะขอเท่าไรน้องก็ไม่ให้ อย่าหวังเลยพี่จะได้เด็ดดม (ซ้ำ)

42. เพลงยวนยาเหล่

ยวนยาเหล่ ยวนยาเหล่ หัวใจหว่าเหวไม่รู้จะให้ไปหาใคร จะซื้อเปलयวนที่สายหย่อนๆ จะให้น้องนอนไกวเข้าไกวเย็น

43. เพลงรุ่งงาม

รุ่งงามกินน้ำอยู่เป็นวง อยู่เป็นวงล้อมนภา พระอาทิตย์โปรยแสงลงมา พอแดดแก่จ้่า รุ่งก็เลยหายไปหลงเอามือเข้าไปจี้ ตัวรุ่งนี้มันร้อนเป็นไฟ โบราณเขาว่ากันไว้ จริงหรือไม่เขาเล่ากันมา

44. เพลงกาเอ๋ยกา

กาเอ๋ยกาบินมา แลเห็นไผ่ จัปตันโพธิ์ไฟไปตันไทร แลเห็นไผ่เจ้านกกา จัปบุตาขยาปูนา
จัปบุมาควาปูทะเล โอ้ละเห่นอนเปลเถิดหนา พี่ไปราโตนเดียวพี่มาซื้อตุ๊กตามาฝากน้องเอ๋ย

45. เพลงแหวนประดับนิ้วก้อย

แหวนประดับนิ้วก้อย สาวน้อยกำลังเดินมา แขนน้องผูกนาฬิกา งามสง่าน่าชม เวน้องก็
คาดเข็มขัด เวน้องก็กินแม่เวยกลม เลื่อมพันแกมยังตัดผมคนไทยนิยมแม่ผมยกลอน

46. เพลงรจนามีกรรม

ลี้ลี้ ล้า มีกรรมเสียแล้วละน้อง ก้มหน้าน้ำตาไหลนองสงสารนวลน้องนางรจนา ลี้ลี้ ล้ามี
กรรมเสียแล้วเจ้าเงาะ ก้มหน้าน้ำตาไหลเปละ สงสารเจ้าเงาะกับรจนา พ่อตาให้ไปหาเนื้อ หาเนื้อให้
ไปหาปลา หามาแล้วไม่ดี ขบไล่เมรีไปอยู่ปลายนา

47. เพลงนกยูงยังมีแววทอง

นกยูงยังมีแววทอง มาร่าไถล้องกลัวเจ้าของเขาว่า เตียนนี้้องมีแววทอง น้องไม่ยากร้อง
กับพวกฝูงกา เดินทางร้องเรียก กา กา กาไม่เวทนาฝูงพี่ก็ซัง เห็นรูปพี่ซัง เห็นตัวพี่ดำ น้องไม่ยากร้า
กับพวกฝูงกา

48. เพลงงามงอน

งามเอ๋ยงามงอน มาถึงก่อนทำไมไม่ร่า เวน้องคอยใคร ทำไมฉันเล่า เวยืนคอยใคร ทำไม
ฉันเล่า คู่รักฉันไม่มา ฉันไอยากร้า

49. เพลงหวาน

หวาน หวาน หวาน สุขสำราญในวงรำไทย เธอไม่ยั้งฉันไอยากร้า ตาน้องหวานฉ่ำ เหมือน
น้ำตาลทราย (ซ้ำ)

50. เพลงรำซังนำดู

เธอรำซังนำดู ถ้าแม่นำคู่ซังเป็นบุญตา อย่าทำ อย่าทำพุดจา ประเดียน้องว่าให้ได้าย
หวานคารมทำคนแง่อน รู่ว่างอนจะวอนน้องทำไมรักน้องซิปี่จึงมาวอนพุดจา เสียเวลาไม่สนใจ รักรัก
พี่หน่อยได้ไหม อู๊ย ไม่ได้เจ้าของเขามี

51. เพลงสายน้ำตัดไม้ขาด

สายน้ำยังตัดไม้ขาด สายสวาทจะตัดขาดได้อย่างไร ตัดบ้ายังไวโย ตัดน้ำใจยังมีเมตตา ชั่วดี
ก็อาศัยกันนึกถึงวันเวลาข้างหน้า ตื่นเถิด ตื่นเถิด น้องยาร้างกันดีกว่าร่าเริงหัวใจ

52. เพลงวันทอง

วันทองเป็นคนสองใจ เชื่อไม่ได้สองใจแม่วันทอง ขุนแผนไปทัพ น้องวันทองก็มีแฟนใหม่
เชื่อไม่ได้สองใจแม่วันทอง

53. เพลง อาย อาย

อาย อาย อาย พระอภัยหลงนางละเวง หลงรูปก็จับกระดาด หัวใจขาดแล้วนางละเวง
ละเวงมานั่งสอยหวี พระอภัยมณีเป่าปี่เรียกนางละเวง (ซ้ำ)

54. เพลงปักเป้า

ปักเป้าถลาลั่นลม ชื่นชมกระชั้นชิด ปักกะเป้าสายหางดิกๆ ๆ ปักกะเป้าสายหางดิก ดูกดิกดู
แล้วก็น่ารัก ยักหนึ่ง ยักสอง ยักสอง ฉิ่งๆ แล้วก็ยักๆ ชายใดเฝ้าพระหวงชม

55. เพลงลอยกระทง

ลอย ลอย ลอยกระทง บุญจะส่งให้เราสุขใจ วันเพ็ญเดือนสิบสองน้ำก็นองเต็มตลิ่ง เรา
ทั้งหลายชายหญิงสนุกกันจริงวันลอยกระทง

56. เพลงประโม่งเท่งโม่

ประโม่งเท่งโม่ *ข้า ข้า มาร้าเป็นวงประสงค์หาคู่ เชอบๆ กระชั้นเจ้าไปตั้งใจเอาไม่มายัง
ตบมือกระทงให้ดัง อย่าลั้งเลใจ

57. เพลงขึ้นรถลงเรือ

ขึ้นรถลงเรือ ขึ้นเหนือล่องใต้ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ผมไปทุกทาง พิชณฺ์โลกลำบาก บางชั่ว
หนองจอก นนทบุรี ปัตตานี สุขุทัยไปทั่วแต่ผมยังไม่เลิกกลัวผมมาลิ้มตัว อยู่ทีนครสวรรค์ ทำให้ตัวฉัน
ลิ้มวันที่เคยผ่านมา

58. เพลงคำแล้ว

คำแล้วแว่วเสียงเพลง ที่ต้องมาบรรเลงเป็นเพลงเลื่อนลอยคิดถึงคู่เคยร้า เคยฝากคำน้ำถ้อย
ปานนี้เธอคงคอยหัวใจฉันน้อยเลื่อนลอยไปหาเธอ

59. เพลงแหงนดูดาว

แหงนดูดาว เมื่อคราวฟ้าสาง คนรักเขามาจีตจางมาเห็นมาทางเสียนี้กระไร กับเราเขาไม่
เคยอยากร้า เขาทำกระบวนกระบิด เขาร้ากับคนสามชิต เขาจีบกับคนสามดาว

60. เพลงนกกางเขน

ยามเย็นฉันมาเดินเล่น พบนกกางเขนจับคู่เจรจา แฉ่วๆ แฉ่วสำเนียงมา ฉันนึกว่าเสียงหญิง
เรไร จะเข้าไปทักกลัวรักจะไม่ไซ้ จะเข้าไปถามคนงามเป็นแฟนของใคร

61. เพลงดาวไกล

ดาวไกลบ้ายหัวแหล่ ดาวตะเข้บ้ายเล่หัวลง โนน่นะดาวม้า โนน่นาดาวลูกไก่ ดาวอะไรคู่กับ
ดาวโยง

62. เพลงงามแสงเดือน

งามแสงเดือนมาเยือนส่องหน้า งามใบหน้ามาสู่วงร้า เขาเล่นกันเพื่อนสนุก มีความสุขไม่
วายระกำ ขอให้มาเล่นเพื่อนร้า เพื่อสามัคคีของเรานี้เอย

63. เพลงนกน้อย

นกน้อยแม่สร้อยคอเขียว อยู่ตัวเดียวช่างเปลี่ยวใจจริง น่องจามีคู่หรือยัง (ข้า) เห็นใจพี่บ้าง
ที่อยู่คนเดียว

64. เพลงแม่อ้อยลำเอน

สาว ๆ สมัยนี้แต่งตัวสวยดี หนุ่มเข้ามาพัวพัน ไอ้แม่อ้อยลำเอน เจ้าจะหวานเย็นไปสักกี่วัน

65. เพลงดูหมอ

เธอนี้แหละหนา ที่จะพาให้สุขใจ อยากจะมีคู่ไว้ แต่ไม่รู้อยู่ที่ไหน หมอทำนายทายทักว่าคนรัก
กำลังร้าว มีดำนีอยู่ที่ไหน มีไฟอยู่ที่ไหน มีอะไรบอกมา มีตาอยู่ได้จุมก หมอทายไม่ถูกมีจุมกอยู่ได้ตา

66. เพลงหวานใจ

มอง มองหาหวานตาเจ้าอยู่แห่งใด มองๆ ไปหวานใจทำไมไม่มา หลอกให้พี่มารอ ไอละ
หนอมาลืมพี่ได้ เป็นเพราะเหตุอันใด (ข้า) หวานใจทำไมไม่มา

67. เพลงจงสิริบรรจง

จงสิริบรรจง สุริยงไวยอ พรุ่งนี้จะไปตลาด ไปซื้อกระดาดมาเขียน จ.ม.

68. เพลงลามะลิลา

ลามะลิลา ขึ้นต้อนเป็นมะลิซ้อนพอแตกใบอ่อนเป็นมะลิลา ตัวผมเป็นจันทร์โครพ พอเปิดผอบเป็นนางโมรา ยืนคาบไปให้โจรได้ จะฆ่าพี่ชายเขียวหรือโมรา

69. เพลงพวงมาลัย

พวงมาลัยของฉัน สักวันจะได้สวมคอ รูปฉันนั้นไม่หล่อ เสียตายจริงหรือแม่พวงมาลัย แม่พวงมาลัยของฉันเอ๋ย ไม่นึกเลยจะได้สวมคอ ไม่ได้สวมคอแม่พวงมาลัย

70. เพลงสาวเอ๋ย

สาวเอ๋ยพี่ไม่เคยเห็นหน้า เป็นบุญตาว่าสนาเหลือเกิน หล่ออย่างน้องยิ่งมอญยิ่งเพลิน สวยอย่างน้องยิ่งมอญยิ่งเพลิง พี่รักเหลือเกิน หลงรักเขาตัวเราต่ำศักดิ์ น้อยใจหนักเขาไม่รักเราเลย (ซ้ำ)

71. เพลงกลมกลม

ตรม ตรม ตรม นกเอี้ยงบินมา ถาลอยลม จีบได้ก็ไม่มีหวัง หัวใครบ้างหนอลม

72. เพลงแสนไกล

บ้านไกลแสนไกลสุดสำมา แก้วตาพี่ขอรำด้วยมั่นพี่รำไม่สวย จะขอรำด้วยกับเธอเรื่อยไป พุดจริงลองยืมดูสักนิด อย่ามาคิดว่าพี่เลวทราม มั่นพี่รำไม่งาม จะขอรำตามกับเธอเรื่อยไป

73. เพลงชาวเกาะ

ฟังเสียงเพลงชาวเกาะ ฟังเพราะเสน่ห์ใจ สายน้ำหลังไหล กระทบหาดทรายดัง คลื่นๆ

74. เพลงวิ่งว้าว

ว้าวเอ๋ยพี่เคยวิ่งเล่น เข้าเย็นพี่วิ่งเล่นก็แต่ว่า ว่ววน้อยลอยมาเทียบดาว สองมือชักว่าวมั่น ว้าวชาตรอน

75. เพลงสาวชาววัง

สาวชาววัง เอาเล็กเอวบาง ปะแป้งบายัน สีแดงเป็นของใครกัน ถ้าเป็นของฉันฉันรักตายเลย (ซ้ำ)

76. เพลงสามัคคี

สามัคคี สามัคคี ฉันดีเลิศ เป็นของประเสริฐทุกๆ คนจำเอาไว้ บ้านเมืองจะรุ่งเรืองได้สามัคคี เป็นใหญ่ต้องจำเอาไว้ให้ดี (ซ้ำ)

77. เพลงกระต่าย

ยามเย็นเดินเล่นเมืองลับแล กระต่ายกระต่ายแลชมจันทร์ ทำไมจึงจะได้ตัวเธอ กระต่ายหมายจันทร์ ตัวฉันหมายเธอ

78. เพลงเขาดิน

เขาดินวันนา หนุ่มสาวพาเข้ามาเดินเล่น ลมพัดเย็นๆ เรามาเดินเล่นเขาดินวันนา ขาขึ้นๆ ทางเขาวง ขาลงๆ ทางเขาชัน พี่ตามน้อง ตามน้องไม่ทัน เอ้อ เอ๋ยพี่หมดปัญญา (ซ้ำ)

79. เพลงสายลม

สายลมพลิ้วโยกพลิ้วพลิ้วไสว ลมพัดตออ่อน ถือว่างาม น้องอย่ามาทำแสนอน ลมพัดอ่อนจากจรมมไกล

80. เพลงคนจน

คนจนต้องนอนหมอนหมิ่น จะอยู่จะกินยากแค้นลำเค็ญ งานเบางานหนักไม่ได้เว้น
ยากแค้นหัวใจแทบขาดรอน

81. เพลงเด่นดารา

เด่นดารางามตา จริ่งแม่สาวเอ๋ย วันนี้อันมีความสุข สนุกรื่นเริงหัวใจ ที่นี้เป็นแดนสวรรค์
เธอกับฉันมาเล่นกรองกล้ำ ลา ลา ลา กนองกล้ำ

82. เพลงบัวชุม

บัวชุมของเรานี้หนา เป็นลูกขาวนาบ้านเกิดเมืองนอน ตั้งแต่เช้า ตั้งแต่เช้าแดดอ่อน พากัน
หาคอนออกไปทั่วทุ่ง หมายถึงจะไปปรับปรุงนาที่ทำเอาไว้ เห็นข้าวงามดี เจ้าของก็เลยดีใจ ดีใจ
แล้วก็ดีเด่น ลำบากยากเย็นรัฐบาลไม่เคยเห็นใจ

83. เพลงเดือนจำเดือน

เดือนจำเดือนสาวน้อยลอยเคลื่อนอยู่บนฟ้า ยามเย็นเห็นน้องยา ในอุราของพี่สะท้อน ที่จริง
ที่มา นิ่งหยุดพัก มานั่งฝากรักเสียก่อนสาวงามเมื่อยามอาวรณ์ จะพาน้องจรเมื่อยามเที่ยงคืน

84. เพลงรำวงเพลินใจ

รำโทนกันให้เพลินใจ ร้องรำกันไปก็ให้เพลินตา วัฒนธรรมของไทยเรามี ร้อยวันพันปี
จะไม่เสื่อมลง หญิงรำไม่สวย ชายช่วยเสริมส่ง ชายรำไม่สวยหญิงช่วยเสริมส่ง ช่วยจัดช่วยทรงวงสา
นาดู

85. เพลงโทนด่าบลบัวชุม

โทน โทน ป๊ะ โทนโทน (ซ้ำ) เสียงโทนด่าบลบัวชุม เชิญเถิดสาว ๆ หนุ่ม ๆ เรามาจับกลุ่มรำ
โทนสามัคคี โทน โทน ป๊ะ โทนโทน (ซ้ำ) เสียงโทนสมัยโบราณเขารำกันมานานไม่รู้วาก็ร้อยปี

86. เพลงรำโทน

จะดั่งๆ ได้ปดั่ง เสียงโทนสนั่นลั่นวง โฉมยงรำวงคู่กับพี่ เชิญซิ เชิญซิ เชิญออกมารำ มารำ
หรือยังหรือเธอ ถ้าน้องอยากเจอให้ลงมารำ ไม่ใช่ชายอื่นที่ไหน มารำคู่รำของเธอคืนก่อน เธออย่า
ทำแสร้งนอน ขอเชิญชวนอ่อนลงมาพ้อนรำ งามเอ๋ยงามอนเธอมาถึงก่อน ทำไมไม่รำ เธอนั่งคอยใคร
ทำไมฉันเล่าคู่รักไม่มาหรือเธอไม่อยากรำ

87. เพลงลา

ดึกแล้วนะแม่งามอน ลาก่อนนะน้องคนดี ลาไปหัวใจพี่จะขาด เสียตายญาติของพี่ไม่มี ลา
ลี ลาลี ลาลัด ลาลัด สวัสดิ์เหนือนักพักผ่อนกันเสียที ทั้งน้องทั้งพี่ฝันดีตลอดคืน ลาไปเมื่อไหร่จะเจอ
ปีหน้าซิเธอคอยเจอกันอีกที

88. เพลงยามเย็น

ยามเย็นฉันมาเดินเล่นลมพัดเย็นๆ มาเดินเล่นสวนร่ม สวนร่มเป็นหลุมล่อรัก หัวอกจะหักไม่
ว่าสาวและหนุ่ม วันไหนไม่ได้ไปสวนร่มหัวอกฉันกลุ้ม หนุ่มๆ รอคอย

89. เพลงนกกระรึง

โทน โทน โทน ฉันรำมันด้วยรัก ฉันรักมาด้วยความจริง โยทิง โยทิง นกกระรึง จับกิ่ง
ดาวเรือง เธอจำอย่าตาหวานนัก (ซ้ำ) จะเดียวคู่รักของเธอจะเคื่อง คู่รักมันไม่สำคัญ ประเดี๋ยวคู่รัก
ของเธอจะเคื่อง

90. เพลงประวัติรำโทน

นานปีละจะมีสักหนๆ คณะรำโทนตำบลบัวชุม อยากรำเชิญมาสาวหนุ่มๆ เรามารวมกลุ่ม ร้องเล่นรำโทนๆ รำโทนเป็นวงของไทยๆ ปู่ย่าตายายสอนไว้ทุกคน เครื่องดนตรีมีไว้ดีรำๆ ไพเราะเลิศล้ำเรียกกันว่าโทน รำดีไม่มีใครบ่น อ้าละว่า ร้องดีก็ไม่มีใครบ่น ดีโหนดก็ไม่มีใครบ่น สนุกสุขล้นเมื่อเล่นรำโทนๆ

สงกรานต์งานตรุษผ้าป่าๆ งานกฐินสมมาก็เล่นรำโทน อยากรำเชิญมาสาวหนุ่มๆ เรามารวมกลุ่มร้องเล่นรำโทนๆ รำโทนเป็นวงของไทยๆ ปู่ย่าตายายสอนไว้ทุกคน เครื่องดนตรีมีไว้ดีรำๆ ไพเราะเลิศล้ำเรียกกันว่าโทน รำดีไม่มีใครบ่น อ้าละว่า ร้องดีก็ไม่มีใครบ่น ดีโหนดก็ไม่มีใครบ่น สนุกสุขล้นเมื่อเล่นรำโทนๆ

การแต่งกาย

การละเล่นรำโทนในอดีตไม่มีกำหนดเรื่องแต่งกายที่ชัดเจน ส่วนมากจะแต่งกายตามยุคสมัยของคนในสังคมนั้นๆ หรือมีการแต่งกายตามความสะดวกโดยเน้นเสื้อผ้าที่สวมใส่สบาย แต่สำหรับการสาธิตการละเล่นรำโทนของบ้านบัวชุม หรือการแสดงรำโทนตามโอกาสต่างๆ คณะรำโทนบัวชุมมีการแต่งกายเพื่อความสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมือนกัน ฝ่ายชาย สวมเสื้อคอกลมลายดอก นุ่งโจงกระเบน ผ้าขาวม้าคาดเอว และฝ่ายหญิง สวมเสื้อผ้าไทยแขนสั้นหรือเสื้อลายดอก นุ่งผ้าถุงผ้าไทยพื้นเมืองหรือนุ่งโจงกระเบน ดังนี้

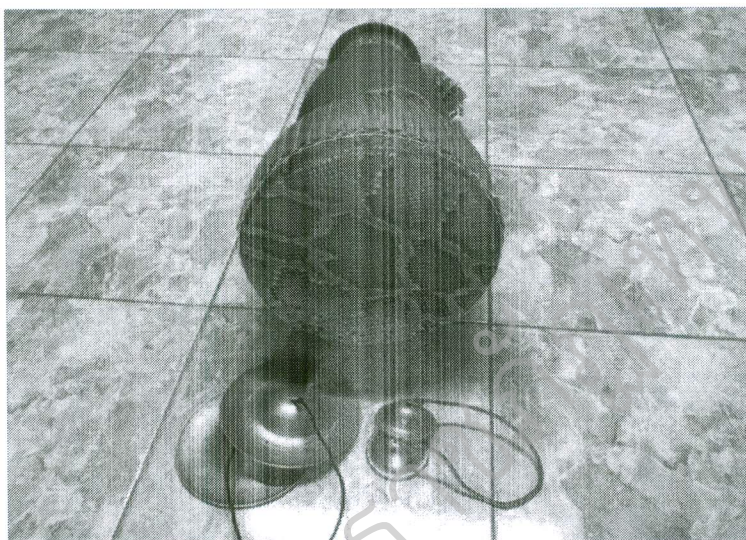

ภาพ 8 การแสดงรำโทนของคณะรำโทนบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

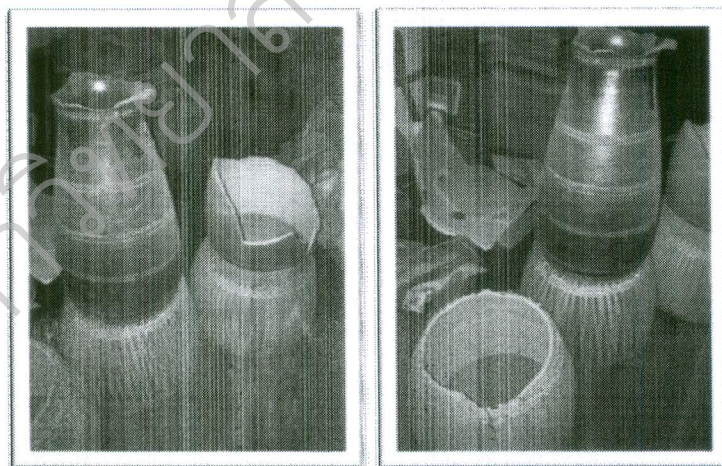
ซึ่งการแต่งกายของคณะรำโทนบัวชุมในอดีตนั้น ฝ่ายชาย นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าคาดเอว และฝ่ายหญิง นุ่งผ้าโจงกระเบนห่มสไบอัดจีบ คาดเข็มขัด แต่ในปัจจุบัน ทั้งฝ่ายชายและหญิง นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม มีผ้าคาดเอว โดยชุดที่ใช้ประกอบการแสดงรำโทน ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม เพื่อสร้างเอกลักษณ์และความสวยงามเวลา คณะรำโทนไปทำการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำโทน

เครื่องดนตรี การเล่นรำโทนของชาวตำบลบัวชุมจะใช้โทนเป็นหลัก ต่อมาจึงมีการนำเอา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ หรือการใช้ปรบมือประกอบด้วย โดยมากจะใช้โทน ประมาณ 3-6 ลูก จึงจะมีความไพเราะเข้าใจ ลักษณะหุ่นของโทนที่ชาวบ้านบัวชุมใช้ทำด้วยดินเผามีรูปร่างคล้ายกับกลองยาวแต่สั้นกว่า ชิงด้วยหนังตัวเงินตัวทองหรือหนังงูเหลือม ไม่นิยมชิงด้วยหนังวัว โทนที่จะมีเสียงไพเราะที่สุดจะต้องเป็นโทนที่มี “หุ่น” ทำด้วยเครื่องปั้นดินเผา และชิงด้วยหนังตัวเงินตัวทองเท่านั้น

ภาพ 9 เครื่องดนตรีประกอบการรำโทน (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

ภาพ 10 โทนเก่าชำรุด (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

รำโทนมีเครื่องดนตรีประกอบคือ โทน กรับ ฉิ่ง และฉาบ ต่อมามีการพัฒนาการโดยนำกลองยาวมาตีประกอบเพื่อให้มีเสียงที่ดังขึ้น ซึ่งมีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำโทนที่สำคัญได้แก่

1. โทณ เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ทำจากดินเผา ปัจจุบันสามารถหาซื้อได้ที่อำเภอ ด้านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา โดยโทณจะตีเป็นจังหวะง่ายๆ คือ “ ป๊ะ โทณป๊ะ โทณป๊ะ โทณโทณ” โทณ ใช้โทณหลายใบ ผู้บรรเลงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ผู้บรรเลงนั่งบนเก้าอี้ นำโทณวางบนตักให้ทาง ส่วนท้ายของโทณยื่นไปทางด้านข้างของสะเอว ด้านซ้ายทำให้ส่วนที่เป็นหน้ากลองตั้งอยู่บริเวณหน้า ตักโคนขาด้านในพอดี มือซ้ายจับบริเวณระหว่างกลางของส่วนหนังเรียด กับของกลอง และยังใช้ ประคองหุ่นกลองไปในตัวด้วยโดยใช้มือขวาตีเป็นหลัก

2. กรับ เป็นกรับไม้ใช้ตีประกอบจังหวะให้หนักแน่นเพิ่มความสุขสนาน

3. ฉิ่ง ใช้เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะ

4. ฉาบใหญ่ ใช้ตีประกอบจังหวะให้หนักแน่นเพิ่มความสุขสนานให้การแสดงรำโทนมากขึ้น

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีประยุกต์โดยการนำเอากลองยาวมาตีประกอบเพื่อเพิ่มเสียงให้ดัง ขึ้น และให้มีความสุขสนานมากยิ่งขึ้น

สถานที่เล่นรำโทน

สถานที่เล่นรำโทนของชาวตำบลบัวชุม จากการสังเกตพบว่า มักใช้บริเวณลานกว้าง เช่น ลานหน้าบ้าน ลานวัด หรือศาลาที่มีลานกว้าง อาภาศฉายา เทศะดวกเป็นสถานที่รำโทนประจำของ หมู่บ้าน และจากการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า การเล่นรำโทนของบ้านบัวชุมแต่เดิมใช้ครกตำข้าว ตั้งไว้กลางลาน แล้วนำไต้หรือคบไฟหรือตะเกียงจุดตั้งไว้เป็นศูนย์กลาง ต่อมาจึงมีการประดับตกแต่ง บริเวณอย่างสวยงาม โดยนำไม้ไผ่ลำใหญ่มาทำเป็นเสา ชูดหลุมฝังตั้งไว้กลางลานหนึ่งต้น ใช้กระดาษสี ต่างๆ ตัดเป็นริ้วๆ ทากาวติดกับเชือกเส้นเล็กๆ เรียกว่า “สายรุ้ง” ผูกปลายด้านหนึ่งติดปลายเสาไว้ แล้วโยงปลายอีกด้านหนึ่งออกไปผูกกับเสาไม้ไผ่ที่ชูดหลุมฝังไว้รอบๆ บริเวณลานที่เสาทุกต้นจะนำไต้ หรือคบไฟ หรือตะเกียงไปผูกติดไว้สำหรับใช้จุดให้แสงสว่างในเวลากลางคืนต่อมาได้พัฒนามาใช้ ตะเกียงรั้วและตะเกียงเจ้าพายุเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นจึงหันมาใช้ไฟฟ้าแทน

โอกาสของการใช้โทณ ชาวตำบลบัวชุมนำโทณมาใช้ใน 2 กรณี คือ

1. เพื่อประกอบพิธีกรรม ในการประกอบพิธีกรรมจะนำเอาโทณมาตี เป็นจังหวะตามความ เชื่อที่ว่าดนตรีสามารถติดต่อกับผีหรือเทวดาได้ เช่น การเลี้ยงผีบ้าน และการเซ่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือคนทรงจะรำไปรอบๆเครื่องเซ่นไหว้ การแสดงทำรำ จะไม่เหมือนกับการละเล่นรำโทนทั่วไป การเซ่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองคนทรงจะรำบ้างเล็กน้อย แต่ถ้าเป็นการเลี้ยงผี มอญคนทรงจะกระโดดโลดเต้นไปตามจังหวะเสียงโทณไม่มีทำรำอะไร การประกอบพิธีกรรมนี้จะไม่มีการร้องเพลงประกอบแต่อย่างใด

2. เพื่อความบันเทิง ในอดีตชาวบ้านนิยมนำโทณออกมาตีเล่นกันเพื่อผ่อนคลายความเครียด จากศึกสงคราม หรือจากการตรากตรำทำงานภายหลังฤดูการเก็บเกี่ยวพืชผล เป็นการเล่นเพื่อความ รื่นเริงสนุกสนานในงานมงคลต่างๆ เช่น วันตรุษ วันสงกรานต์ งานประเพณีร่ายกระเทย ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานบวชนาค แต่ไม่นิยมเล่นในงานศพ ปัจจุบันมีการเล่นบ้างในช่วงเทศกาลวันตรุษไทย และวันสงกรานต์

จากการศึกษาพบว่า รำโทนของชาวบัวชุมมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีความเชื่อเป็นอย่าง มาก โดยมีการประยุกต์รำโทนเพื่อประกอบพิธีกรรมความเชื่อ อาทิเช่น การเซ่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง

ประเพณีตรุษสงกรานต์ รวมถึงมีความเชื่อในการไหว้ครูก่อนการแสดงทุกครั้งเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รำโทนบัวชุมจึงมีคุณค่าทางความเชื่อและประเพณีประจำหมู่บ้านอีกด้วย

แนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี พบว่า

ปัจจุบันวงรำโทนตำบลบัวชุมมีสมาชิกประมาณ 80-90 คน โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมี นายยวย จันทร์เต็มดวง เป็นหัวหน้าคณะ ได้นำคณะรำโทนบัวชุมไปแสดงในสถานศึกษา หน่วยงานในตำบล เพื่อเป็นการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุมให้อยู่สืบต่อไป โดยมีแนวคิดที่จะสืบทอดให้แก่เยาวชนในเขตตำบลบัวชุมอย่างเป็นรูปธรรม (ยวย จันทร์เต็มดวง, 2559, บทสัมภาษณ์)

คณะรำโทนบัวชุมยังมีการถ่ายทอดการรำให้แก่คนรุ่นใหม่ผู้ที่สนใจ บางครั้งก็ได้รับเชิญให้ไปสอนนักเรียน นักศึกษาบางเป็นบางครั้ง ในการอนุรักษ์รำโทนจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีใจรัก และยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง (สมาน ใจมงคล, 2559, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ นายอาทิตย์ ผู้ใหญ่บ้านบัวชุม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ชุมชนบัวชุมมีงานประเพณีประจำปีที่มีการแสดงรำโทนประกอบ เรียกว่า งานตรุษไทย งานมหาสงกรานต์ งานเจ้าพ่อพระนเรศนารายณ์ และงานเจ้าหลักเมือง หมู่ 3” (อาทิตย์, 2560, บทสัมภาษณ์)

ภาพ 11 การสัมภาษณ์ข้อมูลพ่อเพลงคณะรำโทนบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

นายสุรเชษฐ์ ชุมฤทธิ์ ตำแหน่ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ไว้ว่า “ควรมีการปรับปรุงท่าทางการรำและบทเพลงให้มีความทันสมัยเพื่อนำสอนให้เด็กนักเรียนให้ร้องเป็นรำเป็น และให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในด้านการประชาสัมพันธ์ ” (สุรเชษฐ์ ชุมฤทธิ์, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ นางจันทร์ฉาย จันทร์ลา ตำแหน่ง ท้องถิ่นอำเภอยะบะดี ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ไว้ว่า “ชุมชนต้องเป็น

ศูนย์กลางสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างตัวแทนรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์และสืบสาน การรำไท่ให้คงอยู่” (จันทร์ฉาย จันทรลา, 2560, บทสัมภาษณ์) ในทำนองเดียวกับ นายอภิชาติ ประ จิตร ตำแหน่ง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์ วัฒนธรรมรำไท่ของตำบลบัวชุม ไว้ว่า “รำไท่ของตำบลบัวชุม ยังมีการสืบสานมาอย่างต่อเนื่อง แต่ อยู่ในกลุ่มของผู้อาวุโส หาเยาวชนคนหนุ่มสาวมาร้องรำยาก การสืบสานควรให้ความสำคัญกับ ลูกหลานของพ่อเพลงแม่เพลงเองก่อนเป็นอันดับแรก เพราะมีความใกล้ชิดกับการรำไท่ การปลูกฝัง ลูกหลานควรเป็นแนวทางแรกแล้วค่อยพัฒนาไปสู่เยาวชนในชุมชน” (อภิชาติ ประจิตร, 2560, บท สัมภาษณ์)

ภาพ 12 การสัมภาษณ์ข้อมูลนางรำคณะรำไท่บัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

การส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมรำไท่ในชุมชน พบว่า ควรสอนให้เด็กและเยาวชนได้ รู้จักรำไท่ จัดการแสดงเป็นประจำ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ นางกัญญา นาเจริญ นางลำเพย ประสงค์งาม และนางจ่านง น้อยทุม ประชาชนในตำบลบัวชุม ที่ได้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำไท่ของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ใน ทำนองเดียวกันว่า การสืบสานรำไท่ให้คงอยู่คือ ควรสอนให้เด็ก และเยาวชนคนรุ่นใหม่ ร้องเป็น รำ เป็น และมีจิตสำนึกหวงแหนวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน (กัญญา นาเจริญ, 2560, บทสัมภาษณ์ ; ลำเพย ประสงค์งาม, 2560, บทสัมภาษณ์ ; จ่านง น้อยทุม, 2560, บทสัมภาษณ์)

พระครูสุนทรธรรมทิน ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำไท่ของตำบล บัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ว่า “ควรสอนให้เด็กนักเรียนร้องเป็น รำเป็น จัดการแสดง เป็นประจำ การประชาสัมพันธ์ ” (พระครูสุนทรธรรมทิน, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ นาย ชับ ใจมงคล ที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำไท่ของตำบลบัวชุม อำเภอชัย บาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ว่า “ควรสอนให้เด็กนักเรียนร้องเป็น รำเป็น จัดการแสดงเป็นประจำ การ ประชาสัมพันธ์ ” (ชัย ใจมงคล, 2560, บทสัมภาษณ์)

การส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนในโรงเรียน พบว่า ควรสอนให้เด็กนักเรียนร้องเป็น รำเป็น จัดการแสดงเป็นประจำ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ นายสมพร บุญจันทร์ และนายชัย ใจมงคล ประชาชนในตำบลบัวชุม ที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ในทำนองเดียวกันว่า การสืบสานรำโทนให้คงอยู่คือ โรงเรียน และครูควรสอนให้เด็กนักเรียน ร้องเป็น รำเป็น และได้เรียนรู้วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (สมพร บุญจันทร์, 2560, บทสัมภาษณ์ ; ชัย ใจมงคล, 2560, บทสัมภาษณ์)

นายไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ว่า “ควรสอนให้เด็กนักเรียนโรงเรียนบัวชุมได้เรียนรู้” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับนายอาทิตย์ ใจตรงดี ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านบ้านบัวชุม ที่ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ไว้ว่า “โรงเรียนควรสอนการรำโทนให้เด็กนักเรียนโรงเรียนบัวชุมได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หากกำหนดเป็นวิชาบังคับจะจูงใจนักเรียนได้ เพราะนักเรียนอยากได้คะแนน” (อาทิตย์ ใจตรงดี, 2560, บทสัมภาษณ์)

การส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนในภาครัฐ พบว่า ควรมีการจัดแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นในหน่วยงานภาครัฐ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นายไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไว้ว่า “ควรสอนให้เด็กนักเรียนโรงเรียนบัวชุมได้เรียนรู้” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับนายอภิชาติ ประจิดร ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ที่ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ควรสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์รำโทนซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีบุคลากรที่มีความพร้อม” (อภิชาติ ประจิดร, 2560, บทสัมภาษณ์)

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนในชุมชน ได้แก่ ควรสอนให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักรำโทน จัดการแสดงเป็นประจำ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนในโรงเรียน ควรสอนให้เด็กนักเรียนร้องเป็น รำเป็น จัดการแสดงเป็นประจำ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนในภาครัฐ ควรมีการจัดแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นในหน่วยงานภาครัฐ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม

จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุมที่สำคัญคือ ชุมชน วัด และสถาบันการศึกษาคือ โรงเรียนบัวชุม โดยมีหน่วยงานภาครัฐ อาทิ วัฒนธรรมอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ภาคเอกชน และภาคประชาชนเป็นผู้มีส่วนสนับสนุน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ควรหน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ โรงเรียนบัว

ชุม องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) ในทำนองเดียวกับ พระครูสุนทรธรรมทิน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ควรหน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ สถาบันการศึกษา อำเภอชัยบาดาล องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม ” (พระครูสุนทรธรรมทิน, 2560, บทสัมภาษณ์) เช่นเดียวกับ นายชัย ใจมงคล ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ควรหน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ โรงเรียนบัวชุม องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ” (ชัย ใจมงคล, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ นายจำนง น้อยทุม ประชาชนในตำบลบัวชุม ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ควรสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์ และช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลรำโทน” (จำนง น้อยทุม, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ นางแก้วกษ หวังช่อกลาง ประชาชนในตำบลบัวชุม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ควรสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์ และช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลรำโทน” (แก้วกษ หวังช่อกลาง, 2560, บทสัมภาษณ์)

ภาพ 13 การสัมภาษณ์ข้อมูลรำโทนบัวชุมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม

จากการศึกษาพบว่า รำโทนมีความสำคัญในฐานะของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการพัฒนา ปรับปรุง ประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย ซึ่งต้องกระทำความควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นมรดกตกทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง

ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรม

เพราะชุมชนบ้านบัวชุมเป็นชุมชนใหญ่ มีการอนุรักษ์และสืบสานรำไทในงานประเพณีสำคัญต่างๆ เพราะผู้สืบทอดรำไทเป็นผู้สูงอายุแล้ว” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ อภิชาติ ประจิตร ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการอนุรักษ์รำไทของตำบลบัวชุมคือ วัด เนื่องจากการรำไทส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่จัดเกี่ยวกับความเชื่อ มีวัดเป็นศูนย์กลาง วัดนับเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน ” (อภิชาติ ประจิตร, 2560, บทสัมภาษณ์) ในทำนองเดียวกับ นางจันทร์ฉาย จันทร์ลา ที่ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการอนุรักษ์รำไทของตำบลบัวชุมคือ ความทันสมัย เยาวชนรุ่นใหม่หันไปให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมต่างประเทศ ไม่สนใจวัฒนธรรมท้องถิ่นเพราะไม่ตื่นเต้น หรือเร้าใจ” (จันทร์ฉาย จันทร์ลา, 2560)

สรุป ปัจจัยที่สำคัญต่อการอนุรักษ์รำไทของตำบลบัวชุม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมของคนในชุมชน ความร่วมมือในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่จึงจะประสบผลสำเร็จได้

แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสัมภาษณ์พบว่า ควรมีการพัฒนา ปรับปรุง ประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย ซึ่งต้องกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นมรดกตกทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “แนวทางการปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม ควรมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนทั่วไปได้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมรำไท จัดการแสดงตามประเพณีท้องถิ่น ” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ พระครูสุนทรธรรมทิน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ทวงแหวนในวัฒนธรรม และมีการพัฒนาการแสดงให้ตื่นเต้น สนุกสนานมากยิ่งขึ้น” (พระครูสุนทรธรรมทิน, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ อภิชาติ ประจิตร ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การแสดงรำไท ควรมีการพัฒนาเนื้อร้อง ท่วงทำนอง เพื่อชักจูงให้เด็กยุคใหม่หันมาให้ความสนใจ” (อภิชาติ ประจิตร, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ สุรเชษฐ์ ชุมฤทธิ์ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การแสดงรำไทของบัวชุมเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานาน คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจ จึงควรมีการพัฒนาเนื้อร้อง ท่วงทำนอง เพื่อชักจูงให้คนรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจรำไทมากขึ้น” (สุรเชษฐ์ ชุมฤทธิ์, 2560, บทสัมภาษณ์) และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ อาทิตย์ ใจตรงดี ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “รำไทของตำบลบัวชุมเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมานาน แต่ในปัจจุบันนี้เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจ ยังมีการสืบสานในผู้สูงอายุเท่านั้น แนวทางการอนุรักษ์รำไทให้คงอยู่จึงควรการพัฒนาเนื้อร้อง ท่วงทำนอง เพื่อชักจูงให้คนรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจรำไทมากขึ้น” (อาทิตย์ ใจตรงดี, 2560, บทสัมภาษณ์)

ภาพ 14 การสัมภาษณ์ข้อมูล นายอาทิตย์ ใจตรงดี (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

สรุปได้ว่า การส่งเสริม การพัฒนา และการประยุกต์ใช้ของตำบลบัวชุมนั้นควรมีการพัฒนาเนื้อร้อง และทำนองให้มีความทันสมัย ซึ่งต้องกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย โดยควรมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ดนตรี ทำนอง เป็นต้น เพื่อให้เป็นที่รู้จัก และน่าสนใจของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ และควรมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับประยุกต์ใช้ของตำบลบัวชุม

การพัฒนาและปรับประยุกต์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมนั้น ต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ในการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า

ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ควรหน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนารำโทนของตำบลบัวชุม คือ โรงเรียนบัวชุม องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล วัด” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) ต่อมา พระครูสุนทรธรรมทิน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ควรหน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ สถาบันการศึกษา อำเภอชัยบาดาล องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม” (พระครูสุนทรธรรมทิน, 2560, บทสัมภาษณ์) เช่นเดียวกับบทสัมภาษณ์ของ นายอภิชาติ ประจิตร ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม นอกจากความร่วมมือของประชาชนในชุมชนแล้วนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม โรงเรียนบัวชุม” (อภิชาติ ประจิตร, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ นางกัญญา นาเจริญ ประชาชนในตำบลบัวชุม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ควรสนับสนุนงบประมาณ

ในการอนุรักษ์ และช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลรำโทน” (กันยา นาเจริญ, 2560, บทสัมภาษณ์) และสอดคล้องกับ นางลำเพย ประสงค์งาม ประชาชนในตำบลบัวชุม ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “องค์การบริหารส่วนตำบล บัวชุม อำเภอชัยบาดาล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ควรสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์ และช่วยประชาสัมพันธ์รำโทน” (ลำเพย ประสงค์งาม, 2560, บทสัมภาษณ์)

ภาพ 15 การสัมภาษณ์ข้อมูลเจ้าอาวาส ณ วัดบ้านบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม

ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนารำโทนของตำบลบัวชุม ควรพัฒนาให้น่าสนใจ เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน” (ไกรวิทย์ จิรเสรีอมรกุล, 2560, บทสัมภาษณ์) สอดคล้องกับ พระครูสุนทรธรรมทิน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนารำโทนของตำบลบัวชุม คือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน วัดเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับรำโทน ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และจัดแสดงรำโทน” (พระครูสุนทรธรรมทิน, 2560, บทสัมภาษณ์) ในทำนองเดียวกับ สุธะเชษฐ์ ชุมฤทธิ์ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “รำโทนเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานาน คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจ หันไปเล่นเกม ดูหนังต่างประเทศ เพราะการสื่อสารในปัจจุบันทั่วถึง ทำให้เยาวชนเปิดรับเทคโนโลยีมากกว่าวัฒนธรรมเก่าแก่” (สุทธะเชษฐ์ ชุมฤทธิ์, 2560, บทสัมภาษณ์)

ผลการสังเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 คน แล้วนำมาสังเคราะห์ร่วมกับ การระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์รำโทนโดยการประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 25 คน ประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ท้องถิ่นอำเภอชัย

บาดาล ปลัดอำเภอชัยบาดาล ผู้ใหญ่บ้าน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รองปลัด อบต. บัวชุม ฯลฯ นำมาประมวลและสรุปผล ได้ข้อสรุปดังนี้

1. องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1.1 ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำโทน

1.2 สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทน

2. แนวทางอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

2.1 แนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

2.2 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำโทน

รำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นในแถบภาคกลาง สันนิษฐานว่าน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นราชธานี จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยจอมพลแปลก เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการส่งเสริมการเล่นรำโทน เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติจึงนิยมเล่นกันอย่างกว้าง โดยการเรียกชื่อการรำชนิดนี้มาจากเครื่องดนตรีที่ใช้เป็นหลัก ก็คือ โทน ต่อมาได้มีการนำเครื่องดนตรีชนิดอื่นมาตีประกอบจังหวะเพื่อเพิ่มความครื้นเครง เช่น ฉิ่ง ฉับ กรับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้แต่งเพลงขึ้นมาใช้ร้องประกอบรำโทน

การรำโทนของชาวบ้านตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต เนื่องจากบัวชุมแต่เดิมเป็นหัวเมืองเก่าที่มีคนอาศัยอยู่มาก่อนหน้านั้นแล้ว เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา สำหรับการเล่นรำโทนนิยมเล่นในช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำนาโดยเฉพาะในช่วงตรุษสงกรานต์ ครั้งแรกอาจจะเป็นที่การตีโทนและรำเพียงอย่างเดียว ต่อมาได้นำเอาตัวละครในวรรณคดีมาแต่งเป็นเพลงรำโทน เช่น เพลงไกรทอง เพลงลักษณะวงศ์ เพลงสุริโยทัย โดยการละเล่นรำโทนได้มานิยมเล่นกันมากในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการส่งเนื้อเพลงมาให้ประชาชนร้องรำ

2. สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทน

2.1 การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทน

วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ถือว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนในชุมชนที่ได้มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมาแต่ดั้งเดิม ไว้เพื่อแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ดังนั้น เด็กเยาวชน และประชาชนชาวตำบลบัวชุมซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมจึงต้องเห็นความสำคัญคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ สืบต่อดำเนินการวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้

คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักสมัครสมานสามัคคี ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการสานต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่คู่ชุมชน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จนทำให้เกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างประเทศอันเป็นการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม

2) วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม มีคุณค่าต่อประชาชนในชุมชนด้านต่าง ๆ ได้แก่

2.1) ด้านการศึกษา วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นมิให้สูญหายไปจากชุมชน อีกทั้งเป็นการสอดแทรก อบรมสั่งสอน บุตร – หลาน ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การดำเนินชีวิต ความเชื่อ หลักคำสอนทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สอดแทรกไว้ในบทเพลง

2.2) ด้านอัตลักษณ์ของชุมชน ที่ตอบสนองต่อจิตใจของประชาชนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง จึงเกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมายาวนาน

2.3) ด้านความบันเทิง วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม สามารถให้ความสุขสนุกสนาน และความรื่นรมย์แก่คนในชุมชนเพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดเมื่อยล้าจากการงานและปัญหาจากการดำเนินชีวิต

3) วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม นับเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมพื้นบ้าน โดยเน้นให้คนในชุมชนได้ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันเก่าแก่ของชุมชน อันจะช่วยหยุดยั้งวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาบ่อนทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นไปอย่างสิ้นเชิง

4) วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม เป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน ด้วยคณะรำโทนตำบลบัวชุมยังคงเปิดทำการแสดงอยู่และการไปแสดงในงานต่าง ๆ ทั้งในระดับอำเภอ และจังหวัด อาทิเช่น งานวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล งานวังพระนารายณ์ และแสดงให้เห็นผู้ที่สนใจสามารถมาศึกษาดูงานในชุมชน อันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากสรุปผลการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่าวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม มีคุณค่าและความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่มีผลต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ได้เกิดจิตสำนึกรักหวงแหน และสืบทอดแก่เยาวชนรุ่นหลัง ได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังได้มีเวทีในการแสดงออกให้สังคมได้ชื่นชมความสวยงามงดงามในภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษ และได้ช่วยกันเก็บรักษาให้คงอยู่ และพัฒนาให้มีคุณค่าต่อสังคมโดยรวมสืบไป

2.2 ความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าอย่างหนึ่ง ที่ควรอนุรักษ์มิให้สูญหายไปจากชุมชน หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมไม่เห็นความสำคัญ และร่วมมือกันอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดอย่างจริงจัง มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะด้อยค่าลงไปได้ในที่สุด จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังตระหนักและเห็นความสำคัญในคุณค่าของการแสดงวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม แต่ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐยังไม่ค่อยให้การสนับสนุนการดำเนินงานเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนบำรุงสืบทอดมรดกนี้สู่

เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสืบไปตลอดชั่วกาลนาน

แนวทางอนุรักษ์รำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การประชุมสนทนาแบบกลุ่ม และการสังเกตการณ์เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถอธิบายแนวทางอนุรักษ์รำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ดังนี้

ภาพ 16 ประชุมสนทนากลุ่ม ณ ศาลาบ้านบัวชุม (ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)

1. แนวทางอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1.1 แนวทางอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม

การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม จะต้องมีความรู้ แนวทางการอนุรักษ์ สืบทอด ที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เอกชน เข้ามาร่วมมือกัน สนับสนุน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างจริงจัง จึงจะทำให้อนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุมประสบความสำเร็จ จากผลการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม ซึ่งสามารถแยกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการเก็บรักษา/สื่อความรู้ ด้านการเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้ ด้านการส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์ ได้ดังนี้

1) ด้านการเก็บรักษา/สื่อความรู้

การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุมด้านการเก็บรักษา/สื่อความรู้ มีแนวทางดังนี้

1.1) จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม โดยชุมชนเป็นผู้จัดตั้งให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงให้แก่เด็ก และเยาวชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มฯ

1.2) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตร และนำปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นผู้ให้ความรู้ และฝึกสอน

1.3) การส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับการรำโทนของตำบลบัวชุม อย่างกว้างขวาง โดยการเริ่มปลูกฝังความรู้การรำโทนของตำบลบัวชุมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและ เยาวชนคนรุ่นใหม่มีความตระหนักและรู้คุณค่าในวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้

2) ด้านการเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้

การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมด้านการเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้ มีแนวทางดังนี้

2.1) จัดทำสื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยขอความร่วมมือสถานศึกษาในชุมชนได้นำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่น ไปประยุกต์เป็นบทเรียนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยใช้ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ให้ความรู้และฝึกฝน

2.2) จัดฝึกอบรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถแสดงรำโทนได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

2.3) จัดลานแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น ลานธรรม ลานรำโทน สำหรับเป็นเวทีการแสดงของคณะรำโทนตำบลบัวชุม โดยเป็นสถานที่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมการแสดงของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

3) ด้านการส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์

การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมด้านการส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์ มีแนวทางดังนี้

3.1) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น คู่มือ วิดีทัศน์ เว็บไซต์ วารสาร เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมให้กับประชาชนในชุมชนและชุมชนอื่น ตลอดจนนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปได้เห็นความสำคัญของการแสดงรำโทนตำบลบัวชุม

3.2) การประสานความร่วมมือกันของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรำโทนของตำบลบัวชุม ควรเป็นกลุ่มคนทุกกลุ่มร่วมมือกัน เช่น ครูอาจารย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ทรงภูมิปัญญา ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน

3.3) หน่วยงานหรือสถาบันที่มีความสำคัญในทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรำโทน ได้แก่ วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และชุมชน พยายามนำเอาการรำโทนของตำบลบัวชุมไปบรรจุลงในกิจกรรมของหน่วยงาน เพื่อเป็นการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง จึงจะสามารถทำให้การอนุรักษ์ และสืบทอดประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

1.2 หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ถือเป็นส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม เพราะหากบุคคลเหล่านี้ไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ก็ไม่มีประโยชน์ที่ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน จะเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมได้อย่างแน่นอน อีกทั้งผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมที่จะดูแล รักษา มรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง มิให้สูญหายไปจากท้องถิ่น ตามกระแสความนิยมของวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาอย่างไม่หยุดนิ่ง จนทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในปัจจุบันต่างหันไปนิยมบริโภควัฒนธรรมทางตะวันตกมาก จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย จะต้องมีการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน มีจิตสำนึก อนุรักษ์ และหวงแหน โดยการร่วมอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ทั้งนี้ หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1) ชุมชน ควรเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรักในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการอบรมสั่งสอน บุตร - หลาน ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมการแสดงท้องถิ่น และส่งเสริมให้เข้ารับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านด้วย

2) โรงเรียนและสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ได้มีโอกาสศึกษา เรียนรู้ ถึงวิธีการแสดงรำโทนตำบลบัวชุมตลอดจนมีการฝึกฝนอบรมจนชำนาญสามารถที่จะแสดงในงานต่าง ๆ ได้

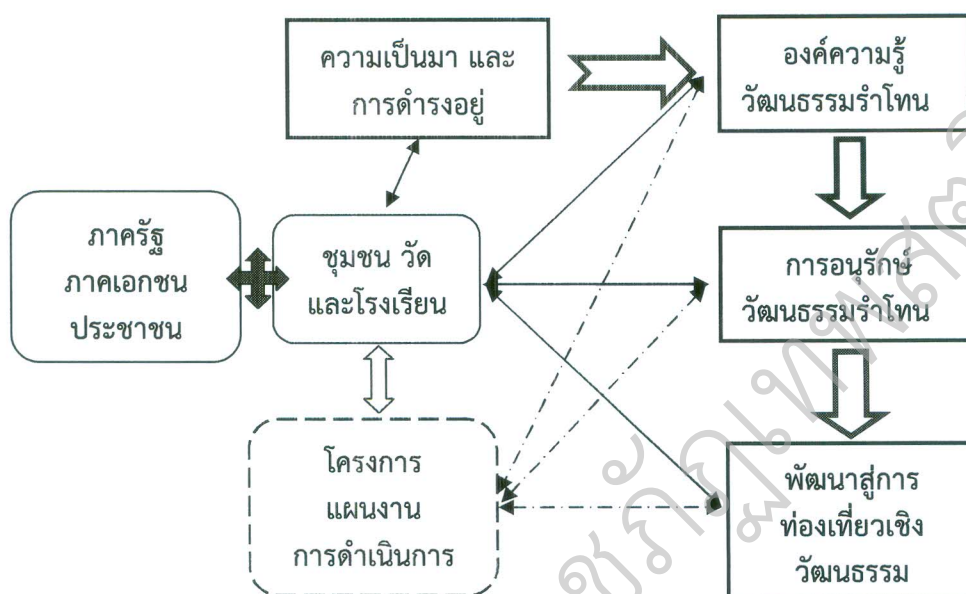
3) วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ควรให้การสนับสนุนด้านสถานที่ สำหรับใช้ในการรวมกลุ่ม ของนักแสดงในการเรียนรู้ ฝึกซ้อมและจัดอบรมตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักแสดง

4) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดทำแผนงานและโครงการในการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมหรือจัดเวทีการแสดง อันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีเวทีในการแสดงวัฒนธรรมรำโทนอย่างต่อเนื่อง

5) หน่วยงานภาคเอกชนและประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนชุมชนอื่น รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างแพร่หลาย

ในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอด ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น นั้นชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพราะประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญ และคุณค่าของศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง สาเหตุอาจเนื่องมาจากสภาวะการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ทุกคนต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงปากท้องของตนเอง จึงทำให้ละเลยวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น หากจะให้

ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้ประสบผลสำเร็จ จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ และกระตุ้นให้บุคคลเหล่านั้นเห็นความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แสดงดังภาพ

ภาพ 17 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมนั้น ไม่ใช่เพียงแค่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงคนเดียว แต่ต้องเกิดจากจิตสำนึกของ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังในหลาย ๆ ด้าน เช่น มีส่วนร่วมในการคิด ร่วมแสดง ร่วมสนับสนุน ร่วมปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา ให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น และประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด แนวทางและวิธีการที่จะให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสาน วัฒนธรรมรำโทน ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่สามารถที่จะอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1) ประชาชนในชุมชน ต้องมีส่วนร่วม ในการเขารับการถ่ายทอดศิลปะการแสดง ท้องถิ่นของตนเอง เพื่อมิให้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้รับการสั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สูญหายไปตามกระแสความนิยมที่เปลี่ยนไป

2) ประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริม ชี้นำ ให้บุตร – หลาน ได้เห็นความสำคัญ ของการแสดงพื้นบ้าน และเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงพื้นบ้านของชุมชน

3) ประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วม ในการเสียสละเวลาฝึกซ้อมการแสดงพื้นบ้าน ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ที่สนใจเข้ารับการถ่ายทอด

4) ผู้นำชุมชน ควรมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมในงานเทศกาลต่าง ๆ การนำการแสดงพื้นบ้านไปแสดงในงานประจำอำเภอและจังหวัด และเป็นที่ปรึกษา คอยแนะนำ อำนวยความสะดวกให้แก่นักแสดง

5) กลไกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม แบบ 3 ประสาน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องร่วมมือกันโดยจะต้องอาศัยกระบวนการในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน การค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน การติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายผล พัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง

1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

จากการประชุมสนทนากลุ่ม สามารถสรุปความคิดเห็นด้านปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม นั้นว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพราะวัฒนธรรมรำโทนเป็นเสมือนเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์และความสมัคปรสามัคคีกันระหว่างคนในชุมชนของตำบลบัวชุม และยังเป็นการสร้างความบันเทิงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน เกิดจิตสำนึกในความรัก เห็นคุณค่า และความสำคัญของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการพัฒนา ปรับปรุง และประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย ซึ่งต้องกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นมรดกตกทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ติงตามรอยบรรพบุรุษ ทั้งนี้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมรำโทนให้อยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนสืบไป

2. แนวทางการปรับประยุกต์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

การพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี นั้นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ แต่ก็ยากที่จะพัฒนาให้ได้ผลอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการพัฒนา เพื่อให้ได้ผลอย่างจริงจังและต้องใช้วิธีการหลายแนวทาง ที่จะนำไปพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ตลอดจนให้สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนอย่างแท้จริง ดังนี้

2.1 แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเพื่อให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ดนตรี ทำรำ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก น่าสนใจของเด็ก และเยาวชนรุ่นใหม่ ได้หันมารับการถ่ายทอดการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ดังนี้

- 1) ชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการฝึกซ้อมการแสดง รำโทน ให้เกิดความชำนาญและสามารถแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ
- 2) สถานศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของท้องถิ่น ในด้านเนื้อร้อง ท่วงทำนอง ทำรำ การแต่งกาย และดนตรี ให้มีความสนุกสนาน ทันสมัย น่าสนใจมากขึ้นเพื่อเป็นการดึงดูดผู้ชมให้หันมานิยมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น
- 3) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการนำไปจัดซื้ออุปกรณ์ประกอบการแสดง อาทิเช่น เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เพื่อให้มีความทันสมัยทัดเทียมกับการแสดงในยุคสมัยปัจจุบัน
- 4) สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล ควรจัดทำทำเนียบวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง เพื่อเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลของชุมชนให้แก่ผู้สนใจทั่วไปได้นำไปเป็นข้อมูลสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของหน่วยงานอื่น

2.2 แนวทางการปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ในทางการปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ต้องมีความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ในการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นที่รู้จักของประชาชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษา ทำให้ทราบแนวความคิดในการพัฒนาวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

- 1) จัดเวทีประชาคมเพื่อให้ทราบถึงความต้องการ และความคิดเห็นของเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมสำหรับเป็นข้อมูลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปพิจารณาจัดทำแผนงาน / โครงการ เพื่อตอบสนองความต้องการชุมชนและพัฒนาวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2) จัดเวทีการแสดง โดยให้มีการนำวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมไปแสดงตามงานเทศกาลต่าง ๆ ของอำเภอและจังหวัด และจัดงานแสดงในชุมชนตามประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) จัดทำลานวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อเป็นเวทีให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้มาฝึกซ้อมการแสดงก่อนที่จะนำไปแสดงตามงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ และมีความพร้อมในการแสดงมากขึ้น

4) จัดให้มีการส่งเสริมให้นักแสดง ได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์นอกชุมชน เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับแต่ง เนื้อร้อง ทำนอง ทำนอง ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ชมเพลิดเพลินไม่เกิดความเบื่อหน่าย และได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลาย

5) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่การแสดงรำไท่นให้กับ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจ ได้เรียนรู้และสร้างความบันเทิง เช่น วิทยุทัศน์ เว็บไซต์ เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าให้เกิดกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม

หน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือปรับปรุงยุควัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีดังนี้

1) ชุมชน ควรจัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการของหมู่บ้าน เพื่อดูแลรับผิดชอบงานวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน โดยมีหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ กำหนดแนวทางและรูปแบบตลอดจนประสานงานในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) สถานศึกษา ควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมรำไท่นและมีการนำการแสดงรำไท่นไปประยุกต์ทางด้านเนื้อร้อง ทำนอง ทำนอง และเครื่องแต่งกายให้มีความทันสมัย น่าสนใจ มากขึ้น

3) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการสนับสนุนเงินงบประมาณ โดยการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องแต่งกาย ตลอดจนดำเนินการจัดฝึกอบรม จัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบัวชุมได้มีเวทีในการแสดงอย่างต่อเนื่อง

4) หน่วยงานภาคเอกชน ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน แนะนำแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่ชุมชน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

5) สภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรมีการส่งเสริมให้มีการแสดงรำไท่น เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมแบบองค์รวม โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบและเป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีประเด็นดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม รวมทั้งวิธีการปรับตัวในการจัดการมรดกวัฒนธรรมรำโทน โดยทำการศึกษาในชุมชนตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในการศึกษาค้นคว้าได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มาเป็นแนวทางในการศึกษา และยึดระเบียบวิธีวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropology field work) โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบและเป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี รวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 23 คน แบ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ และการประชุมกลุ่มสนทนากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบล บัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพื่อจัดทำข้อมูลมรดกวัฒนธรรมรำโทนในตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี และเพื่อนำเสนอข้อมูลให้รำโทนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสืบสานให้ดำรงอยู่สืบไป ผลจากการศึกษาพบว่า

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

รำโทน เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นทั่วไปในแถบภาคกลาง สันนิษฐานว่าน่าจะจะมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ส่งเสริมให้มีการละเล่นรำโทนเพื่อให้เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ จึงนิยมเล่นกันอย่างกว้างขวาง การเรียกชื่อการรำชนิดนี้มาจากเครื่องดนตรีที่ใช้ตีให้จังหวะเป็นหลัก คือ “โทน” ต่อมาได้มีการนำเอาเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ มาใช้ตีประกอบจังหวะ เพื่อเพิ่มความครื้นเครง เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้แต่งเพลงขึ้นมาใช้ประกอบการรำโทน แล้วนำมาร้องต่อกันไปในท้องถิ่นต่างๆ อีกมากมายหลายเพลง คำร้องและทำนองจึงมีความผิดเพี้ยนแตกต่างกันไป

การละเล่นรำโทนของตำบลบัวชุมนั้น มีการเล่นสืบทอดกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปีแล้ว ทั้งนี้เพราะบ้านบัวชุมเคยเป็นที่ตั้งของเมืองชัยบาดาลมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโทขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ก่อนที่จะถูกโอนไปขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์ สระบุรี และสุดท้ายจึงได้โอนมาขึ้นกับจังหวัดลพบุรี วัฒนธรรมรำโทนมีการแลกเปลี่ยนรูปแบบการเล่น การร้อง การรำ โดยอาศัยการติดต่อ

ไปมาค้าขายระหว่างเมืองและท้องถิ่นอื่นๆ ทำให้การละเล่นรำโทนมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปบ้าง แล้วแต่ว่าใครจะคิดสร้างสรรค์ศิลปะการละเล่นให้มีความหลากหลาย หรือสวยงามสนุกสนานประทับใจอย่างไร คณะรำโทนบัวชุมเริ่มมีชื่อเสียงในยุคสมัยของ นาย ม้วน ใจมงคล เป็นหัวหน้าคณะ และในปัจจุบันมีราษฎรชาวตำบลบัวชุม หมู่ที่ 2 ที่สืบสานต่อมาเพียงกลุ่มเดียวที่พยายามอนุรักษ์การละเล่นรำโทนไว้ โดยมี นายยวย จันทรเต็มดวง เป็นผู้นำในการแสดงจนได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการแสดงรำโทน

2. สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

การรำโทนของชาวบ้านตำบลบัวชุมได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต เนื่องจากบัวชุมแต่เดิมเป็นหัวเมืองเก่าที่มีคนอาศัยอยู่มาก่อนหน้านั้นแล้ว เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา สำหรับการละเล่นรำโทนนิยมเล่นในช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำนาโดยเฉพาะในช่วงตรุษสงกรานต์ ครั้งแรกอาจจะเป็นการตีโทนและรำเพียงอย่างเดียว ต่อมาได้นำเอาตัวละครในวรรณคดีมาแต่งเป็นเพลงรำโทน ระยะเวลาในการเล่นรำโทน ไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน อาจเล่นติดต่อกันหลายชั่วโมงขึ้นอยู่กับผู้ร้อง ผู้ตีโทน และผู้รำ

2.1 ลักษณะการรำ รำโทนของตำบลบัวชุมไม่มีการกำหนดท่าทางการรำที่ตายตัว แต่มีลักษณะการรำแบบไม่เคร่งครัด ปล่อยท่าทางการรำตามบุคลิกส่วนบุคคลเลย ลักษณะการรำรำโทนรำเป็นคู่ ๆ เดินเป็นวงกลม ใช้ท่าร่างกาย ๆ สุดแต่ใครจะรำหรือทำท่าใด ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ตายตัวขอเพียงแต่อย่าทำให้ลงตามจังหวะเสียงโทน ชาย-หญิง รำเป็นคู่ ๆ เดินเป็นวงกลมอย่างมีระเบียบ โดยมีการขับร้องเพลงประกอบในการรำ

2.2 เนื้อเพลงรำโทนของตำบลบัวชุม เพลงรำโทนของคณะบัวชุมในอดีตมีหลายร้อยเพลง แต่ที่ยังคงมีเนื้อเพลงที่สมบูรณ์เหลืออยู่ใช้ในการแสดงประมาณ 100 เพลง ที่ยังคงใช้ร้องเล่นกัน เนื้อเพลงส่วนใหญ่เป็นไปอย่างสนุกสนาน นิยมเล่นในงานประเพณีประจำหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ และมีการนำไปแสดงตามงานประเพณีต่างๆ งานที่ได้รับเชิญไปแสดง และงานที่มีการว่าจ้างให้ไปแสดง โดยมีเพลงที่แสดงเอกลักษณ์ของชาวบัวชุม อาทิ เพลงบัวชุม เพลงโทนตำบลบัวชุม เพลงประวัติรำโทน เป็นต้น

2.3 เครื่องดนตรี การละเล่นรำโทนของชาวตำบลบัวชุมจะใช้โทนเป็นหลัก ต่อมาจึงมีการนำเอา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ หรือใช้การปรบมือประกอบด้วย โดยมากจะใช้โทน ประมาณ 3-6 ลูก จึงจะมีความไพเราะเข้าใจ ลักษณะหุ่นของโทนที่ชาวบ้านบัวชุมใช้ทำด้วยดินเผามีรูปร่างคล้ายกับกลองยาว แต่สั้นกว่า ซึ่งด้วยหนังตัวเงินตัวทองหรือหนังงูเหลือม ไม่นิยมซึ่งด้วยหนังวัว โทนที่จะมีเสียงไพเราะที่สุด จะต้องเป็นโทนที่มี “หุ่น” ทำด้วยเครื่องปั้นดินเผา และซึ่งด้วยหนังตัวเงินตัวทองเท่านั้น

2.4 โอกาสของการใช้โทน สถานที่เล่นรำโทนของชาวบัวชุม มักใช้บริเวณลานกว้าง เช่น ลานหน้าบ้าน ลานวัด หรือศาลาที่มีลานกว้าง อาคารถ่ายเทสะดวกเป็นสถานที่รำโทนประจำของหมู่บ้าน ชาวบ้านบัวชุมนำโทนมาใช้ใน 2 กรณี คือ เพื่อประกอบพิธีกรรม และเพื่อความบันเทิง ในปัจจุบันวงรำโทนตำบลบัวชุม ที่มีคุณยายย จันทรเต็มดวง เป็นหัวหน้าคณะ มีสมาชิกจำนวน 80-90 คน ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งยายเคยได้นำคณะไปแสดงสถานศึกษา หน่วยงานในตำบล อำเภอ ที่ใกล้เคียง และตามเทศกาลต่างๆ อีกทั้งได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจอยากจะเข้ามาเล่นในตำบล เพื่อเป็นการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบ้านบัวชุมให้อยู่สืบไป

2.5 ความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม พบว่า วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าอย่างหนึ่ง ที่ควรอนุรักษ์มิให้สูญหายไปจากชุมชน หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมไม่เห็นความสำคัญและร่วมมือกันอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดอย่างจริงจัง มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะด้อยค่าลงไปได้ในที่สุด จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังตระหนักและเห็นความสำคัญในคุณค่าของการแสดงวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม แต่ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐยังไม่ค่อยให้การสนับสนุน การดำเนินงานเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรมีการทํานุบำรุงสืบทอดมรดกนี้สู่เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสืบไป

3. การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

3.1 ด้านการเก็บรักษา/สื่อความรู้

1) จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม โดยชุมชนเป็นผู้จัดตั้งให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงให้แก่เด็ก และเยาวชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มฯ

2) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตร และนำปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นผู้ให้ความรู้ และฝึกสอน

3) การส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับการรำโทนของตำบลบัวชุม อย่างกว้างขวาง โดยการเริ่มปลูกฝังความรู้การรำโทนของตำบลบัวชุมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก และเยาวชนคนรุ่นใหม่มีความตระหนักและรู้คุณค่าในวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้

3.2 ด้านการเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้

4) จัดทำสื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยขอความร่วมมือสถานศึกษาในชุมชนได้นำเอาวัฒนธรรมรำโทน ไปประยุกต์เป็นบทเรียนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยใช้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้และฝึกฝน

5) จัดฝึกอบรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถแสดงรำโทนได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงาน

6) จัดลานแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น ลานธรรม ลานรำโทน สำหรับเป็นเวทีการแสดงของคณะรำโทนตำบลบัวชุม เพื่อเป็นสถานที่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมการแสดงรำโทนของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

3.3 การส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์

7) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น คู่มือ วิดีทัศน์ เว็บไซต์ วารสาร เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมให้กับประชาชนในชุมชนและชุมชนอื่น ตลอดจนนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปได้เห็นความสำคัญของการแสดงรำโทนตำบลบัวชุม

8) การประสานความร่วมมือกันของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรำโทนของตำบลบัวชุม ควรเป็นกลุ่มคนทุกกลุ่มร่วมมือกัน เช่น ครูอาจารย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ทรงภูมิปัญญา ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน

9) หน่วยงานหรือสถาบันที่มีความสำคัญในทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นการรำโทน ได้แก่ วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และชุมชน พยายามนำเอาการรำโทนของตำบลบัวชุมไปบรรจุลงในกิจกรรมของหน่วยงาน เพื่อเป็นการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง จึงจะสามารถทำให้การอนุรักษ์ และสืบทอดประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

3.4 การพัฒนาและปรับปรุงประยุกต์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเพื่อให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้น ควรมีการปรับปรุง ประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย ซึ่งต้องกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นมรดกตกทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ดนตรี ทำรำ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก น่าสนใจของเด็ก และเยาวชนรุ่นใหม่ และควรมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

4. แนวทางในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ต้องใช้กลไกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม แบบ 3 ประสานพลัง คือ ชุมชน วัด และโรงเรียน โดยมีหน่วยสนับสนุนคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องประสานความร่วมมือกันโดยจะต้องอาศัยกระบวนการในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน การค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายผลเพื่อพัฒนา ซึ่งหน่วยงานที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1) ชุมชน ควรเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักอนุรักษ์ในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการอบรมสั่งสอน บุตร - หลาน ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมให้เข้ารับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านด้วย

2) โรงเรียนและสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ได้มีโอกาสศึกษา เรียนรู้ ถึงวิธีการแสดงรำโทนตำบลบัวชุมตลอดจนมีการฝึกฝนอบรมจนชำนาญสามารถที่จะแสดงในงานต่าง ๆ ได้

3) วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ควรให้การสนับสนุนด้านสถานที่ สำหรับใช้ในการรวมกลุ่ม ของนักแสดงในการเรียนรู้ ฝึกซ้อมและจัดอบรมตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักแสดง

4) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดทำแผนงานและโครงการในการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมหรือจัดเวทีการแสดง อันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีเวทีในการแสดงวัฒนธรรมรำไท่นอย่างต่อเนื่อง

5) หน่วยงานภาคเอกชนและประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนชุมชนอื่น นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างแพร่หลาย

5. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม

ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุมเพื่อให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ดนตรี ทำรำ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาการแสดงพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จัก น่าสนใจของเด็ก และเยาวชนรุ่นใหม่ ได้หันมารับการถ่ายทอดการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม ดังนี้

1) ชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการฝึกซ้อมการแสดง รำไท่น ให้เกิดความชำนาญและสามารถแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ

2) สถานศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของท้องถิ่น ในด้านเนื้อร้อง ท่วงทำนอง ทำรำ การแต่งกาย และดนตรี ให้มีความสนุกสนาน ทันสมัย น่าสนใจมากขึ้นเพื่อเป็นการดึงดูดผู้ชมให้หันมานิยมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

3) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการนำไปจัดซื้ออุปกรณ์ประกอบการแสดง อาทิเช่น เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เพื่อให้มีความทันสมัยทัดเทียมกับการแสดงในยุคสมัยปัจจุบัน

4) สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล ควรจัดทำทำเนียบวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง เพื่อเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลของชุมชนให้แก่ผู้สนใจทั่วไปได้นำไปเป็นข้อมูลสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของหน่วยงานอื่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาอภิปรายดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำไท่นของตำบลบัวชุม

การละเล่นรำไท่นของตำบลบัวชุมนั้นมีการเล่นสืบทอดกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปีแล้ว ทั้งนี้เพราะบ้านบัวชุมเคยเป็นที่ตั้งของเมืองชัยบาดาลมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโทขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ก่อนที่จะถูกโอนไปขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์ สระบุรี และสุดท้ายจึงได้โอนมาขึ้นกับจังหวัดลพบุรีการรำไท่นมีการแลกเปลี่ยนรูปแบบการเล่น การร้อง การรำ โดยอาศัยการติดต่อไปมา

ค้าขายระหว่างเมืองและท้องถิ่นอื่นๆ ทำให้การละเล่นรำโทนมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปบ้างแล้วแต่ว่าใครจะคิดสร้างสรรค์ศิลปะการละเล่นให้มีความหลากหลาย หรือสวยงามสนุกสนานประทับใจอย่างไร ในปัจจุบันมีราษฎรชาวตำบลบัวชุม หมู่ที่ 2 เพียงกลุ่มเดียวที่พยายามอนุรักษ์การละเล่นรำโทนนี้ไว้ โดยมีนายวย จันทรเต็มดวง เป็นผู้นำในการแสดงจนได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแสดงรำโทน

2. สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

การรำโทนของชาวบ้านตำบลบัวชุมได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต เนื่องจากบัวชุมแต่เดิมเป็นหัวเมืองเก่าที่มีคนอาศัยอยู่มาก่อนหน้านั้นแล้ว เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา สำหรับการละเล่นรำโทนนิยมเล่นในช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำนาโดยเฉพาะในช่วงตรุษสงกรานต์ ครั้งแรกอาจจะเป็นการตีโทนและรำเพียงอย่างเดียว ต่อมาได้นำเอาตัวละครในวรรณคดีมาแต่งเป็นเพลงรำโทน ระยะเวลาในการเล่นรำโทน ไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน อาจเล่นติดต่อกันหลายชั่วโมงขึ้นอยู่กับผู้ร้อง ผู้ตีโทน และผู้รำ บทเพลงที่ชาวบ้านบัวชุมนิยมเล่น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และมีเพลงเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลบัวชุม

2.1 ลักษณะการรำ รำโทนของตำบลบัวชุมไม่มีการกำหนดท่าทางการรำที่ตายตัว แต่มีลักษณะการรำแบบไม่เคร่งครัด บ่อยท่าทางการรำตามบุคลิกส่วนบุคคลเลย ลักษณะการรำโทนรำเป็นคู่ ๆ เดินเป็นวงกลม ใช้ท่าร่างกาย ๆ สุดแต่ใครจะรำหรือแสดงท่าทางแบบใด ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ขอเพียงแต่อย่าทำให้ลงตามจังหวะเสียงโทน ชาย-หญิงรำเป็นคู่ ๆ เดินเป็นวงกลมอย่างมีระเบียบ โดยมีการขับร้องเพลงประกอบในการรำเพื่อความสนุกสนาน

2.2 เนื้อเพลงรำโทนของตำบลบัวชุม เพลงรำโทนของคณะบัวชุมในอดีตมีหลายร้อยเพลง แต่ที่ยังคงมีเนื้อเพลงที่สมบูรณ์เหลืออยู่ใช้ในการแสดงประมาณ 100 เพลง ที่ยังคงใช้ร้องเล่นกัน เนื้อเพลงเป็นไปอย่างสนุกสนาน จะใช้ภาษาง่ายๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มักนำเรื่องราวใกล้ตัวที่ประสบพบเห็นมา หรือการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งลงไป เนื้อเพลง ส่วนมากจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเล่นรำโทน นิยมเล่นในงานประเพณีประจำหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ และมีการนำไปแสดงตามงานประเพณีต่างๆ งานที่ได้รับเชิญไปแสดง และงานที่มีการว่าจ้างให้ไปแสดง โดยมีเพลงที่แสดงเอกลักษณ์ของชาวบัวชุม อาทิ เพลงบัวชุม เพลงโทนตำบลบัวชุม เพลงประวัติรำโทน เป็นต้น ซึ่งเพลงรำโทนของตำบลบัวชุมมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากถูกลืมเลือนไปตามกาลเวลา โดยไม่มีการเก็บรักษาอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 เครื่องดนตรี การเล่นรำโทนของชาวบ้านบัวชุมจะใช้โทนเป็นหลัก ต่อมาจึงมีการนำเอา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ หรือการใช้ปรบมือประกอบด้วย โดยมากจะใช้โทน ประมาณ 3-6 ลูก จึงจะมีความไพเราะเข้าใจ ลักษณะหุ่นของโทนที่ชาวบ้านบัวชุมใช้ทำด้วยดินเผา มีรูปร่างคล้ายกับกลองยาว แต่สั้นกว่า ขึงด้วยหนังตัวเงินตัวทองหรือหนังงูเหลือม ไม่นิยมขึงด้วยหนังวัว โทนที่จะมีเสียงไพเราะที่สุด จะต้องเป็นโทนที่มี “หุ่น” ทำด้วยเครื่องปั้นดินเผา และขึงด้วยหนังตัวเงินตัวทองเท่านั้น

2.4 โอกาสของการใช้โทน สถานที่เล่นรำโทนของชาวบ้านบัวชุม มักใช้บริเวณลานกว้าง เช่น ลานหน้าบ้าน ลานวัด หรือศาลาที่มีลานกว้าง อากาศถ่ายเทสะดวกเป็นสถานที่รำโทนประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านบัวชุมนำโทนมาใช้ใน 2 กรณี คือ เพื่อประกอบพิธีกรรม และเพื่อความบันเทิง ในปัจจุบันวงรำโทนตำบลบัวชุม ที่มีคุณตาววย จันทรเต็มดวง เป็นหัวหน้าคณะ มีสมาชิกจำนวน 80-90

คน ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ คุณตาเคยได้นำคณะไปแสดงสถานศึกษา หน่วยงานในตำบล อำเภอที่ใกล้เคียง และตามเทศกาลต่างๆ อีกทั้งได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจอยากจะเข้ามาเล่นในตำบล เพื่อเป็นการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบ้านบัวชุมให้อยู่สืบต่อไป

2.5 ความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม พบว่า วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าอย่างหนึ่ง ที่ควรอนุรักษ์มิให้สูญหายไปจากชุมชน หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมไม่เห็นความสำคัญและร่วมมือกันอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดอย่างจริงจัง มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะด้อยค่าลงไปได้ในที่สุด จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน ยังตระหนักและเห็นความสำคัญในคุณค่าของการแสดงวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม แต่ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐยังไม่ค่อยให้การสนับสนุนการดำเนินงานเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนบำรุงสืบทอดมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้สู่เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสืบทอดตลอดชั่วกาลนาน

สอดคล้องกับการศึกษาของ จูไร นักปี (2553) ที่ได้ศึกษาพบว่า ภาพสะท้อนของเพลงรำโทนมีลักษณะการชื่นชมความงามของกำแพงเมือง ความงามของดอกบัว ดอกกุหลาบ ดอกมะปราง ความงามของเจดีย์ การเกี้ยวพาราสี และการหยอกล้อของหนุ่มสาว บทบาทหน้าที่ของเพลงรำโทนเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงของคนในสังคม และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มกัน ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงบทบาทไปเป็นการแสดงเพื่อการอนุรักษ์ในโอกาสต่าง ๆ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปาริชาติ ลาจันทร์ (2555) ที่ได้พบว่า รำโทนมีการพัฒนามาจากการร้องเล่นกันในชุมชนในท้องถิ่น ร้องรำเพื่อแสดงความสามัคคีและสร้างความสนุกสนานให้แก่ชุมชน โอกาสที่ใช้แสดงในงานรื่นเริง งานบุญ งานกฐิน งานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีประจำปีท้องถิ่น งานดอก ลำดวนบาน งานแห่เทียนเข้าพรรษา งานที่ได้รับเชิญไปแสดง และงานที่มีการว่าจ้างให้ไปแสดง สอดคล้องกับการศึกษาของ นวลรวี จันทร์ลุน (2548) ที่ได้ศึกษาพบว่า การละเล่นรำโทนจังหวัดนครราชสีมาเป็นการแสดงนาฏศิลป์แบบราชภัฏ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นมาเป็นเวลานานจวบจนปัจจุบัน นอกจากแสดงเพื่อความบันเทิงแล้ว ยังมีการพัฒนารูปแบบใหม่ให้แตกต่างจากเดิมเพื่อให้ทันสมัย โดยนำไปใช้แสดงในงานเทศกาลสำคัญของท้องถิ่นในประเทศไทย ดังนั้นรำโทนจึงเป็นศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าในการรับใช้สังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งสมควรอนุรักษ์ไว้ในสังคมต่อไป

3. การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

3.1 ด้านการเก็บรักษา/สื่อความรู้

- 1) จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม โดยชุมชนเป็นผู้จัดตั้งให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงให้แก่เด็ก และเยาวชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มฯ
- 2) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตร และนำปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นผู้ให้ความรู้ และฝึกสอน

3) การส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับการรำโทนของตำบลบัวชุม อย่างกว้างขวาง โดยการเริ่มปลูกฝังความรู้การรำโทนของตำบลบัวชุมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่มีความตระหนักและรู้คุณค่าในวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้

3.2 ด้านการเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้

4) จัดทำสื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยขอความร่วมมือสถานศึกษาในชุมชนได้นำเอาวัฒนธรรมรำโทน ไปประยุกต์เป็นบทเรียนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยใช้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้และฝึกฝน

5) จัดฝึกอบรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถแสดงรำโทนได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

6) จัดลานแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น ลานธรรม ลานรำโทน สำหรับเป็นเวทีการแสดงของคณะรำโทนตำบลบัวชุม โดยเป็นสถานที่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมการแสดงของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

3.3 การส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์

7) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น คู่มือ วีดีทัศน์ เว็บไซต์ วารสาร เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมให้กับประชาชนในชุมชนและชุมชนอื่น ตลอดจนนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปได้เห็นความสำคัญของการแสดงรำโทนตำบลบัวชุม

8) การประสานความร่วมมือกันของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรำโทนของตำบลบัวชุม ควรเป็นกลุ่มคนทุกกลุ่มร่วมมือกัน เช่น ครูอาจารย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ทรงภูมิปัญญา ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน

9) หน่วยงานหรือสถาบันที่มีความสำคัญในทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นการรำโทน ได้แก่ วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และชุมชน พยายามนำเอาการรำโทนของตำบลบัวชุมไปบรรจุลงในกิจกรรมของหน่วยงาน เพื่อเป็นการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง จึงจะสามารถทำให้การอนุรักษ์ และสืบทอดประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ (2552) ที่ได้ศึกษา การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอหล่มเก่า พบว่า อำเภอหล่มเก่าควรกำหนดนโยบายให้หน่วยงานท้องถิ่น ฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในงานประเพณีต่าง ๆ โดยให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับ เอื้องฟ้า ถาวรรัช (2555) ที่ได้ศึกษาพบว่า การให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการแสดงรำตง จะเห็นได้ว่าการแสดงรำตง มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งที่มีผลต่อเด็ก เยาวชน และประชาชน ได้เกิดจิตสำนึก รัก ห่วงแหน และสืบทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังได้มีเวทีในการแสดงออกให้สังคมได้ชื่นชมในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และได้ช่วยกันจรรโลง รักษา พัฒนาให้มีคุณค่าต่อสังคมโดยรวม

3.4 การพัฒนาและปรับปรุงวิถีวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเพื่อให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้น ควรมีการปรับปรุง ประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย ซึ่งต้องกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นมรดกตกทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ดนตรี ทำรำ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก น่าสนใจของเด็ก และเยาวชนรุ่นใหม่ และควรมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับ จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ (2552) ได้ศึกษา การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่มเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ชุดการแสดงการละเล่นผีตาโม่ที่มีการพัฒนาเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับศีรษะให้มีความประณีตทางศิลปะ ปรับปรุงเครื่องดนตรีและเพลงประกอบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัยสนุกสนานเร้าใจและมีการปรับปรุงทำรำให้มีแบบแผนที่แน่นอนชัดเจนสามารถสื่อความหมายถึงผู้ชมได้ง่ายได้ วิธีการถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้วัฒนธรรมไทหล่ม โดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว ถ่ายทอดความรู้ ให้อำเภอหล่มเก่ากำหนดนโยบายให้หน่วยงานท้องถิ่น พื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. แนวทางในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

ในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม ต้องใช้กลไกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม แบบ 3 ประสานพลัง คือ ชุมชน วัด และโรงเรียน โดยมีหน่วยสนับสนุน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องร่วมมือกันโดยจะต้องอาศัยกระบวนการในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน การค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายผล ในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม สรุปได้ดังนี้

- 1) ชุมชน ควรเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรักในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการอบรมสั่งสอน บุตร - หลาน ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมการแสดงท้องถิ่น และส่งเสริมให้เข้ารับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านด้วย
- 2) โรงเรียนและสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ได้มีโอกาสศึกษา เรียนรู้ ถึงวิธีการแสดงรำโทนตำบลบัวชุมตลอดจนมีการฝึกฝนอบรมจนชำนาญสามารถที่จะแสดงในงานต่าง ๆ ได้
- 3) วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ควรให้การสนับสนุนด้านสถานที่ สำหรับใช้ในการรวมกลุ่ม ของนักแสดงในการเรียนรู้ ฝึกซ้อมและจัดอบรมตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักแสดง

4) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดทำแผนงานและโครงการในการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมหรือจัดเวทีการแสดง อันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีเวทีในการแสดงวัฒนธรรมรำไท้อย่างต่อเนื่อง

5) หน่วยงานภาคเอกชนและประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนชุมชนอื่น นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างแพร่หลาย

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ เอื้องฟ้า ถาวรรัช (2555) ที่ศึกษาพบว่า แนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้าน รำตง มีแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดที่ชัดเจน โดยให้ประชาชน ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เข้ามาร่วมมือกันสนับสนุน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างจริงจัง จึงจะทำให้การอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านประสบความสำเร็จ โดยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดฝึกอบรม จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ จัดลานวัฒนธรรมพื้นบ้าน และจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน “รำตง” และ การมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการเข้าไปมีบทบาท ด้วยการอบรมสั่งสอนบุตร-หลานให้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการแสดงพื้นบ้าน ด้วยการส่งเสริมให้เขารับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน ให้การสนับสนุนสถานที่สำหรับใช้ในการร่วมกลุ่ม ฝึกซ้อมและจัดการอบรม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักแสดง สถานศึกษาส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ ถึงวิธีการเล่น มีการฝึกฝนจนสามารถแสดงในงานต่าง ๆ ได้ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีการจัดทำแผนงาน/โครงการในการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมหรือจัดเวทีการแสดง และสอดคล้องกับ ธนพพร นุตสาระ (2557) ที่ศึกษาพบว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยงนั้น สำหรับโรงเรียนควรให้เครื่องดนตรีเตหน่าถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรดนตรีท้องถิ่น หน่วยงานรัฐควรจัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อให้เครื่องดนตรีเตหน่าถูกมีเวทีสำหรับการแสดง รวมทั้งวัดเมื่อมีงานประเพณีควรให้มีเครื่องดนตรีเตหน่าถูกเข้าไปมีบทบาทหน้าที่ในงานประเพณีนั้น ๆ เพื่อให้ชาวปกากะญอเห็นคุณค่าในตัวดนตรี

5. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม

ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุมเพื่อให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ดนตรี ทำรำ โดยต้องได้รับความร่วมมือ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาวัฒนธรรมรำไทให้เป็นที่รู้จัก น่าสนใจของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1) ชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการฝึกซ้อมการแสดง รำไท ให้เกิดความชำนาญและสามารถแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ

2) สถานศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของท้องถิ่น ในด้านเนื้อร้อง ท่วงทำนอง ทำรำ การแต่งกาย และดนตรี ให้มีความสนุกสนาน ทันสมัย น่าสนใจมากขึ้นเพื่อเป็นการดึงดูดผู้ชมให้หันมานิยมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

3) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการนำไปจัดซื้ออุปกรณ์ประกอบการแสดง อาทิเช่น เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เพื่อให้มีความทันสมัยทัดเทียมกับการแสดงในยุคสมัยปัจจุบัน

4) สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอชัยบาดาล ควรจัดทำทำเนียบวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง เพื่อเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลของชุมชนให้แก่ผู้สนใจทั่วไปได้นำไปเป็นข้อมูลสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของหน่วยงานอื่น

สอดคล้องกับ ธนพพร นุตสาระ (2557) ที่ศึกษาพบว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยงนั้น ด้านการปรับประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยงเข้าสู่การท่องเที่ยวเนื่องจากตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกลายาณวัฒนา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขายทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ชุมชนควรมีความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ หน่วยงานรัฐ และโรงเรียนทั้งสามที่จะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เครื่องดนตรีเตหน่ากู มีเวทีสำหรับการแสดงในฐานะเครื่องดนตรีชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงที่มีศักยภาพเหมือนเครื่องดนตรีอื่น ๆ รวมทั้งเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของเครื่องดนตรีประจำชาติพันธุ์ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ผู้ที่เล่นรำโทนของตำบลบัวชุม ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงควรส่งเสริมให้มีการเล่นรำโทนในเด็กและเยาวชนท้องถิ่น มีการสอนการเล่นรำโทนซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยมีการปรับแต่งเนื้อหาเพลงในทันสมัย แต่ยังคงคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามไว้ เพื่อให้คนรุ่นใหม่รู้จักการเล่นรำโทนมากขึ้น

1.2 รำโทนของตำบลบัวชุม ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจัง มีเพียงผู้สูงอายุเป็นผู้อนุรักษ์รำโทน และยังขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความใส่ใจ สนับสนุน และส่งเสริมให้รำโทนของตำบลบัวชุมเป็นที่รู้จักของประชาชนในพื้นที่อำเภอชัยบาดาล โดยการประชาสัมพันธ์ แล้วจึงขยายผลไปสู่ระดับจังหวัด และระดับประเทศต่อไป

1.3 รำโทนของตำบลบัวชุม มีการเล่นรำโทนน้อยลง ทำให้เพลงรำโทนมีจำนวนลดน้อยลงไปด้วย เนื่องจากถูกกลืนเลือนไปตามกาลเวลา จึงควรมีการแต่งเพลงรำโทนเพิ่มเติมเพื่อให้เพลงที่แต่งขึ้นมีเนื้อหาที่ทันสมัยและทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ เช่น อำเภอชัยบาดาล องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม สภาวัฒนธรรมอำเภอ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณในการจัดกิจกรรมและเวทีการแสดงของนักแสดงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.2 ชุมชนตำบลบัวชุม ควรมีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของคนในชุมชน ในการดำเนินงานสืบสาน อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2.3 สถานศึกษา ควรมีการปลูกฝัง ให้เด็ก และเยาวชน ได้มีจิตสำนึกรักษาและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแสดงรำไท่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวตำบลบัวชุม

2.4 วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นแหล่งบ่มเพาะเยาวชน สามารถจัดกิจกรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

3.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาความแตกต่างของวัฒนธรรมรำไท่นและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับรำไท่นในแต่ละพื้นที่ที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้

3.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงบูรณาการ เพื่อให้สามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ในชุมชนท้องถิ่นอื่นที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน

3.3 ควรมีการศึกษาโดยใช้การวิจัยและพัฒนา เพื่อศึกษาวัฒนธรรมรำไท่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ในท้องถิ่นเชิงบูรณาการ เพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กาญจนา เกียรติมนรัตน์. (2546). ภูมิปัญญาในการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ รูปแบบการเรียนรู้ และการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาไทย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกียรติประวัติ อนุรักษ์สกล. (2555). ประวัติศาสตร์ไทย 77 จังหวัด. กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุคส์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ. (2552). การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่ม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอลหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- จุไร นกปี. (2553). การศึกษาเพลงรำไท่นตำบลนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จำนง ทองประเสริฐ. (2541). “ภาษากวีวัฒนธรรม” ใน วัฒนธรรมไทย. ปีที่ 34 ฉบับที่ 4 (มกราคม, 2541), หน้า 27-31.
- ชานนท์ วิสุทธิชานนท์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ชนกพร ไผทสิทธิกุล. (2552). การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ณัฐนรี รัตนสวัสดิ์. (2552). รำไท่นคณะแม่ตะเคียน เทียนศรี ตำบลบางพัง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1. หน้า 109-120.
- ทองศักดิ์ วิกุล. (2547). การศึกษาการรับรู้ของชุมชนต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมืองกรณีศึกษา เขตเทศบาลนครลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). 112 ปี อำเภอย้ายบาดาล. สืบค้นจาก <http://www.thairath.co.th/content/294473> <http://www.thairath.co.th/content/294473> สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2558.
- ธนภูมิ ปองเสียม. (2557). แนวทางการสืบสานศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้สู่การท่องเที่ยวกรณีศึกษา วัดบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ธนพร นุตสาระ. (2553). มานุษยวิทยาทางดนตรี. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- _____. (2557). แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลป์ยาณพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธนากร ตาระกา. (2550). แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์บนพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทัศนีย์ ลักษณะอักษร. (2545). การสังคมสงเคราะห์ชุมชน : มรรควิธีสู่ชุมชนเข้มแข็ง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- นุชนาฏ ดีเจริญ. (2552). ร่างในเขตภาคเหนือตอนล่าง: กรณีศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ และพิจิตร. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นวลรวี จันทร์ลุน. (2548). พัฒนาการและนาฏลักษณ์ของรำไท่น จังหวัดนครราชสีมา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญสม ยอดมาลี. (2544). การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ปรับปรนและเห็นคุณค่ามรดกทาง วัฒนธรรม (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ปฐมภรณ์ จันทร์แก้ว. (2555). การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและฟื้นฟูการท่องเที่ยว ของตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. (ม.ป.พ.). ศิลปะลพบุรี-ขอม/เขมรในดินแดนไทย : คำเรียกแบบศิลปะที่ควร ทบทวน. ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเวศ วะสี. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ปาริชาติ ลาจันนนท์. (2555). รำไท่น : กรณีศึกษาบ้านท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปานจันทร์ แสงสวาสดี, พรชัย เทพปัญญา และอาคม เจริญสุข. (2557). การสืบสานนาฏศิลป์ไทย ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2557), หน้า 559-570.
- พเยาว์ พงษ์ศักดิ์ชาติ, สุจิตรา เหลืองพิกุลทอง และนัยนา ภูลม. (2552). กระบวนการเรียนรู้มีส่วน ร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบรำไท่นชุมชนไทยยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัด สระบุรี ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี. วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนีสระบุรี กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2554). รายงานการสังเคราะห์ความรู้จากงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ เรื่อง กระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบรำไท่นของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสระบุรี กระทรวง สาธารณสุข.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. (2553). การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒ.

- พรเพ็ญ เดอ ยอง. (2557). การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของครอบครัวไทยเบ็งโคสสูงโดยกลุ่ม
เยาวชน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตมนุษยนิเวศศาสตร์ (พัฒนาครอบครัวและสังคม).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ. (2557). การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม. กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย.
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภิญญา ภูเทศ. (2547). การศึกษาเพลงร่ำวงโบราณตำบลหนองกลับ อำเภอนองบัว จังหวัด
นครสวรรค์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภูธร ภูมะธน. (2542). มรดกวัฒนธรรมไทยเบ็ง เขตลุ่มแม่น้ำป่าสัก. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2558). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนไทยเบ็ง จังหวัด
ลพบุรี สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2558 สืบค้นจาก [http://202.28.120.28/kmthaibeng/
index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=28](http://202.28.120.28/kmthaibeng/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=28)
- มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2559). รำโทน จังหวัดลพบุรี. ค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2559 จาก
<http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance/282---m-s>
- เมธาวี แก้วสนิท และกรกฎ จำเนียร. (2558). การเรียนการสอนเชิงรุกในงานนิเทศศาสตร์เพื่อ
ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษารำโทน-นกพิสด ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัด
นครศรีธรรมราช. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 5: 2558
“การพัฒนางานวิจัย รากฐานสำคัญของไทย ก้าวไกลสู่เวทีสากล” มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- รวีทิศา ไวยนันท์. (2552). การแพร่กระจายวัฒนธรรมการแสดงรำโทน จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดุริยางค์ไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐศาสตร์ จันเจริญ. (2547). การละเล่นพื้นบ้านร่ำวงโบราณ ตำบลหนองกลับ อำเภอนองบัว
จังหวัดนครสวรรค์. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เลอพงศ์ กันหา. (2554). เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงร่ำวงพื้นบ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภอ
ท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์. ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพระพุทธรบาท. (2554). คู่มือเพลงรำโทน. สระบุรี : วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนีนีพระพุทธรบาท.
- วีรจักร วงศ์เงิน. (2551). เพลงรำโทน : กรณีศึกษาคณะรำโตนบ้านไร่ร้าง ตำบลไร่สะท้อน อำเภอ
บ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. ปริญญานิพนธ์สาขามานุษยดุริยางควิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิธร สมัยกุล. (2547). เพลงรำโทน : กรณีศึกษาจังหวัดลพบุรี. ปริญญานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีสุตา พรหมทอง. (2550). วิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านกับการสืบสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย (บ้านควาย-สุพรรณบุรี). วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). **คู่มืออุทิศ: ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาภายในและสำนักของท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศิริวัฒน์ ฉัตรเมธี. (2547). **การวิเคราะห์เพลงร่ำวงมาตรฐาน**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). **ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2555). **การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล เรื่อง พหุวัฒนธรรมสำหรับครูสังคมศึกษา**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภักดิ์ อนุกุล. (2546). **เพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาคตะวันตก**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2551). **การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม**. ขอนแก่น : สุวีริยาสาส์น.
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2558). **ไทยเบ๊**. ค้นเมื่อ 1 กันยายน 2558 จาก <http://library.tru.ac.th/inlop/lpcul/331-lpcul24.html>
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2559). **รำไท่น**. ค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.tru.ac.th/artculture/.html>
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย หิรัญโต. (2529). **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เอื้องฟ้า ถาวรรักษ. (2555). **การอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง” อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี**. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.
- อำเภอชัยบาดาล. (ม.ป.ป.). **บรรยายสรุปอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี** (อัดสำเนา). ผู้แต่ง.
- อำเภอชัยบาดาล. ค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก www.geocities.com/chaibadan_lopburi/
- Wikipedia. (2559). **อำเภอชัยบาดาล**. ค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก [วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรีออนไลน์](http://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอชัยบาดาล)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสังเกต

แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1. สภาพทั่วไปของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

.....

.....

.....

2. องค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
วิธีการรำ

.....

เพลงที่ใช้ในการรำโทน

.....

การแต่งกาย

.....

เครื่องดนตรี

.....

โอกาสในการแสดง

.....

3. พฤติกรรมการรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
ก่อนการรำโทน

.....

ระหว่างการรำโทน

.....

หลังการรำโทน

.....

แบบสัมภาษณ์

แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
(ตัวแทนคณะรำโทนบัวชุม)

ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่.....
อายุ ปี อาชีพ/ตำแหน่ง.....

1. ประวัติความเป็นมาและบริบทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

2. ศักยภาพความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

2.1 ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

.....
.....
.....

2.2 องค์ความรู้ของวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

วิธีการรำ.....

.....
.....
.....

เพลงที่ใช้ในการรำโทน.....

.....
.....
.....

การแต่งกาย.....

.....
.....
.....

เครื่องดนตรี.....

.....
.....
.....

โอกาสในการแสดง.....

.....
.....
.....

2.3 สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทน

3. ศึกษาแนวทางอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

3.1 การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

การเก็บรักษา/สื่อความรู้

การเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้

การส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์

3.2 หน่วยงานหรือใครบ้างที่ควรมีส่วนร่วมในอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

4. แนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

4.1 แนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

4.2 หน่วยงานหรือใครบ้างที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสืบสานรำโทนของตำบลบัวชุม

แบบสัมภาษณ์

แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
(ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง)

ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่.....

อายุ ปี อาชีพ/ตำแหน่ง.....

1. ประวัติความเป็นมาและบริบทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. ศึกษาองค์ความรู้วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

2.1 ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมรำโทน

.....

.....

.....

2.2 สถานภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมรำโทน

.....

.....

.....

3. ศึกษาแนวทางอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

3.1 แนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

การเก็บรักษา/สื่อความรู้

.....

.....

.....

การเรียนรู้/การถ่ายทอดความรู้

.....

.....

.....

การส่งเสริม/การประชาสัมพันธ์

.....

.....

.....

3.2 หน่วยงานหรือใครบ้างที่ควรมีส่วนร่วมในอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

.....

.....

.....

3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

.....

.....

.....

4. แนวทางการปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุม

4.1 แนวทางการปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยว

.....

.....

.....

4.2 หน่วยงานหรือใครบ้างที่ควรมีส่วนร่วมในปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยว

.....

.....

.....

4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงยกระดับวัฒนธรรมรำโทนของตำบลบัวชุมเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยว

.....

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์รำโทนของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
หนังสือขอเก็บข้อมูล

ที่ ศธ ๐๕๔๙.๐๓/ว๐๙๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนราชนครินทร์
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เรียน

ด้วย ว่าที่ร้อยตรีสุริยะ หาญพิชัย สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้จัดทำวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพื่อเป็นแนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ได้คงอยู่สืบไป

ในการนี้ จึงขอเรียนเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยเรื่องแนวทางการสืบสานมรดกวัฒนธรรมรำไทของตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เข้าร่วมประชุมในวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐ ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วยจักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพชรรัตน์ บริสุทธิ์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โทร. ๐ ๓๖๔๒ ๓๔๘๕ - ๙๓ ต่อ ๒๓๑, ๐ ๓๖๔๑ ๑๑๕๐

โทรสาร ๐ ๓๖๔๑ ๑๑๕๐

Email : human_True@hotmail.co.th

ภาคผนวก ค
รายชื่อผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก ง
ภาพกิจกรรม

ภาพกิจกรรมการเก็บข้อมูล

ภาพการสัมภาษณ์ (ภาพจากสถานที่จริง)

ภาพการประชุมกลุ่ม

ภาพการประชุมกลุ่ม

ภาพการประชุมกลุ่ม
(ที่มา : ภาพจากสถานที่จริง)